

Frode Hallandvik

" I trygge hender - på ville veier"

Om å være deltaker på føringsturer i høyfjellet

Masteroppgave i idrettsvitenskap
Seksjon for kroppsøving og pedagogikk
Norges idrettshøgskole, Høsten 2010

Forord

Arbeidsprosessen i dette masterprosjektet - fra idé til ferdig produkt - har vært spennende og lærerik på mange måter, både i forhold til friluftslivsfeltet og meg selv. Når nå denne oppgaven er klar for å leses av andre er tiden kommet for å takke dem som har hjulpet meg gjennom arbeidet og gjort det mulig for meg å foreta denne ferden.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Kirsti Gurholt Pedersen, Dr. Scient. og førsteamanuensis i idrettspedagogikk og friluftsliv ved Norges Idrettshøgskole, Seksjon for kroppsøving og pedagogikk, for inspirerende og dyktig veiledning gjennom hele prosessen. Uten henne ville ikke denne oppgaven blitt slik den er.

Jeg også få takke alle mine medstudenter ved NIH for mange interessante og spennende samtaler gjennom studieårene. Jeg vil også takke alle de menneskene jeg møtte under mitt feltarbeid, og som gav meg ny innsikt og forståelse ved å dele sine livs- og fjellerfaringer med meg på måter som også er berikende for å forstå mine egne. En takk til fjellførerne som lot meg bli med på tur og deltakerne som villig lot meg få forske på dem.

Til slutt vil jeg få takke min nærmeste familie. Takk til mor og far som lærte meg å bli glad i å være ute i naturen, og som alltid lot meg gjøre det jeg ville selv. En spesiell tanke til min sønn Sondre, som de siste månedene ikke har sett stort til sin far. Nå får vi endelig tid til å dra ut og koke kaffe på bålet igjen.

Og endelig, en stor takk til min kjære samboer, kjæreste og beste venn Ida. Uten deg hadde ikke dette vært mulig.

Oslo, November 2010

Frode Hallandvik

Sammendrag

Denne masteroppgaven i idrettsvitenskap er en kvalitativ studie av fjellføring som sosialt og kulturelt fenomen. Jeg har tatt utgangspunkt i problemstillingen: *Hva vil det si å være deltaker på føringsturer i høyfjellet og hvordan kan fenomenet fjellføring forstås fra deltakeren perspektiv?* Det har vært lite forsket på hvorfor mennesker deltar på føringsturer, hvordan de beskriver turene og hva turene betyr for dem. Økt organisering og kommersialisering er hevdet å være et uttrykk for nye tendenser i dagens friluftsliv. Det er også hevdet at disse endringene ikke bare påvirker vår friluftslivs praksis, men også friluftslivets meningsinnhold. I engelskspråklig tradisjon omtales fjellføring som *adventure tourism*. I denne tradisjonen er begrepet *adventure* knyttet til risiko, og viljen til å oppsøke eller utsette seg for risiko. Ved å spore begrepets historiske linjer kan det imidlertid også knyttes til klassisk dannelsesteori, slik Becker (2004) og Gurholt (2010) har gjort. I dette perspektivet skapes det *adventoures* eller *eventyrlige* dimensjoner i friluftslivet, noe som gir rom for erfaring og (selv)dannelse.

Prosjektet ble gjennomført som et feltarbeid med deltakende observasjon på to føringsturer i Øst-Jotunheimen sommeren 2009 og kvalitative intervju av fem norske deltakere fra tre ulike turer. Informantene bor i by i østlandsområdet, har god økonomi, er mellom 45 og 68 år, og med unntak av en har alle høyere utdanning. Fire av fem er kvinner, noe som gjenspeiler kjønnsfordelingen på føringsturene i datamaterialet.

Jeg avdekket en rekke ulike beveggrunner for deltakelse på føringsturer, og mange av disse er sammenfallende for informantene: Å samle 2000- meters topper, utfordring og spenning, helhetsopplevelse, påvirkning fra venner og kjæreste, det ville og eksotiske landskapet, fysisk aktivitet, og behovet for sikkerhet og sannsynlighet for å nå målet. Deltakerne beskriver ulike aspekt ved føringsturen. De gir blant annet informasjon om deres forventninger i forkant, om spenninger i forhold til fysisk form og utfordringer underveis, og om hvordan disse ble taklet. Selv om spenningsnivået var relativt høyt i forkant følte alle seg trygge underveis. Informantene beskriver fjellførerne som dyktige og tillitsvekkende. Skildringer av selve naturen er kortfattede. Deltakernes vurderinger av føringsturene var positivt ladet. Å bli ført forringet ikke opplevelsen, men gav derimot økt følelse av mestring. Kostnadene ved turen var underordnet, og alle ønsket gjerne å dra på føringstur igjen.

Jeg har i oppgaven pekt på føringsturenes *eventyrlige* dimensjon, som gir rom for erfaring og (selv)dannelse. I dette bildet kan fjellføringen tolkes som en dannelsesreise. En slik tolkning vektlegger ikke risiko og fare som bærende element, men derimot muligheten for å utvikle egne livsprosesser og å danne seg meningsfulle og betydningsfulle erfaringer og opplevelser. Slik kan fjellføringen fra deltakernes sider forstås som noe annet enn bare et ønske om sterke øyeblikksopplevelser og adrenalinkick. Jeg har også vist at Fjellføreren og turens karakter har betydning i forhold til å skape et dannende rom under føringsturen. Framveksten av fjellføring er en tendens i dagens samfunn, og på den måten også en pådriver for kulturell forandring. På samme tid kan fjellføring i dag sees på som noe tradisjonsbærende i nye kontekster.

Nøkkelord: Fjellsport, fjellføring, friluftsliv, *adventure tourism*, eventyr, dannelse

Innholdsfortegnelse

FORORD	3
SAMMENDRAG	4
1. EN FERD TAR TIL	7
1.1 INNLEDNING.....	7
1.2 JOTUNHEIMEN.....	9
1.3 FJELLFØRING SOM NÆRING	11
1.4 HVORFOR TRENGER VI KUNNSKAP OM FJELLFØRING?.....	12
1.5 HVA OPPGAVEN VIL BELYSE	13
2. FORTOLKNINGSRAMMER OG BEGREPSDRØFTING	14
2.1 INTRODUKSJON	14
2.2 FRILUFTSLIV – ET SOSIOKULTURELT FENOMEN	14
2.3 KOMMERSIELT FRILUFTSLIV	15
2.4 FJELLFRILUFTSLIV SOM TURISME.....	17
2.5 ADVENTURE TOURISM – DEN ANGLO- AMERIKANSKE TRADISJONEN	18
2.6 FJELLFØRING SOM DANNELSEREISE – EN ALTERNATIV TILNÆRMING?.....	22
3. METODE	25
3.1 INTRODUKSJON	25
3.2 VITENSKAPSTEORETISK TILNÆRMING	25
3.3 KVALITATIV FORSKNING.....	26
3.4 FELTARBEID	27
3.5 DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU	28
3.6 FJELLFØREREN SOM FORSKER.....	28
3.7 FORSKNINGSPROSESSEN	29
3.8 TRANSKRIBERING, DATAANALYSE OG PRESENTASJON	32
3.9 KRITISK VURDERING AV METODEARBEIDET	34
4. "PÅ MINIEKSPEDISJON"	37
4.1 MØTET MED FJELLET	37
4.2 PRESENTASJON AV DELTAKERNE	38
4.3 DELTAKERNES FORHOLD TIL FRILUFTSLIV.....	40
4.4 BEVEGGRUNNER FOR Å DELTA.....	46
4.5 BAKGRUNN FOR VALG AV OMRÅDE	52
4.6 FORVENTNINGER.....	56

4.7	"2 TINDER OG 1 ISBRE"	58
4.8	OM Å VÆRE DELTAKER PÅ FØRINGSTUR.....	62
4.9	OM Å LA SEG FØRE PÅ TUR.....	69
4.10	INNFRIDDE FORVENTNINGER.....	70
4.11	OPPLEVELSE AV MESTRING.....	71
4.12	ERFARINGER.....	71
4.13	TILGJENGELIGHET OG PRIS.....	72
4.14	SAMMENDRAG.....	73
5.	I TRYGGE HENDER – PÅ VILLE VEIER	78
5.1	INTRODUKSJON	78
5.2	FØRINGSTUREN SETT I ET DANNESESPERSPEKTIV.....	78
5.3	EVENTYRLIGE DIMENSJONER I FØRINGSTURER	80
5.4	EVENTYRET SOM MOTIV FOR Å DELTA	84
5.5	ERFARINGER I NATUR OG (SELV)DANNELSE	87
5.6	OPPLEVELSE SOM ERFARING	89
5.7	FJELLFØRERENS ROLLE	90
5.8	FRILUFTSLIV OG FJELLTURISME I ENDRING?	96
6.	AVSLUTTENDE REFLEKSJONER OG VEIER VIDERE.....	101
	REFERANSER.....	105
	VEDLEGG	108

1. En ferd tar til

1.1 Innledning

Denne oppgaven handler om hvordan deltakere på fjellføringsturer i Jotunheimen beskriver turene og hva disse betyr for dem. Fjellføring er på linje med en rekke andre former for guidete turer i naturen, en aktivitet og næring i vekst. Klassisk *fjellsport* som klatring, brevandring, tindebestigning og toppturer på ski, har blitt en populær salgsvare. Stadig flere betaler for å delta på organiserte turer, hvilket fører til at næringen sysselsetter et stadig økende antall mennesker. Det er hevdet at organiseringen og kommersialiseringen av friluftslivet kan sees på som en endring og en tendens i hvordan vi utøver friluftsliv, og dermed også en endring i selve meningsinnholdet i friluftsliv. I media og gjennom fortellinger blir vi daglig presentert for et friluftsliv som for mange synes fjernt fra det tradisjonelle friluftslivet; bestigninger av høye fjell og bratte vegger, skiturer til nordpolen, sydpolen og over Grønland, eller padling i fosser, skikjøring i bratte fjellsider og jakten på spenning og kick. Motsetningen til søndagsturen i marka, den daglige skogsturen med hunden, bålturen til favorittstedet på åsen, eller en kanotur på et stille vann, kan dermed synes stor. Det kan virke som at de sterke og ressurssterke stemmene er de som definerer hva friluftslivet i dag er og bør være. Et tilsvarende syn kan også spores i organisasjoner, skoleverk og forskning. Her har det i de senere årene har vunnet frem en oppfatning av at om man skal vinne barn og unge for og til friluftsliv, må man vektlegge nye, ofte teknologibaserte, aktiviteter som gir sterke sanseopplevelser, risikofylte utfordringer og spenning (Gurholt, 2010). Men friluftslivet er mangfoldig og sammensatt (Pedersen, 1999).

Så hva vet vi egentlig om den delen av friluftslivet som jeg vil undersøke, hvor mennesker betaler for å bli med på føringsturer i fjellet? Det synes som at vi vet svært lite. Under mine forarbeider har jeg ikke kunnet finne noen undersøkelser som er gjort omkring hvordan deltakere opplever en føringstur, eller hvilken mening eller betydning en slik tur har for deltakerne. Det nærmeste jeg kommer er en masteroppgave som undersøker hvordan norske turister som første gang kommer til Svalbard skaper seg en forståelse av den nye og fremmede naturen de møter der (Vold, 2000). Derimot finnes det ingen beskrivelser av hva som foregår på en føringstur i fjellet i vår samtid, hva deltakerne opplever, og naturlig nok heller ingen tolkning av slike beskrivelser og hendelser. Jeg har ikke kunnet spore opp noen kvantitative studier som forteller oss noe

om hvor mange som deltar på føringsturer i fjellet, eller hvem disse personene er. Det finnes heller ingen kvalitative studier som sier noe om deltakernes opplevelser og erfaringer fra føringsturer, eller om hvorfor de deltar, hva turene betyr for dem, og hva som gir opplevelsene mening. En rekke sider ved fenomenet fremstår dermed som åpne spørsmål.

Det har på en annen side vært gjort en rekke studier for å avdekke hvorfor folk klatrer, bestiger høye fjell, og kaster seg ut fra fjellvegger med fallskjerm på ryggen. Disse undersøkelsene har derimot vært gjort i en annen kontekst. Her er deltakerne selvstendige, og deres tilnærming til aktiviteten bygger på egne ferdigheter, kunnskap og erfaring. De følger de normer og tradisjoner som er rotfestet i aktiviteten. Slike aktiviteter kalles gjerne ekstremспорт eller risikoaktivitet, og inneholder følgelig en stor grad av risiko og fare. Utøverne må derfor være villige til å utsette seg for denne risikoen, og betydningen av dette elementet utgjør en stor del av selve motivasjonen for å delta. Jakten på adrenalinkick og *sensation seeking* (Breivik, 1996; Cronin, 1991) er et mål i seg selv. Her har det vært brukt engelske begreper som *peak experience* (Lipscombe, 1999) og *flow* (Delle, mfl., 2003), for å beskrive følelsesmessige tilstander deltakerne opplever under aktiviteten. I settingen jeg ønsker å studere, hvor disse aktivitetene mer ligner turisme og mennesker betaler en fjellfører for å ta dem med på tur, er kanskje motivasjonen, opplevelsen og meningsinnholdet en annen? I et samfunnsperspektiv kan fremveksten av fjellbasert turisme ses på som en pådriver for kulturell forandring, på en annen side kan den også ses på som noe tradisjonsbærende i nye kontekster.

I et så stort felt, med så mange ubesvarte spørsmål, og så mange ulike dimensjoner og perspektiv, må man foreta noen avgrensinger. Først og fremst vil jeg gå inn i feltet for å beskrive fenomenet i størst mulig grad. Men rammene for denne undersøkelsen tilsier at det må være en liten gruppe mennesker på bestemte turer, i et bestemt område, i et gitt tidsrom, som blir gjenstand for undersøkelsen. Deltakernes og mine egne beskrivelser vil danne grunnlag for å tolke og forstå hva en føringstur kan bety for deltakerne. Samtidig må jeg foreta noen valg i forhold til metode, teoretisk utgangspunkt og fortolkningsrammer. Dette må også sees på som avgrensninger. For at prosjektet skulle kunne la seg gjennomføre, både økonomisk og tidsmessig, har jeg vært nødt til å foreta noen rent praktiske avgrensinger. En av disse avgrensingene var å gjennomføre

feltarbeidet og undersøkelsen i den østre delen av Jotunheimen. Dette området har et mer stabilt vær enn i vest, det er mer folk og føringsturene som tilbys er turer hvor mange vanligvis deltar. Føringsturene som deltakerne i denne undersøkelsen var med på foregår i området mellom Gjende og Bygdin, populært blir kalt Gjendesalpene. Turene har et spenn fra lette toppturer til mer krevende klatreturer og ryggtraverser. Alle turene er relativt fysisk krevende og har en varighet fra 8-12 timer. Alle fjellføringsturene går til topper på over 2000 meter. Det går faste programfestede turer til Store Knutsholstind, Torfinnstinden, Svartdalspiggene, Langedalstind og Mesmøgtind. Turen til de to siste gjøres ofte via en rute hvor man krysser en bre, men krever ikke klatring.

Torfinnstinden krever klatring og nedfiring i tau. På denne turen kan man, om man har tid, gjøre til en ryggtravers over alle Torfinnstindane. Store Knutsholstind krever litt klyving og fordrer at man finner ruta opp, ellers blir det svært bratt og utsatt. Med utgangspunkt i en turisthytte har et firma fast stasjonert en fjellfører gjennom sesongen som tilbyr klassiske føringsturer etter et fastlagt program. Det er på slike turer det er flest deltakere og størst vekst i næringen, og disse turene mener jeg er de som best beskriver fjellsport i en turistsammenheng.

Et av mine mål med prosjektet er å kunne tilføre ny kunnskap til feltet. Jeg har derfor en intensjon om kunne danne grunnlag for ny teori på bakgrunn av ny empiri. Dette vil jeg forsøke å gjøre ved å belyse mitt datamateriale med tidligere forskning og empiri, for deretter å drøfte om dette kan være med på å skape en ny forståelse og tolkning av deltakernes livsverden, og dermed også av fenomenet føringsturer i høyfjellet. Stadig flere unge mennesker ønsker å utdanne seg til å kunne drive med denne typen virksomhet, og til å ha dette som yrke. En vekst i næringen kan også bety at det vokser frem et behov for kvalitetsutvikling og kvalitetssikring. I dette bildet vil økt kunnskap kunne bli et nyttig verktøy.

1.2 Jotunheimen

For ca. 400 millioner år siden begynte den store tektoniske platen hvor Grønland og Nord-Amerika ligger, å bevege seg mot den Vest- Europeiske og Skandinaviske platen. Havet mellom Grønland og Norge lukket seg, og de to platene braket sammen. En stor fjellkjede, sannsynligvis større enn dagens Himalaya, oppstod. Den *kaledonske* fjellkjeden så dagens lys. Deler av denne fjellkjeden ble dyttet inn over Norge og skjøvet opp over grunnfjellet. Da de to store tektoniske platene igjen begynte å sige i fra

hverandre, og havet på nytt åpnet seg mellom Norge og Grønland, ble dette *skyvedekket* liggende igjen over grunnfjellet i Norge. Disse fjellmassene har fått navnet Jotundekket. Flere istider og millioner av år med erosjon skapte så fjellområdet vi i dag kjenner som Jotunheimen. Bergarten gabbro, skapt langt nede i dypet under høyt trykk og høy temperatur, er den dominerende bergarten. Dette er en bergart vi finner igjen i tvillingfjellene på østkysten av Grønland. Jotunheimen er avgrenset av Ottadalen i nord, Valdres i sør, Gudbrandsdalen i øst, og Sogn i vest. I dette fjellområdet finner man de høyeste fjelltoppene i Nord-Europa. Fjellmassivet deles ofte inn i en vestlig og en østlig del. I vest er fjellene villere med spissere tinder og hengebreer. I øst har isen gjort fjellene og dalene mer tilgjengelige, selv om man også her finner spisse tinder.

Området fikk sitt navn av Aasmund Olavsson Vinje rundt 1860, inspirert av den norrøne mytologiens Jotunheimen, stedet der jotnene holdt til. Fjellområdet har vært brukt til jakt og fangst i uminnelige tider. Det er funnet spor etter mennesker som kan dateres tilbake til 2000 år f. Kr. (Ryvarden, 2007). Allerede fra midten av 1200-tallet finner man i Gulatingsloven bestemmelser om hvordan fjellbeitet skal utnyttes (ibid). Seter- og stølsdrift ser derfor ut til å ha lange tradisjoner i dette området. Fra midten av 1800-tallet hadde ferdselen i fjellene tatt seg opp så mye at flere av setrene kombinerte driften med turisttrafikk, og i 1871 åpnet Den Norske Turistforening (DNT) sin første hytte Gjende, i vestenden av innsjøen Gjende. I dag er det lett tilgjengelig å ta seg inn i Jotunheimen. Vannkraftutbygging og behovet for transport har ført til utbygging av veier helt inn til nasjonalparkgrensen rundt hele Jotunheimen. Om sommeren går det faste båtruter over innsjøene Bygdin og Gjende, og de store betjente turisthyttene er enkle å nå. Området har i dag derfor en stor turisttrafikk, sommer som vinter. Et godt utbygd nett av stier mellom hyttene og med mange tilgjengelige høye tinder med storslått utsikt og dramatisk natur, bidrar ytterligere til områdets popularitet. Kjente turer som Besseggen og Bukkelægeret, eller fjell som Galdhøpiggen og Glittertind, trekker horder av mennesker hvert år. For de fjellsportsinteresserte finnes det spisse tinder, luftige fjellrygger og isbreer. Det er særlig de østlige delene av Jotunheimen som tiltrekker seg mest mennesker. For fotturisten er dette området mer vennlig, og fjellene mer rundere og lettere å nå toppene på. Men det er heller ikke her mangel på høye tinder, spektakulære utsyn og overveldende dramatisk natur. En lett tilgang fra østlandsområdet; den mest befolkede delen av landet, gjør nok sitt til at mange velger

dette området. Generelt sett har hele Jotunheimen, både den østlige og den vestlige delen, mye å by på for den som vil oppsøke det bratte, utilgjengelige, ville og eksotiske.

1.3 Fjellføring som næring

I tidligere tider i fjellområdene i Norge var det bønder og jegere som var fjellførere. Denne aktiviteten startet opp allerede fra 1800-tallet, da rike utenlandske turister fikk øynene opp for Norge (Johnsen, 1991). Bønder og fjellfolk leverte mot betaling lokalkunnskap og bærehjelp til turfølget, som ofte bestod av mer erfarne klatrere og tindebestigere. Gjennom aktiv deltagelse på disse turene, opparbeidet de tidlige tiders fjellførerne etter hvert også en teknisk ekspertise. Med tiden ble føringsaktiviteten i Norge mer organisert. I 1890 innførte man i Norge et regulert førervesen – patentførerordningen - etter mønster fra Alpene. Førerne ble etter hvert spredt over hele landet, og flere av dem gikk faste ruter over de største breene og ledet an på de mest brukte klatrerutene. DNT var i dette arbeidet helt sentral. Patentførerne fikk etter hvert høy status og var en viktig del av DNTs virksomhet. Disse ble på mange måter et bindeledd mellom klatrere og de klassiske fotturistene. Også i alpelandene gikk utviklingen samme vei. Prosessen med å bli en fjellfører krevde en anerkjent form som var konstruert rundt bestemte normer og institusjonalisert gjennom dannelsen av *Union Internationale des Associations de Guides de Montagne (UIAGM)* i 1965. Norske Tindevegledere (Nortind) fikk, som eneste norske organisasjon, fullt medlemskap i dette internasjonale fjellførerforbundet i 1982. I 1995, etter mange års stridigheter mellom de ulike miljøene som hadde interesser innen feltet, blant annet DNT, Nortind, Norges Idrettshøyskole, Norsk Tindeklubb, Jostedalen breførerlag, og flere klatreklubber, ble Norsk Fjellsportforum (NF) opprettet. Målet med dette var å sikre en nasjonal standard på kurs og utdanning innen fjellsport. Kurs- og føringsvirksomhet i fjellet er i dag underlagt lov om kontroll av produkter og forbrukertjenester (www.lovdatab.no). Slik lovteksten kan leses kreves det nå at en fjellfører har de kunnskaper og ferdigheter som er nødvendige for å utføre arbeidet på en helse-, miljø- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte. Det stilles altså ingen spesifikke formelle krav til kompetanse og erfaring i Norge. I de fleste andre europeiske land blir fjellføring derimot regnet som en profesjon, der føreren innehar en yrkesbeskyttet tittel, og er pålagt medlemskap i UIAGM. Selv om det internasjonale forbundet bare har eksistert siden 1965, bygger det på en 150-årig tradisjon.

I dag er størstedelen av førings- og kursaktiviteten i Jotunheimen konsentrert rundt de vestlige områdene, med Hurrungane som et naturlig utgangspunkt. Men det finnes en rekke firmaer og enkeltpersoner som også tilbyr kurs og fører på mange ulike turer i Øst- Jotunheimen. De som tilbyr dette markedsfører seg gjennom nettsider, i annonser og magasiner, og gjennom turistforeningens hytter. DNT har en rekke fellesturer og kurs i området.

1.4 Hvorfor trenger vi kunnskap om fjellføring?

Det er flere grunner til at det kan være interessant å finne ut mer om fenomenet fjellføring. Først og fremst mener jeg undersøkelsen har en betydning i et *samfunnsperspektiv*. Salg av aktiviteter og opplevelser i naturen er en næring i vekst. Denne næringsveien synes å erstatte eller komplettere primærnæringene i distriktene våre. Næringen sysselsetter mange og det er mye som tyder på at vi vil se en ytterligere vekst. Bedre kjennskap til fjellføring som fenomen vil gi næringen og ulike forvaltingsorgan et bedre grunnlag for å ta best mulig beslutninger innenfor feltet. Jeg mener også undersøkelsen har en *faglig relevans*, både i forhold til friluftsliv som et vitenskapelig forskningsområde, og i et pedagogisk perspektiv. Friluftslivsfeltet har vært gjenstand for begrenset forskning, på tross av at det er et sterkt rotfestet begrep og en viktig tradisjon i Norge. Mange har pekt på en rekke endringer og tendenser i friluftslivet, og det er derfor interessant å belyse og drøfte noen av disse. Både i forhold til hvordan friluftsliv praktiseres, men også hva det betyr for den enkelte. I det faglige ligger også det pedagogiske perspektivet, hvordan friluftsliv læres og hva som læres av friluftsliv. Her kan forskningen bidra med kunnskap og refleksjoner i tenkningen omkring utdanning og opplæring av mennesker som skal jobbe med friluftsliv, som veiledere, guider eller førere.

Til sist legger jeg til grunn min egen *personlige interesse* for feltet. Uten en slik interesse ville ikke prosjektet blitt gjennomført. Som internasjonalt godkjent fjellfører (UIAGM) er det for meg svært interessant både å få ett innblikk i hva som foregår i næringen, og i hvilke tanker deltagerne gjør seg. Det kan være med på å skape en bedre forståelse for min egen friluftslivspraksis og av mine egne erfaringer, og det vil kunne være med på å utvikle meg personlig i yrket.

1.5 Hva oppgaven vil belyse

I denne oppgaven ønsker jeg for det første å beskrive fenomenet føringstur så godt som mulig. Deltakernes beskrivelser, mine egne observasjoner og min egen før- forståelse vil deretter danne grunnlag for en drøfting og en tolkning av hvordan dette fenomenet kan forstås, også sett i lys av tidligere forskning på feltet. På bakgrunn av dette har jeg formulert følgende problemstilling:

Hva vil det si å være deltaker på føringsturer i høyfjellet og hvordan kan fenomenet fjellføring forstås fra deltakerens perspektiv?

For å belyse problemstillingen vil jeg gå veien om fire delproblemstillinger:

- (i) *Hvem er deltakerne og hvilket utgangspunkt har de?*
- (ii) *Hva synes å være beveggrunner for å delta?*
- (iii) *Hvordan beskriver deltakerne føringsturen?*
- (iv) *Hvordan vurderer deltakerne, og reflekterer over, det de er med på?*

2. Fortolkningsrammer og begrepsdrøfting

2.1 Introduksjon

I dette kapitlet vil jeg legge til grunn noen rammer for min fortolkning og klargjøre begrepene som blir brukt. Ved å legge fram og drøfte noen teoretiske tilnæringsmåter, og plassere fenomenet i disse, vil jeg forsøke å tydeliggjøre det tankegrunnlag og de teoretiske perspektiv som ligger til grunn for min tolkning og forståelse.

2.2 *Friluftsliv – et sosiokulturelt fenomen*

Alle som har vokst opp i Norge har et forhold til begrepet *friluftsliv*. For de fleste mennesker oppleves friluftsliv som meningsfullt, og begrepet har tradisjonelt i det norske samfunnet vært sett på som noe naturlig og betydningsfullt (Pedersen, 1999, Tordsson, 1999). En rekke forsøk på lage definisjoner har vært gjort opp gjennom årene, men hva som er det meningsbærende begrepet i friluftsliv har det vært stor uenighet om. Hva friluftsliv er og hva det bør være, er derfor et tema som har vært sterkt debattert. For mange har det innholdsmessige i begrepet ”bare blitt naturlig”, noe folk flest tar for gitt; som noe selvfølgelig. Det er noe en har glemt at en har lært. Innen det akademiske miljøet, som fremdeles er svært lite, har derimot denne søken etter en definisjon skapt debatt. Den offentlige friluftslivsdiskursen i Norge har i stor grad vært styrt av få, men sterke stemmer. Fra slutten av 1960-tallet var de toneangivende i friluftsmiljøet forkjempere for at friluftslivet skulle fremstå som en motpol til det stadig voksende moderne forbrukersamfunnet. Friluftslivet skulle være en vei mot et mer naturvennlig samfunn, hvor miljøbevisstheten stod sentralt (Faarlund, 1974). Dette synet på friluftsliv ble etter hvert styrende for den nasjonale naturforvaltningen. Et slikt syn på friluftsliv innebar at man tok avstand fra det kommersielle, og det enkle og naturlige friluftslivet ble den rette måten å drive friluftsliv på. Etter at friluftsliv ble en egen vitenskapelig disiplin ved Norges Idrettshøyskole rundt 1970, ble også friluftslivet ført over i en mer organisert retning. Etter 1970 fikk vi en offisiell norsk friluftslivspolitik, noe som skulle få konsekvenser for organiseringen av friluftsliv i Norge. I tiden fremover ble friluftslivet i større grad institusjonalisert og instrumentalisert. Dette har på mange måter vært med å rukke på det som fram til da var den toneangivende oppfattelsen av friluftsliv, nemlig en vei mot et mer naturvennlig liv.

Flere har, blant annet med utgangspunkt i sentrale modernitetsteorier, hevdet at man ikke kan gi en entydig definisjon av friluftsliv. Friluftsliv må sees i forhold til en kontekst, der denne gir friluftslivet mening. Hva man definerer som friluftsliv; arbeid, idrett eller fritidsaktivitet, varierer fra situasjon til situasjon. I tillegg vil også den enkeltes opplevelse av en aktivitet eller en tur variere fra person til person. Friluftsliv vil dermed ikke kunne behandles som et statisk og uforanderlig fenomen, men heller som noe som er dynamisk og i stadig endring, og noe som det stadig forhandles om (Pedersen, 1999). Flere forskere har pekt på disse endringene i friluftslivet (Odden, 2008; Bischoff og Odden, 2002; Tordsson, 2003). Kvantitative studier viser en dreining i aktivitetsmønsteret, mens kvalitative studier forteller oss at selv om nye aktiviteter oppstår, bør man ikke se bort i fra at kulturelle føringer også kan bidra til en stor grad av kontinuitet. Forskning på barn og unges forhold til friluftsliv viser at det å være i naturen i seg selv er viktig, og at kommende foreldre ønsker at deres barn skal oppleve det samme som dem, nemlig de hverdagslige turene i nærmiljøet (Pedersen, 2003).

2.3 Kommersielt friluftsliv

En konsekvens av velferdsøkningen i samfunnet, nye livsstiler og en organiseringen av friluftslivet, er en økt kommersialisering av friluftsliv (Bischoff og Odden, 2000; Tordsson 2003). Dette har blitt synliggjort i en eksplosjon av tilbud om kurs og turer, utstyr og nye aktiviteter. En ny næring har vokst frem, hvor naturen og opplevelser i naturen er blitt en salgsvare. Fenomenet er ikke særnorsk, men gjenspeiler en trend vi kan finne igjen over hele verden (Swarbrooke mfl., 2003). Spennvidden i friluftslivsaktiviteter er stor og omfavner alt fra tradisjonelle jakt- og høstingstradisjoner, til mer risikofylte og actionpregede aktiviteter som klatring og rafting. Tordsson (2003) hevder at det har vært laget et "tankeskille" mellom friluftsliv og turisme. Dette beror i følge Tordsson på en ideologisk forankring, hvor det i friluftslivet har vært sett på som en verdi at den enkelte eller gruppen skal være selvstendige og klare seg på egenhånd. *"Ideologien har vært at en bør selv velge og møte sine utfordringer, og aktivt forme sine opplevelser, for derigjennom å vinne i frihet og personlig utvikling"* (s. 324). Videre hevder Tordsson at de organiserte turene i første rekke har blitt drevet i regi av lag og foreninger med en ideell målsetting. Legitimeringen av og målet med turene har i stor grad vært å utdanne den enkelte deltaker til å bli selvstendig i de ulike grenene av friluftslivet. Disse turene er gjerne blitt beskrevet som kurs eller fellesturer, selv om målet med oppleggene, i følge

Tordsson, snarere har vært turene i seg selv, mer en selve læringsutbyttet. Han peker på at akkurat dette rører ved det han mener er en av vår tids endringer, nemlig en endring i selve meningsdimensjonen i friluftslivet. En etablert norm i friluftslivet, hvor det å tilegne seg kunnskap, ferdigheter og erfaring steg for steg, blir dermed satt på prøve. Det kan synes som at det oppstår en ny forståelse, hvor opplevelser er salgsvare, og hvor den kompetansen man selv mangler kan kjøpes av noen med mer erfaring. Den tid det tar og de krefter som skal til for å nå et høyt nivå av kompetanse, blir gjerne betraktet som arbeid, og dermed overlatt til mer eller mindre *profesjonelle* (Tordsson, 2003). Han påpeker at dette for den enkelte kan fremstå som en rasjonalisering, man får flere og sterkere opplevelser for mindre innsats og på kortere tid. En følge av dette kan være at den enkelte i større grad er kunde enn deltaker, og dermed vil kreve valuta for pengene. Den som leder gruppen og som skal levere varene kan derfor få en annen rolle enn et likestilt medlem av gruppa. I Tordssons øyne kan dette være med på å endre meningsrelasjonene, både til naturen, til seg selv og relasjonen til de andre i gruppa. Det er grunn til å stille spørsmål om det faktisk er slik Tordsson hevder. Jeg vil finne ut mer om dette og knytte dette til mitt studie.

Det finnes i dag ikke noe tallmateriale på hvor mange som deltar i denne type aktivitet i løpet av et år, men det er liten grunn til å tro at næringen ikke vil fortsette å vokse. Vi har mer fritid og mer penger enn tidligere, det å ha en aktiv livsstil er blitt trendy, og bygde-Norge ser seg om etter nye næringsformer i takt med nedlegging av tradisjonelt jordbruk- og husdyrhold. En slik endring er ikke uproblematisk og har skapt debatt omkring spørsmål i forhold til allemannsretten og meningsinnholdet i friluftsliv (Bischoff og Odden, 2000; Tordsson, 2003). En annen side ved institusjonaliseringen og kommersialiseringen er en stadig økende grad av spesialisering og utvikling av ekspertsystemer. Det finnes egne utdanningsstiger innen klatring og padling, hvor man kan ta Brattkort og Våttkort, og ulike utdanningsveier for å bli instruktører og veiledere innen stort sett alle felt av friluftslivet. Et mer komplekst og spesialisert samfunn fører til at det oppstår et behov for eksperter (Giddens, 1994). Dette har blant annet blitt aktualisert gjennom de siste års debatt: Profesjonskamp til fjells (Horgen, 2009). Debatten har versert på ulike nettsider, på ulike internettforum og i magasiner. Stridens kjerne i denne saken har vært om hvorvidt det offentlige skal stille formelle krav til utdanning og kompetanse for kurs og føring i fjellet, og hva de i så fall skal sertifisere

til. Et av problemområdene er hvem som i så fall skal kunne foreta en slik sertifisering, og hvilken rolle høyskolene som institusjoner for profesjonsutdanning bør ha.

2.4 Fjellfriluftsliv som turisme

En del av dette kommersielle friluftslivet utspiller seg i Norges fjellområder. Folk betaler penger for å delta på organiserte turer i høyfjellet, hvor en guide eller fjellfører løser dem trygt fram og tilbake. Dette har blitt en måte å bruke fritiden sin på som har mange likhetstrekk med det å være turist. Fjellene våre har blitt attraktive som turistdestinasjon og rekreasjonssted. Antallet mennesker som tilbringer tid i fjellet øker, og slik sett kan man si at det har blitt mer et sted for mengden enn for de få. *Fjellsport* som tindebestigning, brevandring, fjellklatring og fjellskiløping, er veletablerte aktiviteter som er basert på fysisk aktivitet, utfordringer og vilje en til å ta risiko. Disse aktivitetene har i stor grad vært reservert for en liten elite som har hatt en tilnærming til fjellene basert på å stole på seg selv, sine ferdigheter og sin erfaring, og på å være uavhengige av andre. Kjennetegnene på aktivitetene har vært fysisk aktivitet, utfordring og risiko. Tradisjonen med de dedikerte og selvstendige fjellsportsutøverne startet i Norge rundt 1900. Før dette var også nordmenn til topps på bratte fjell, og noen gikk på ski på bre. Disse hadde gjerne med seg en eller flere førere, eller hadde et ærend å utføre, som å hente ned husdyr eller gå på jakt.

På begynnelsen av 1900-tallet og nesten samtidig som unionsoppløsningen med Sverige, vokste det frem en ny generasjon klatrere i Norge som på eget initiativ og uten hjelp fra andre, ville klatre i fjell og bestige topper. Vi hadde også andre nordmenn på denne tiden som interesserte seg spesielt for klodens kalde uutforskede områder i syd og nord, som Fridtjof Nansen og Roald Amundsen. Her hjemme var det Vest- Jotunheimen og Turtagrø Hotell som var arnestedet for landets nye klatrere (Grimeland, 2004). De fikk da også sin egen klubb i 1908, nemlig Norsk Tindeklubb, med klare konnotasjoner til den britiske Alpine Club, dannet i 1857. Det var også et annet aspekt ved den nye generasjonen klatrere. Å leie en fører var en svært kostbar affære som var forbeholdt de velhavende, men blant den nye generasjonen klatrere og fjellfolk fantes det representanter fra flere samfunnslag. Vanskelige økonomiske tider i 1920-30 årene, krigstid og gjenoppbygging av landet, gjorde at fjellførerne nærmest forsvant. Norsk Tindeklubb overlevde derimot, og fortsatte utviklingen av klatringen i Norge, som de velhavendes og studentenes klubb. Tindeklubben var forbeholdt amatørerne, og

utelukket kvinner helt frem til 1975. Men det var ikke bare kvinner som var utelukket fra det gode selskap, også fjellførere ble nektet medlemskap. Disse ble sett på som profesjonelle og manglet derfor den rette innstillingen, de klatret ikke for klatringens skyld (Grimeland, 2004; Johnsen, 1991). Det synes klart at det tidligere var et sosialt skille mellom fjellsportsutøveren og vandreturisten.

2.5 Adventure tourism – den anglo- amerikanske tradisjonen

I Norge har det vært gjort lite eller ingen forskning på den kommersielle delen av friluftslivet. En årsak til dette kan være at dette ikke har vært sett på som ”ekte” friluftsliv, men som turisme, av de som har forsket på feltet. Vi vet derfor lite om hvordan deltakere opplever og erfarer føringsturer, og hva disse betyr for den enkelte. I engelskspråklig litteratur beskrives fjellføring som en form for *adventure tourism*. Denne nisjeformen for turisme har økt i popularitet, ikke bare i Norge, men over hele verden (Swarbrooke mfl., 2003). *Adventure tourism* er i følge Muller og Cleaver (2000) karakterisert ved sin evne til å gi turistene et relativt høyt nivå av sensorisk stimulering, vanligvis oppnådd gjennom å inkludere fysisk utfordrende ferdighetskomponenter. Et annet viktig aspekt ved denne typen turisme er at aktivitetene innebærer en form for risiko eller fare. For å delta må man derfor være villig til å utsette seg selv for risiko. *Adventure tourism* omfavner en rekke forskjellige land-, luft- og vannbaserte aktiviteter. Fjellsport er en håndgripelig form for *adventure tourism*. Den inneholder aktiviteter som klatring, tindebestigning, brevandring, fotturer med sekk i høyfjellet og fjellskiløping, på engelsk også omtalt som *moutaineering adventure tourism*.

Men også utenfor Norge er det mangel på forskning som undersøker fjellsport i en turistkontekst, hvor deltakerne betaler for å ta del i en organisert tur (Pomfret, 2006; Beedie, 2003). Derimot finnes det en rekke studier som har undersøkt fjellsport i et rekreasjonsperspektiv, hvor deltakeren kan karakteriseres som erfarne og selvgående (e.g. Elmes & Barry, 1999; Ewert, 1985; Magni, Rupolo, Simini, De Leo, & Rampazzo, 1985; Rossi & Cereatti, 1993). Denne forskningen har vanligvis fokusert på motivasjon for å drive med fjellsport, hvor blant annet personlighetstrekk og risikoaspektet har blitt vektlagt, (Breivik, 1996; Ewert, 1985). Man vet derimot lite om motivasjon for utøvelse av fjellsport i en setting hvor deltakerne betaler for å ta del i en tur som er organisert og ledet av andre.

I en artikkel fra 2003 har Beedie og Hudson tatt for seg framveksten av en fjellbasert *adventure* turisme. De gjør her et forsøk på å teoretisere det de kaller *mountain adventure tourism*. Her trekker de fram og drøfter ulike aspekt ved den fjellbaserte turismen og dennes forhold til fjellsportsutøvelse. Blant annet peker de på at hva mennesker velger å gjøre i fritiden sin henger sammen med hvordan de ser på seg selv som individer og som medlem av en gruppe. De bruker Bauman`s (1996) arbeider for å undersøke de dynamiske prosessene som skjer i forholdet mellom fjellsport og *adventure tourism*. I følge Beedie og Hudson (2003) kan Baumans analogier som ”pilgrimen” og ”turisten” teoretisere de kulturelle endringene som har skjedd i forhold til identitetsdannelse. Pilgrimene kjennetegnes i denne sammenhengen ved at de har en klar mening med det de gjør, og har alltid blikket rettet mot et mål i fremtiden. Turisten lever derimot i nuet, på stadig søken etter øyeblikkshendelser og spennende opplevelser. De hevder at Fjellsportutøvere som har ”gått i lære” står nærmere pilgrimen, fordi de har en klar oppfatning av normer og retningen de skal ta. Adventure- turisten ligger nærmere turisten, eller en postmoderne konseptualisering av begrepet, ved at den tilhører øyeblikket og engangsopplevelsen. Deres opplevelse synes å være annerledes enn den ekte fjellsportsutøverens. Den ekte fjellsportsutøveren avstår fra å betale for en guide eller fjellfører, og stoler heller på seg selv. Hos disse ligger det også en indre motstand mot å gjøre fjellene til næringsparker. Adventure- turisten bygger på sin side hele sin opplevelse på en kombinasjon av en avhengighet til guiden eller fjellføreren, eksisterende informasjon om fjellene og andre teknologiske ressurser (som mulighet for redning).

Pomfret (2006) har, etter en gjennomgang av tidligere studier på *mountaineering*, *mountaineers*, *adventure*, *recreation and tourism*, kommet med et forslag til et konseptuelt rammeverk for å gi en bedre teoretisk forståelse av *mountaineer adventure tourists*, som et bidrag til videre undersøkelser av *mountaineering* i en turistsetting. Rammeverket skal bidra til en forståelse av motivasjon for å delta og hva deltakerne faktisk opplever og erfarer under deltakelsen. I følge Pomfret skiller dette rammeverket seg fra tidligere konseptualisering av *mountaineering* ved at det anerkjenner at det finnes sammenfallende trekk mellom rekreasjon og turisme, i en *adventure-* setting.

Modellen under er hentet fra Pomfret (2006) og viser det konseptuelle rammeverket hun har foreslått.

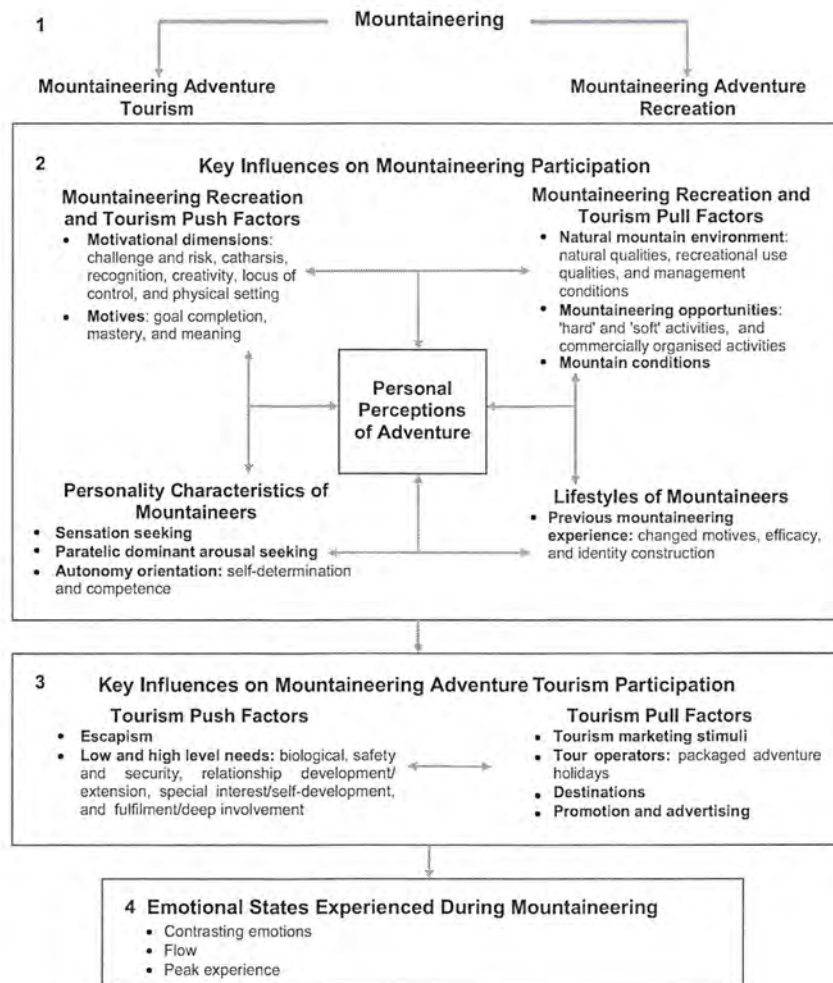

Fig. 1. Conceptual framework: key influences on people's participation in mountaineering and experiences during involvement.

(Pomfret, 2006, s. 115)

Beedie & Hudson (2003) peker på at en vekst i turistnæringen kan føre til at det sosiale skillet som tidligere har eksistert mellom fjellsportsutøveren og turisten er i ferd med å viskes ut. Han hevder videre at eksisterende teorier om turisme ikke klarer å fange opp det udefinerbare som ligger i den stadig voksende fjellbaserte turismen. Det ligger noen forskjeller mellom det å være deltaker på en føringstur i høyfjellet og det å være turist i Taj Mahal. Beedie og Hudson hevder videre at det å skille mellom turisme og rekreasjon innen fjellsport er problematisk, fordi selve fenomenet fjellsport er i endring. Han hevder at begrepet har blitt mer fragmentert og oppdelt med turismens fremvekst.

Today, in mountains throughout the world, mountaineering has been subdivided, re-invented and redefined. Climbing is now adventure climbing or sports climbing; abseiling has become an end itself; hill walking in "exotic" places has been redefined as trekking... (Beedie & Hudson, 2003, s. 626).

I denne oppgaven vil jeg undersøke om dette er noe man også kan spore i Norge. Og i så tilfelle, hvordan dette kan tolkes i den konteksten jeg undersøker fenomenet fjellføring i.

Adventure- begrepet

Det finnes ulike tolkninger av betydningen og meningsinnholdet i begrepet *adventure*. Gurholt (2010) hevder at ytterpunktene i den pedagogiske debatten omkring friluftsliv speiler *adventure*- og eventyrbegrepets to etymologiske hovedtradisjoner:

På den ene siden forstått som kalkulert risiko med reelle muligheter for å sette livet på spill, og på den annen side (selv)dannelsesferd der en gjør som Askeladden i folkeeventyrene; følger sin nysgjerrighet, legger ut på livets landevei og takler de utfordringer som dukker opp på ferden som best en kan. (Gurholt, 2010, s. 183)

Hvordan pedagoger og forskere forstår, fortolker og forholder seg til risiko og fare som er forbundet med det å bevisst oppsøke, utfordre og dyrke opplevelser i naturen, har vært stridens kjerne (ibid). I engelskspråklige tradisjoner blir begrepet ofte brukt på en selvfølgelig og selvforklarende måte, men begrepet knyttes tett til risiko. Og som Gurholt har pekt på står begrepet *risk*, og vilje til å akseptere denne, sentralt i anglo-amerikansk *adventure education*. Det er den samme forståelsen som ligger til grunn for begrepet slik det blir brukt i dag i for eksempel *adventure tourism* og *adventure sports*. Begrepet *adventure* knyttes til risiko. Inspirert av blant annet Becker (2004, 2008) hevder Gurholt at opprinnelsen til det engelske begrepet *adventure* har sine røtter i det latinske "aventure" eller "abventure", som betyr "det som bare hender eller kommer til å skje". (Gurholt, 2010, s. 179). Hun sier videre at: "Forståelsen som knytter *adventure* til uforutsette, plutselige og overraskende hendelser som må takles i øyeblikket med usikkert utfall, har siden vært begrepets bærende dimensjon". (Gurholt, 2010, s.180). Gjennom middelalderen ble begrepet brukt i ulike kontekster og betydninger som ikke nødvendigvis hadde noen direkte forbindelse med hverandre. Hun hevder videre at med framveksten av handelsstanden i Europa på 1500-tallet, og dennes dominans som ledende samfunnsklasse, blir *adventure*- begrepet i større grad knyttet til økonomisk

virksomhet, og til det å ta økonomisk risiko. Seilskutene som gikk i handelsfart på denne tiden måtte ta en stor risiko på sine reiser, men når reisen var suksessrik ble den økonomiske vinningen stor. Det er fra denne tiden Gurholt, med grunnlag i Becker, mener at begrepene *adventure*, risiko og sikkerhet knyttes sammen.

En slik tolkning knytter *adventures* til en aktivitet der utfallet er ukjent, og risikoen og farene er store. Et slikt perspektiv kan kanskje passe hvis man ser på aktivitetene som sport. Men hvordan passer en slik fortolkning i en turistmessig kontekst? Beedie & Hudson (2003) stiller spørsmålsteget ved om hvorvidt det deltakerne er med på i en turistsetting kan defineres som *adventure*. Som Beedie & Hudson påpeker: "*Perhaps the most significant factor in the development of adventure tourism is the extent to which one really engages in adventure*" (s. 627). De henviser til Price (1978), som mener at det å delta på en planlagt og organisert tur ikke kan være et *adventure*, i og med at *adventure* i det store og hele blir forstått som noe hvor utfallet er ukjent. I denne konteksten vil deltakeren forvente at aktivitetene foregår i kontrollerte former, at det er forutsigbart, og at en kjøper en vare som man vet hva er. Likevel hevder de at næringen nettopp markedsfører seg ved å tilby *adventure*. Paradoksalt nok, påpeker de, jo mer organisert, detaljert og planlagt et slik "produkt" er, jo lengre unna er det å være et ekte *adventure*. Kanskje må man retolke *adventure*-begrepet for at det skal gi mening i denne konteksten?

2.6 Fjellføring som dannelsesreise – en alternativ tilnærming?

Gurholt (2010) har drøftet hvordan eventyrmetaforer har blitt og blir knyttet til friluftslivspedagogisk tenkning, og hva disse kan bety. Et av målene med dette har vært: "*Å spore de historiske linjer og betydninger i hvordan begrepet eventyr- eller adventure- er knyttet til friluftsliv og dannelsesfilosofi*" (s. 178). Dette sporet er interessant, både på bakgrunn av hvordan begrepet blir brukt i engelskspråklig tradisjon, men også fordi eventyrmetaforer har vært sentrale i tolkninger av spesielt pedagogiske dimensjoner i norsk friluftsliv (ibid). Bruken av eventyrmetaforer har røtter i en gammel europeisk fortellertradisjon og begrephistorie. Tolkningen Gurholt har skissert, hvor begrepet *adventure* knyttes til dannelsesfilosofi, kan være interessant for å tolke fjellføring i vår samtid. Den forståelsen av begrepet dannelsesreise som her ligger til grunn er inspirert av "*det Hans Georg Gadamer kaller hermeneutisk erfaringsteoretisk tilnærming; en tilnærming som oppfatter forståelse, fortolkning og anvendelse som en*

historisk skapende prosess” (Gurholt, 2010, s. 175). Betydningen av begrepet er inspirert av ulike teoritradisjoner og vektlegger at man bryter opp fra det daglige, møter utfordringer som må takles, og gjennomgår endringsprosesser hvor begrepet erfaring står sentralt. En slik tolkning kan spores langt tilbake i europeisk historie. Ideer som knytter *adventure* til forestillinger om personlig forandring og dannelse fantes i følge Gurholt også i middelalderen. Fra denne tiden finnes det ideer om at det enkelte mennesket ved å være nysgjerrig; ved å lytte, spørre og se, kunne forandre seg selv og sin forståelse av virkeligheten, og dermed se nye sider ved den verden en levde i. En slik idé var ingen selvfølgelighet i en tid hvor Gud og tradisjon stod sterkt, og en av tidens store synder var nysgjerrigheten. Men det å bryte opp, drevet av ens egen nysgjerrighet, og å dra ut på reiser i verden for selv å erfare, ble et bilde på en prosess som fører til endring og utvikling. Gjennom ny kunnskap og nye erfaringer ble man erfaren eller dannet. Disse reisene ble dermed sett på som *dannelsesreiser*, som man kan finne beretninger og fortellinger om i en rekke litterære verk som blant annet Homers *Odysseén*, Goethes *Faust* og Henrik Ibsens *Peer Gynt* (Gurholt, 2010). Hun hevder videre at i norsk kultur kan vi gjenfinne de samme sporene, hvor eventyret blir en metafor for oppdagelses- og dannelsesreiser. Men i Norge blir etter hvert eventyrbegrepet mer knyttet til fortellinger om mennesker og dyr, mer enn om den reisen som ligger til grunn for hvordan folkeeventyrene blir til. Og fremdeles er det slik at det norske begrepet eventyr knyttes til den folkelige fortellertradisjonen som vi alle kjenner så godt, og dette på en måte som er ukjent for *adventure*-begrepet (ibid). Derfor kan heller ikke det engelskspråklige begrepet *adventure* direkte oversettes med det norske eventyrbegrepet. Nettopp dette er viktig for å forstå hvordan begrepet *adventure* relaterer seg til forståelsen av friluftsliv, og til fenomenet fjellføring.

I det dannelsesperspektivet som Gurholt (2010) med inspirasjon fra Becker (2004, 2008) presenterer, blir *adventures* – eller eventyr, ikke bare begrenset til risikofylte aktiviteter og farer. Derimot åpner det for et potensial hvor nysgjerrigheten, utfordringene, det uforutsigbare, og det å mestre enhver situasjon som dukker opp er det som skaper mening i det vi driver med. Det er ikke bare opplevelsen, men særlig de erfaringer vi gjør som fører til en endring hos den som deltar. Og nettopp i friluftslivet ligger det i følge Gurholt en eventyrlig dimensjon og et utforskningsrom, som gir muligheter for en strøm av erfaring og (selv)dannelse. Uforutsette ting kan og vil skje, og utfallet er ukjent. En risiko og fare er alltid til stede, men man ønsker ikke å utsette

seg for en reell dødsfare med viten og vilje. Risikoen og farene er ikke en del av drivkraften, drivkraften er derimot nysgjerrigheten. En ferd eller reise i naturen, som friluftslivet ofte er, har en begynnelse og en slutt. Slik sett kan friluftslivet sees på som en dannelsesferd, og denne ferden kan tolkes som en metafor for selve livet. På samme måte kan man kanskje tolke føringsturen som en dannelsesferd?

3. Metode

3.1 Introduksjon

I dette kapitlet vil jeg klargjøre mitt vitenskapsteoretiske ståsted, mitt valg av metode, min rolle som forsker, og deretter følger en presentasjon av forløpet i forskningsprosessen. Slik vil bakgrunnen for hvordan mitt empiriske materiale har blitt til komme fram, og den prosessen som ligger til grunn for min tolkning og forståelse vil bli tydeliggjort.

3.2 Vitenskapsteoretisk tilnærming

I min undersøkelse er jeg ute etter deltakernes beskrivelser av hvordan de opplever og erfarer det å være med på en føringstur i høyfjellet. Deltakernes beskrivelse av fenomenet fjellføring er interessant fordi de på mange måter uttrykker en mening ut fra deres egen kontekst. For videre å utvikle en forståelse av fenomenet føringstur må deltakernes beskrivelser fortolkes i lys av den konteksten deltakerne og føringsturene inngår i. Slik kan man vitenskapsteoretisk plassere min undersøkelse innen hermeneutisk fenomenologi. Fenomenologien fokuserer på å få frem den enkeltes personlige livsverden og beskrivelse av det fenomenet man skal undersøke (Kvale, 2007). Dette åpner for få fatt i menneskers erfaringer, fremheve presise beskrivelser, avklare og bli bevisst sine forhåndserfaringer, og søke etter sentrale betydninger i beskrivelsen (ibid). Hermeneutikken på sin side beskjeftiger seg med *"Hva forståelse er og hvordan vi bør gå frem for å oppnå forståelse"*. (Føllesdal & Walløe, 2004, s. 82). Gjennom hermeneutikken vil man forsøke å forstå det man *ikke* forstår ved et fenomen, gjennom å tolke hendelser, beskrivelser, tekster eller bilder. Det er denne tolkingen som er kjernen i hermeneutikken. Tolkningen fører til forståelse. Gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende, fremheves betydningen av å fortolke menneskers handlinger (Thagaard, 2009). Forskerens egen forståelseshorisont, det vil si den mengden av både ubevisste og bevisste oppfatninger og holdninger som denne har på ett gitt tidspunkt, vil påvirke hva forskeren betrakter som viktig (Føllesdal & Walløe, 2004). Dette vil ha betydning forskeren retter oppmerksomheten mot og betrakter som betydningsfullt. Slik Walløe og Føllesdal (2004) tolker Gadamer (1960/2004), er forståelseshorisonten ikke noe man kan forholde seg nøytralt til, og han velger i sin *ny-hermeneutikk* å kalle dette for for-dommer, i dag

ofte kalt for før-forståelse. Denne før-forståelsen er altså noe vi bringer med oss når vi prøver å forstå. Noen ganger vil før-forståelsen passe inn, andre ganger ikke, og da må den justeres. Jeg skal senere klargjøre sider ved min egen før-forståelse av fenomenet føringstur.

Innen hermeneutikken er uttrykkene *hermeneutisk sirkel* eller *forståelsens sirkel* mye brukt. Disse sirkelstrukturene skal fremstille forståelsesprosessen. Forståelsen blir til gjennom en stadig veksling mellom å se på delene i forhold til helheten og sin egen forståelseshorisont i forhold til det som skal undersøkes. Denne stadige vekslingen kan sees på som en sirkelstruktur (Føllesdal & Walløe, 2000). I dette ligger det at man gjennom forståelsesprosessen hele tiden befinner seg i en runddans mellom erfaring, teori, metode, litteratur og begreper. I denne undersøkelsen må derfor intervjuetekstene mine forstås på bakgrunn av hele intervjuet, og intervjuet forstås på grunnlag av intervjuetekstene. Min tolkning av intervjuetekstene er også basert på min forståelseshorisont, og samtidig vil min forståelseshorisont kunne endres gjennom mitt arbeid med intervjuetekstene. Men min egen forståelseshorisont endres også av andre faktorer. Gjennom å være observatør og å delta i aktivitetene skjer det endring. Ved å få et historisk innblikk i ulike deler av feltet og gjennom det å sette meg inn i ny teori, vil også min forståelseshorisont forandre seg. Sammenhengen fenomenet føringstur undersøkes i, eller *konteksten*, har også en betydning i forståelsesprosessen. Jeg undersøker en liten gruppe mennesker på føringstur i Øst-Jotunheimen. Det er beskrivelser av disse turene og deltakernes beskrivelser som er grunnlaget for min forståelse av hva dette betyr for dem og hvilken mening det gir, i vår samtid.

3.3 Kvalitativ forskning

Kvalitative metoder blir gjerne kalt fortolkende metoder. I følge Thagaard (2009) har kvalitative metoder tradisjonelt "*blitt forbundet med forskning som innebærer nær kontakt mellom forsker og de som skal studeres, som ved deltakende observasjon og intervju*" (s. 11). Hun peker på viktigheten av å definere de prinsipper kvalitativ forskning baserer seg på, gjennom presisering og tydeliggjøring av de prosesser som fører frem til resultatet. Denne tilnærmingen gir "*grunnlag for å oppnå en forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av fyldige data om de personer og situasjoner vi studerer*" (s. 12). Gjennom mitt arbeid som fjellfører har jeg opparbeidet meg en viss kunnskap om turdeltakere og næringen. Med min undersøkelse ønsket jeg å få en

dypere innsikt i hva deltakerne tenker og føler i tursituasjonen. For å skape avstand til mine egne før-forståelser startet jeg med å sette meg inn i forskning som er gjort på feltet. Dette gav meg et historisk innblikk og noen teoretiske perspektiv jeg kunne ta med videre. Ulik litteratur og fortellinger som beskriver hvordan det er å være turist og å drive med fjellsport, gav ytterligere kunnskap. Gjennom hele prosessen har jeg stadig utviklet nye kunnskaper, og gjennom metodelitteratur har jeg fått innspill til hvordan en slik undersøkelse kan gjennomføres. Ved å bruke en kvalitativ tilnærming håpet jeg å kunne få en realistisk og grundig undersøkelse av forskningsfeltet, som igjen ville resultere i et ikke- standardisert datasett som kunne undersøkes på en reflektert måte. Det stod klart for meg at for å få dette til måtte jeg ut for å se med egne øyne hva som skjer, og jeg måtte snakke med folk. Jeg ville se fjellføringen fra en annen side en jeg vanligvis gjør, noe som ytterligere ville skape en avstand til min egen før-forståelse. Jeg ville nærme meg feltet med en hermeneutisk – fenomenologisk tilnærming, og valgte derfor å gjennomføre et feltarbeid med deltagende observasjon og kvalitative forskningsintervju.

3.4 Feltarbeid

I feltarbeidet deltar forskeren over en lengre periode i livet til de personer man studerer. Forskeren ser med egne øyne hva som skjer, lytter til det som blir sagt, og kan stille spørsmål til menneskene rundt seg (Hammersley & Atkinson, 1996). Målet med dette er å skape seg en så virkelighetsnær forståelse som mulig av det feltet man vil undersøke. Nærheten til feltet gir et stort rom for å utvikle forskerens virkelighetsforståelse, og en forståelse for andre folks måter å leve og forstå sine liv på. Forskeren kan lytte og observere med en forskjellig grad av deltakelse, fra fullstendig deltaker eller observatør, til observerende deltaker eller deltagende observatør. På en annen side må man også ta hensyn til at en forsker kan bli tillagt en rolle av de det forskes på. Deltakerne på turen var fullstendig klar over hvorfor jeg var med, og i dette ligger det en mulighet for at de kunne oppføre seg annerledes og si andre ting enn det de ville gjort om jeg ikke hadde vært til stede.

Det er vanlig at man under feltarbeidet gjør notater av det man observerer, opplever og hører, og nedtegner dette i en feltdagbok. Feltdagboken vil sammen med andre data som bilder og tekster, danne grunnlag for en analyse i forskningsrapporten.

3.5 Det kvalitative forskningsintervju

Forskningsintervjuet er i følge Kvale (2001) basert på den hverdagslige samtale eller konversasjon, men er samtidig en *faglig* konversasjon. Slik Kvale definerer det har intervjuet som mål å ”*innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomener*” (s. 21). For å få dette til er det er i stor grad forskeren som styrer situasjonen, prøver å gå dypere i meningsutvekslingen, med den hensikt å frembringe kunnskap, og dermed er ikke forskningsintervjuet en spontan meningsutveksling mellom to likeverdige parter, men en dialog i en bestemt sosial situasjon.

Med utgangspunkt i problemstillingen og teori laget jeg en intervjuguide. Jeg startet med en tematisering av ledespørsmål til intervjuet, og planla deretter selve intervjuet (Kvale, 2001). Ved å gjøre dette før selve feltarbeidet og den deltakende observasjonen, hadde jeg mulighet til å justere og korrigere intervjuguiden underveis dersom ny kunnskap eller nye spørsmålsstillinger skulle dukke opp. Denne opprinnelige guiden fungerte godt, og det ble ikke gjort noen endringer.

3.6 Fjellføreren som forsker

Utrustet med en kvalitativ metodikk og min egen før- forståelse, dro jeg ut for å undersøke og forstå en liten gruppe mennesker i en bestemt situasjon. Denne gruppen var betalende gjester på fjellføringsturer i Øst- Jotunheimen. Jeg ville være med på tur, observere samspillet, snakke med folk og rekruttere deltakere til et kvalitativt forskningsintervju i etterkant av turen.

Som tidligere nevnt er jeg selv utdannet *tindevegleder* (fjellfører), med internasjonal godkjenning gjennom det internasjonale fjellførerforbundet (UIAGM). I løpet av de siste 20 årene har jeg arbeidet i fjellet både sommer og vinter, og tilbrakt mye av fritiden min der. Følgelig har jeg derfor med meg en egen før- forståelse av og interesse for fenomenet. Som tindevegleder har jeg mange års erfaring med å lede grupper på tur og med å holde kurs innenfor klatring, breakaktiviteter, bratt skikjøring og opphold i høyfjellet. Å forske i dette feltet er i stor grad å forske på egen praksis. Dette betyr at jeg vil ta med meg inn i forskningsarbeidet egne erfaringer og min egen før- forståelse på feltet. Det stiller meg i en posisjon hvor jeg på den ene siden kan bruke den erfaringsbakgrunnen jeg har, samtidig som jeg må stille meg spørsmål om hvorvidt

denne erfaringen og før-forståelsen påvirker meg i en bestemt retning. Denne indre diskusjonen, både i forhold til ståsted og synsvinkel, vil være nødvendig for å oppnå et best mulig resultat i en analyse. Generelt sett mener jeg at min bakgrunn er en fordel når det gjelder å gjøre en kvalitativ studie av deltakerne under fjellføring. Jeg har god kjennskap til den delen av fjellmiljøet som driver med guiding, og har selv i stor grad har gjort dette til min levevei. I tillegg har jeg kunnskap om den tradisjon og praksis som foregår i alpelandene. Dette gir meg en bred oversikt over miljøet og rent historiske fakta, noe som er en fordel både rent praktisk og i analysearbeidet. Jeg vil til en viss grad være i stand til å se det hele i et komparativt lys. Derimot vet jeg lite om hva som skjuler seg i hodet og i hjertet til de jeg har med meg på tur, og derfor var dette for meg spesielt interessant å tilegne meg ny kunnskap om.

Det at jeg selv er fjellfører gav meg mulighet til å benytte meg av kontakter i næringen. I tillegg er jeg selvstående i høyfjellssammenheng, og kunne derfor være med som deltaker på turene uten å være en belastning for den fjellføreren som skulle utføre jobben. Som et resultat av 20 års praksis er jeg selvfølgelig sterkt påvirket av de fjellsportsutøvere jeg har møtt gjennom årene og de stedene jeg har ferdes. De verdier som gjelder i denne sosiale verdenen har jeg over tid gjort til mine egne. Jeg verdsetter fysiske utfordringer, og ser på det som verdifullt å ta vare på det naturlige fjellmiljøet. Jeg mener at det å være med på en tur i høyfjellet har en pedagogisk verdi, i ordets videste betydning, og jeg ser på fjellene som et sted å rømme til fra byen og hverdagens mas, et sted hvor man kan oppleve frihet, føle regnet, vinden, solen og snøen. Jeg liker å teste ut grensene mine, hvor mine ferdigheter, kunnskaper, erfaringer og utstyret mitt settes på prøve, men jeg ser ikke på meg selv som uforsvarlig. Min tilnærming til fjellsport er basert på mange års erfaring og en sterk entusiasme for det å være i fjellet. Denne bakgrunnen av erfaringer og verdier er jeg klar over at jeg bringer med meg inn i denne studien.

3.7 Forskningsprosessen

Våren 2009 tok jeg kontakt med tre forskjellige firmaer som tilbyr turer i Øst-Jotunheimen for å presentere min studie og spørre om de var villig til la meg være med på tur, og deretter om jeg kunne forhøre meg om deltakerne var interesserte i å i etterkant bli intervjuet som en del av undersøkelsen. Alle disse firmaene var positive. Jeg gjorde avtale med to selskap som arrangerer faste turer ut fra to av hyttene i Øst-

Jotunheimen. Disse to ble valgt fordi de har fører på hyttene hele sommeren, og har et fast program for ulike turer i ulike deler av Jotunheimen. Jeg fikk mulighet til å bo på hyttene, snakke med folk, lytte til folk, og observere hva som skjer før, under og etter tur. Utgangspunktet mitt var at jeg skulle tilbringe en uke på hver hytte, med inntil fem turdager på hvert sted, og en uke opphold mellom disse ukene. Det skulle vise seg at været denne sommeren var mer nedbørsrikt enn normalt, noe som førte til at alle turene fra den ene hytten ble avlyst den uken jeg var der. Feltarbeidet ble derfor gjennomført på den ene av hyttene sommeren 2009. Denne hytta er et godt utgangspunkt for turer på bratte og høye fjell i det som ofte blir omtalt som Gjendesalpene, fjellområdet mellom fjellvannene Bygdin og Gjende. Disse turene har jeg beskrevet nærmere i innledningen til oppgaven.

Materiale og utvalg

Utvalget av informantene ble gjort blant deltakere på de turene som ble arrangert i det aktuelle området i det tidsrommet jeg bodde på hytta. Selv fikk jeg være med på to forskjellige føringsturer, og i tillegg fikk jeg snakke med to personer som var med på en tredje tur. På de to turene jeg var med på møtte jeg gruppa sammen med fjellføreren. Jeg presenterte prosjektet, og spurte om de var villige til å la meg delta. De ble presentert et informasjonsskriv (vedlegg 1) og en samtykkeerklæring (vedlegg 2). Alle var svært positive til dette, skrev under og lot meg bli med på turen. At alle i gruppa godtok dette var en forutsetning for at jeg skulle kunne delta. Etter turene ble alle spurt om de var villige til å stille opp for et dybdeintervju etter sommerferien, noe alle sa seg villige til. På grunn av vær-situasjonen var antall deltakere så lite at alle som var med på turene ble forespurt om å bli intervjuet. Samme dag som jeg var på min siste tur traff jeg to personer på hytta som hadde vært på en føringstur jeg kjenner godt. Turen foregår i det samme fjellområdet, og da jeg gjerne ville ha flere informanter presenterte jeg dem for prosjektet, og spurte om jeg kunne få lov til å intervju dem i løpet av høsten. Totalt hadde seks deltakere vært med på tre forskjellige turer, og alle seks sa seg villig til å bli intervjuet. Av disse var 5 kvinner og 1 mann. Kjønnfordelingen i materialet gjenspeiler derfor kjønnfordelingen på disse tre føringsturene. En kvinne trakk seg fra intervjuet tidlig på høsten, og jeg satt dermed igjen med 5 informanter. Alderen på disse var fra 45 til 68 år.

Feltarbeidet

Før jeg dro av gårde på feltarbeidet fikk jeg flere gode råd og tips av andre som har gjort feltarbeid. Sammen med den litteraturen jeg på det tidspunktet hadde lest, ble dette utgangspunktet for planleggingen av oppholdet ute i feltet. Jeg laget en feltguide som inneholdt målet med prosjektet, en liste med punkter over hva jeg ville se og høre etter, sammen med en huskeliste for hvordan man kan memorere ord og handlinger, og en punktliste for viktige punkt til feltloggen og feltarbeidet generelt (vedlegg 3). Jeg valgte å føre to feltdagbøker, en hvor jeg beskrev så nøyaktig som mulig hva jeg så, hørte og opplevde, og en hvor jeg noterte ned mine egne tanker og refleksjoner. På forhånd hadde jeg bestemt at jeg ville ha en skrive dag på hytten etter hver tur dag. Underveis på tur ville det bli vanskelig å notere, og det å skrive ned notater etter en full dag ute (12-15 timer), krever en hel dag i ro og fred. Under turen benyttet jeg meg derfor av memoreringsteknikker, små stikkord i blokka, og bruk av kamera, for å best mulig å huske hva som hadde foregått på hvilke steder. Bildene jeg tok under turen er en del av mine feltnotater og var en hjelp for meg til å gjenkalle opplevelsene når jeg senere gjorde notatene i feltdagboken.

Roller min som forsker var flerdelt. På hytta om kvelden oppførte jeg meg stort sett utelukkende som observatør. Jeg spiste middag og satt i peisestuen om kvelden. Enkelte ganger satt jeg med en bok eller et glass vin, og lyttet til samtalen som foregikk. Andre ganger kom jeg i snakk med folk som bodde på hytta, og da var jeg ofte en deltakende observatør. På turene forholdt det seg derimot annerledes. Slik jeg vurderte det ville det både være umulig og uønskelig for meg å være en ren observatør. Jeg ville snakke med folk underveis, og måtte delta i gruppa på lik linje som de andre av sikkerhetsmessige årsaker. Jeg kunne heller ikke være en fullverdig deltaker, i og med at de andre i gruppa visste at jeg var der for å studere dem. Under tur vekslet jeg derfor mellom å være en deltakende observatør og en observerende deltaker. Denne fremgangsmåten gjorde at jeg raskt ble inkludert i gruppa og jeg opplevde forholdet mellom oss som svært åpent.

Jeg har ikke brukt feltdagboken som et eget grunnlag for analyse, men som et bakteppe for dybdeintervjuene. Feltarbeidet gav meg en god mulighet til selv å tilegne meg kunnskap om hvordan de aktuelle føringsturene foregikk. Samtidig kom jeg i kontakt med en rekke forskjellige mennesker, som vandrere, hytteverter og ansatte i Direktoratet for naturforvaltning, og denne oversikten var nyttig i forhold til videreutvikling av

intervjuguiden og spørsmål jeg ønsket svar på. Samtidig fikk jeg mulighet til å knytte bånd og relasjon til dem jeg senere skulle intervju. Dette mener jeg var en fordel, både i forhold til rekruttering av informanter og som et godt utgangspunkt for den samtalen jeg skulle ha med dem senere på sommeren.

Intervjuguiden

Intervjuguiden laget jeg før feltarbeidet for å kunne gjøre tilpasninger etter selv å ha vært ute i feltet (vedlegg 4). Grunnen til at jeg ville ha en intervjuguide var å sikre en struktur på intervjuet, og for å dekke opp de spørsmålsstillingene jeg hadde et ønske om å besvare. Intervjuguiden ble kategorisert i fem ulike emner. Den første delen var bakgrunnsspørsmål om deltakerne. Det neste emnet var deltageres forhold til friluftsliv. Som tredje emne valgte jeg bakgrunnen for deltageres valg av akkurat denne turen og dette fjellområdet. Det fjerde emnet omhandlet deltakeres egen beskrivelse av hvordan de selv opplevde føringsturen. Det femte og siste emnet omhandlet tanker og refleksjoner i etterkant av turen.

Intervjuene

Intervjuene med deltakerne ble foretatt fra september og utover høsten. Jeg tilbød meg å treffe dem på hjemstedet, og ba dem om å komme med forslag på hvor intervjuet kunne finne sted. To av intervjuene foregikk på deltageres arbeidsplass, to intervju fant sted i hjemmene deres, og det siste intervjuet ble gjennomført hjemme hos meg. Før selve intervjuet startet, informerte jeg på nytt om prosjektet, poengterte frivilligheten i intervjuet, fortalte at opplysningene kom til å bli behandlet konfidensielt, og at jeg ville ta opp samtalen på bånd. Dette syntes alle var helt greit. Samtalen fløt fint under alle intervjuene, og intervjuguiden fungerte godt som en huskeliste og verktøy når samtalen dro ut i retninger som ikke direkte hadde noe med undersøkelsen å gjøre. Intervjuene hadde en varighet fra 45 min til en time.

3.8 Transkribering, dataanalyse og presentasjon

Etter hvert intervju satt jeg meg ned og transkriberte intervjuet. Dette ble gjort ved at jeg ordrett skrev ned alt som ble sagt på opptaket. Transkriberingen ble gjort på bokmål, men i den språklige drakten det ble presentert i. Det er derfor et snev av dialekt i hvert av intervjuene. Etter at alle intervjuene var transkribert, satte jeg meg ned og leste

gjennom alt flere ganger. Dette for å få informantene ”under huden”, for deretter å lese mer systematisk. Jeg forsøkte først å systematisere datamaterialet tematisk. Dette gav et godt utgangspunkt for å kunne gå dypere inn i de ulike temaer. Det fungerte også som en retningsviser for teoretiske perspektiv.

Etter en tematisk gjennomgang noterte jeg ned hovedmomenter fra de ulike temaene, og laget deretter et analysenotat for hvert av de ulike temaene. På denne måten var det lettere å søke etter ulike mønstre og eventuelle avvik. Etter hvert som prosessen skred frem, oppdaget jeg stadig nye temaer, på bakgrunn av funn i materialet. Tilnærmingen jeg har gjort beskrives best som en ad hoc meningsgenerering (Kvale, 2001, s. 135). De ulike temaene ble deretter forsøkt belyst med ulike teoretiske perspektiv. Det viste seg å stadig komme frem nye perspektiv som igjen krevde nye teoretiske tilnærminger. Etter hvert som nye perspektiv og tema dukket opp, gikk jeg tilbake til intervjuene og leste disse på nytt, med et nytt perspektiv. Da fant jeg gjerne utsagn andre steder i teksten som understøttet disse. Dermed ble det skapt et nytt tema og et nytt analysenotat. De opprinnelige tematiske analysenotatene, utformet tidlig i prosessen, ble etter hvert stykket opp og det ble dannet nye analysenotat på nye tema. Jo mer jeg arbeidet med intervjuene, jo mer sammensatt ble selve teksten. De temaene som etter hvert grodde fram ble underbygget og undersøkt ved bruk av hele intervjuteksten.

Jeg har valgt å presentere mine data og funn i et eget kapittel. Presentasjonen legger frem meningskategoriene slik jeg har kategorisert dem, og da også slik jeg har tolket dem. I denne presentasjonen har jeg kommentert de funn jeg har gjort og trukket fram disse i et sammendrag avslutningsvis i kapittelet.

Hele mitt datamateriale og de funn jeg mener ligger i dette danner grunnlag for den tolkningen jeg så gjorde. I et eget kapittel har jeg brukt et dannelsesperspektiv som analytisk verktøy for å undersøke meningsinnholdet i føringsturen. Denne analysen ble til ved å belyse og drøfte mitt materiale mot annen empiri og tidligere teori.

3.9 Kritisk vurdering av metodearbeidet

I all forskning må man stille spørsmålstegn ved gyldigheten av de funn og tolkninger man gjør. Validitet er et begrep som brukes om holdfastheten og gyldigheten i forskningsarbeidet. Spørsmålet er altså om sluttproduktet er troverdig, om det kan bekreftes og om det kan brukes til å generalisere. Ved å gjøre forskningsprosessen min gjennomiktig, som jeg har gjort i tidligere kapitler, og ved å peke på undersøkelsens sterke sider og dens begrensninger vil jeg underbygge studiens validitet.

Først vil jeg peke på noe av det jeg mener er undersøkelsens sterke sider. Under utarbeiding av prosjektplanen satte jeg meg godt inn i tidligere forskning på feltet, både norsk og utenlandsk. Jeg hadde et teoretisk grunnlag, en problemstilling og et utkast til en intervjuguide da jeg dro ut på feltarbeid. Dette var med på å skape en kritisk distanse til feltet og fenomenet. Feltarbeidet gav meg en god bakgrunnsforståelse før intervjuene ble gjennomførte. Det gav meg den nærheten til feltet og deltakerne som jeg ønsket. I tillegg til å være med på turer fikk jeg gjennom samtaler med folk både på hyttene og i fjellet ta del i andre menneskers turopplevelser enn bare akkurat informantenes. Denne bakgrunnskunnskapen ville jeg aldri ha fått om jeg ikke selv hadde vært tilstede. Jeg utvidet mine egne erfaringer og min egen forståelse i mange ulike retninger. Dette mener jeg var en styrke når jeg senere skulle intervjuer deltakerne og fortolke deres beskrivelser.

Min egen bakgrunn som fjellfører tror jeg har slått positivt ut. Lang erfaring med arbeid og fritid i fjell på flere kontinent gav meg et unikt erfaringsgrunnlag når jeg nå stod på andre siden og skulle betrakte fjellføringen fra utsiden. På det praktiske plan gav det meg også fordeler, både fordi jeg kunne benytte kontakter i næringen, samtidig som jeg kunne delta på alle typer turer med overskudd, og uten å være til byrde for verken fjellføreren eller de andre deltakerne.

Det at jeg rekrutterte informanter til intervjuene blant de deltakerne som jeg var sammen med på tur (tre av fem) hadde den fordel at jeg fikk et forhold til dem, noe som gjorde det lettere for dem å si ja til å delta i studien. Det at jeg hadde vært sammen med disse tre gjorde at jeg i fortolkningsprosessen ikke bare hadde deres ord, men også deres handlinger som grunnlag for en analyse. På samme tid opplevde jeg i intervjuene ikke noen stor forskjell mellom de tre jeg var på tur med og de to siste som jeg traff på hytta.

En annen styrke ved denne undersøkelsen er utvalget av turer. Føringssturenes karakter mener jeg er dem som best beskriver fjellsport i en turistmessig kontekst. Turene er lett tilgjengelige (logistikken i forhold til praktisk gjennomføring er enkel), det er relativt billig, alle kan delta (unge og gamle), toppene er høye og utsikten fantastisk, og turene tilbys som en del av et fast program med utgangspunkt i en hytte.

Intervjuene foregikk en tid etter selve turen, i rolige former hjemme hos informantene, på deres arbeidssted og hjemme hos meg. Avstanden til opplevelsen mener jeg skapte en mer reflektert holdning til hva de hadde vært med på. De hadde fått tenkt seg om og opplevelsen av turen hadde fått synke inn. Mange av de umiddelbare ytringene fikk jeg med under feltarbeidet, men det dukket opp nye ting under intervjuet som neppe hadde kommet frem om jeg hadde intervjuet dem like i etterkant. Spesielt i forhold til betydningen av turen, for eksempel at en av informantene forteller at hun bruker erfaringene fra turen i jobbsammenheng. Det er heller ingen ting i intervjuene som bryter med mine feltnotater, tvert imot bekreftes mine egne notater med mer gjennomtenkte refleksjoner enn det jeg tror jeg ville ha fått om intervjuene hadde blitt gjennomført like etter turens avslutning. Om det var ting som var uklare under intervjuet stilte jeg oppfølgingsspørsmål av typen "*Hva mener du med det?*" eller "*Forstår jeg deg rett når...?*", og "*Kan du utdype..?*".

Etter nå å ha pekt på sterke sider ved undersøkelsen, vil jeg ta for meg det jeg mener er undersøkelsens begrensninger. Først og fremst er dette en studie av fem menneskers beskrivelse av en føringstur i Øst-Jotunheimen. Disse fem har vært med på tre bestemte turer i ett bestemt område i ett bestemt tidsrom. Alle bor i Østlandsområdet, de har god økonomi, driver aktivt med friluftsliv på fritiden og alderen er relativt høy. I dette ligger det selvsagt en begrensning, og derfor kan jeg heller ikke generalisere. Jeg kan dermed si noe om akkurat deres beskrivelser, og tolke dette på en måte som gir en pekepinn på hvordan det kan være å være deltaker på en slik tur, og hva det betyr. Dette åpner for ny forståelse, nye tolkninger, nye perspektiv og kan danne grunnlag for nye studier.

En annen begrensning er at jeg velger noen bestemte perspektiv og fortolkningsrammer for min undersøkelse. Det finnes ulike måter å tilnærme seg feltet på, og de valgene jeg har foretatt har utelatt andre. Dette kan sees på som en styrke, men det er også en

begrensning. En annen tilnærming og et annet teoretisk perspektiv, ville kanskje gitt et annet resultat og en annen fortolkning.

Jeg har heller ikke tatt for meg kjønnsforskjeller i studien. På de turene som gikk i området var flertallet kvinner. Kun en mann var med, og han er blant mine informanter. Utvalget gjenspeiler dermed kjønnsfordelingen på disse turene. Et annet aspekt ved utvalget er at spredningen i alder er liten og snittalderen høy. Yngste informant var 45 år og eldste 68. Alle sidene ved utvalget ser jeg som en begrensning. Om det hadde vært flere menn med i utvalget og flere unge mennesker, ville kanskje resultatene og analysen sett annerledes ut.

Studien ble meldt inn til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og godkjent av personvernombudet (vedlegg 5). Alle informantene er anonymisert og prosjektet er gjennomført etter retningslinjer gitt av NSD.

4. "På miniekspedisjon"

4.1 Møtet med fjellet

Jeg står på en overfylt brygge ved Gjendeoset. Det er midt i juli og klokka er kvart over to på formiddagen. Det er ti minutter til Gjendine III, turistbåten på Gjende skal dra fra brygga med kurs for Gjendebu. Midt på vannet skal båten gjøre et stopp for å slippe av folk ved Memurubu turisthytte. Brygga er full av sekker som står pent på rad mens regntøykledde mennesker tripper rundt og venter på at båten skal gå. Været er skiftende med regnbyger, avløst av solgløtt nå og da.

Det er bikkjer og barnevogner og folk i alle aldre om bord i båten. Folk finner plass og praten går høylydt. Båten er full, og så fort vi er klar fra brygga er det noen som finner veien ut på akterdekket hvor man kan nyte utsikten, i dieselryk og støy fra motoren vel å merke. Båten har kurs mot Memurubu og kjører like under den kjente Besseggen. Noen snakker om denne turen og turen over Bukkelægeret. Andre snakker om historiske hendelser i området. En snakker entusiastisk om boka "Tre i Norge ved to av dem" og referer fra denne. Andre igjen snakker om været og noen om fisket.

Ved Memurubu går omlag en tredjedel av passasjerene av. Bagasjen, som har ligget på taket av båten, blir lastet av. På brygga ved Memurubu har fotturister som skal gå over Bukkelægeret til Gjendebu lagt igjen bagasjen sin for å sende denne med båten.

Brygga ved Gjendebu er endestasjon. I flokk og følge spaserer alle opp mot hytta. Gjendebu er Norges eldste turisthytte og er i dag eiet av Oslo Turistforening. Langs veien fra brygga og opp til hytta er det opparbeidet teltplasser. Her kan man telte mot å betale et gebyr og dermed få benytte hyttas dusjer og tørkerom. Mange velger å benytte seg av dette, mens andre trekker lenger vekk fra hytta for å telte. Inne i resepsjonen er det fullt av folk rett etter ankomst. Like innefor døra, i den lille gangen, er det et berg av sko og fjellstøvler.

En rekke plakater og oppslag på hytta reklamerer for føringsturer i området. Det er et eget firma som arrangerer disse turene. Gjennom et samarbeid med hytta har firmaet en fører stasjonert på hytta hele sommersesongen. Firmaet annonserer noe de kaller

”Førerens time” i peisestua kl 21.00. Dette ser ut til å være møteplassen for de som har tenkt seg på tur, eller bare er nysgjerrige.

Jeg innfinder meg i peisestua like før møtet skal begynne. Her sitter et tjuetalls mennesker. Noen leser, andre spiller, mens andre tar et glass vin og prater sammen. En time for sent ankommer fjellføreren. Han heter Lars og er dansk. Fjellføreren presenterer en grundig og flott gjennomgang av turene, med masse bilder på storskjerm. Jeg overhører kommentarer som: ”*Positivt at det blir satt opp turer*” og: ”*Ser spennende ut*”. Presentasjonen blir avsluttet etter om lag en time. Ingen melder seg på tur.

Kvelden går med til spill og lesing, og til diskusjoner om fluefiske, fjellhistorie, planter og politikk. Mange av samtalene og fjellspørsmålene dreier seg om 2000- meterstopper. Mange diskuterer, snakker sammen og søker informasjon om Bukkelægeret. De fleste virker å ha planene klare for de neste dagene.

4.2 Presentasjon av deltakerne

Anne

Anne er 45 år, skilt, har ingen barn og bor alene i en selveierleilighet sentralt i Oslo. Til daglig arbeider Anne som rådgiver og koordinator som en del av ledergruppa i en større bank i Oslo. Hun har en bachelorgrad i økonomi og en mastergrad i ledelsesfag, og mener selv hun har god økonomi. Anne vokste opp i Tromsø med 2 søsken, hvorav den yngste er 10 år yngre og blir regnet som en attpåklatt. Far er i dag pensjonist, men arbeidet tidligere i forsvaret og har høyere utdanning. Mor har ingen utdanning og var hjemmeværende det meste av Annes oppvekst.

Anne betegner sin egen familie som aktiv, eller som hun sier ”*en typisk utendørsfamilie*”. Hun poengterer at hun ikke mener aktiv som i å gå mye, men det å være mye ute. Begge foreldrene var veldig glad i sjølivet, og i følge henne selv vokste hun mer eller mindre opp i regnklær og gummistøvler, og familien dro ut i båt i all slags vær. Men det var ikke bare sjøliv for Bente i oppveksten, de var også mye ute i fjellet. Sjø og fjell er nærmiljøet i Tromsø, og hun fremhever gleden ved å bo i nærkontakt med naturen. Ingen i familien likte verken bilturer eller flyreiser, derfor brukte de nærmiljøet aktivt.

Bente

Bente er en ”godt voksen” kvinne, hun er 67 år, skilt, har to voksne barn og bor alene i en leilighet i en mindre by på indre Østlandet. Hun trives godt og er veldig aktiv i den lokale turistforeningsgruppen som også har en aktiv fjellsportsgruppe. I dag er hun pensjonist, men har stort sett arbeidet på kontor gjennom hele sitt yrkesaktive liv. Etter artium tok hun en relativt omfattende kontorutdanning gjennom folkeuniversitetet. Foreldrene hennes var skilt, og hun forteller at familien ikke drev med friluftsliv eller på noen måte var turgåere. Moren var mye syk, men arbeidet i butikk i de periodene hun var frisk nok til dette.

Christine

Christine er 43 år, skilt og har en syv år gammel adoptert datter fra Colombia. Hun bor i en kystby i Telemark og arbeider som rektor ved en barneskole. Hun er lærerutdannet, i tillegg har hun videreutdanning i veiledningspedagogikk og spesialpedagogikk, samt grunnfag i psykologi. Hun beskriver sin egen økonomi som god.

Hun vokste opp i det hun kaller en fjellbygd i Telemark, to og en halv mil fra nærmeste by. Faren var skogsarbeider og moren var hjemme. De var i følge henne selv alltid ute, på ski og gikk i fjellet, og som hun sier: *”Jeg vokste opp på det flotteste sted i verden”*. Da hun var 16 år flyttet familien nærmere byen, og som 19 åring dro hun til Oslo for å studere.

Didrik

Didrik er 53 år, skilt, far til to jenter og bor i en større by i Vestfold. Han er kjæreste med Christine som er presentert over. Til daglig jobber han som rådmann i en kommune i Telemark, og han betegner sin egen økonomi som god. Han er utdannet siviløkonom fra Handelshøyskolen i Bergen. Både mor og far var fra samme by som han bor i, hvor far var disponent på en fabrikk og mor hjemmeværende. Familien var lite på tur i skogen eller på fjellet, og utelivet var knyttet til båtliv og fiske.

Esther

Esther er 61 år, bor i en liten by på indre Østlandet, er gift og har ingen barn. Hun har artium, et år med pedagogikk og er utdannet fysioterapeut. I dag jobber hun som

fysioterapeut og beskriver sin økonomi som god. Hun beskriver sin oppvekst som klassisk for det å vokse opp på 40- tallet. Far var tannlege og mor hjemmевærende. Etter hvert som ungflokken ble større begynte hun som kontordame hos far. Familien gikk spaserter, dro på telttur til fiskevann og gikk i skogen for å plukke bær, men aldri på fjelltur. Esther hørte i barndommen venninner fortelle om påsketurer i fjellet og var misunnelig på disse, og hun beskriver seg også som heldig som etter hvert fikk anledning til å være med noen av venninnene til fjells ganske tidlig i oppveksten. Esther har nå gjennom mange år vært en nær turvenninne av Bente som er beskrevet ovenfor.

4.3 Deltakernes forhold til friluftsliv

Anne – med på det meste

Anne har gjennom oppveksten vært mye ute i friluft, både på sjø og land. Når jeg spør henne om hva hun tenker på når jeg sier ”friluftsliv” svarer hun:

Jeg tenker veldig mye på det å dra ut i naturen, og være i naturen. Nå tror jeg jeg blir preget av oppveksten, fordi jeg var veldig sånn fiske og fangst. Jeg er vant med å fiske, plukke bær (latter), det var alt fra, var med på slakting også. Så for meg ble friluftsliv veldig mye det å være i naturen, at ikke alt skulle være ferdig, at man på en måte måtte bringe tinga litt sjøl, ting må ikke være i en ferdig boks eller pakke. En sånn rar..., og også gjøre det enklere enn det du har til hverdags, da føler jeg at det er friluftsliv.(Anne)

Slik jeg tolker dette er det nok noe sant i utsagnet om at hun er preget av oppveksten. Den første innskytelse virker å være at for henne er friluftsliv det hun opplevde som barn og ungdom, det hun har lært av sine foreldre. Dette er en måte å være i naturen på for matauk, av nyttehensyn. Men i slutten av tankebrokken aner vi at her ligger kanskje en annen oppfatning av begrepet. Når jeg spør henne om hun tror at dette synet på friluftsliv kan ha endret seg fra oppveksten og frem til i dag svarer hun:

Jeg synes jo det er, jo jeg har jo litt av det samme, men at i dag gjør man det kanskje bekvemt. Jeg tror nok at jeg syns det at du gjør ting, i det daglige, med den jobben du har, blir det gjerne slik at du kjører til jobben, du kan parkere i kjelleren her, du kan gå på arbeid, du skal liksom ikke..., du kler deg (latter) skal være litt mer kledd i en stil, du merker folk har lik utdannelse, så jeg forbinder også friluftsliv med da at du drar på tur med andre folk, møter litt andre personer andre mennesker. Etter hvert, det tror jeg har forandret seg veldig, du synes det er interessant å møte folk utenfor det daglige, når de ikke kommer i dressen sin. Så jeg har fått en sånn en de siste åra (latter). (Anne)

I dette ligger det en oppfatning om at friluftslivet er en arena hvor du ikke deltar til vanlig, men er et sted for å møte folk som de er. Som hun sier: ”Da må folk være mer seg sjøl, være den de er”. Hun legger videre vekt på at i dag betyr nok friluftsliv for henne avkobling, det å gjøre noe helt annet enn det hun gjør til vanlig. I tillegg til dette trekker hun frem aspektet med å være i bevegelse: ”Også er det at du beveger deg et stykke”. Hun mener at gjennom å bevege seg et stykke, være fysisk aktiv, blir det mer ekte.

For Anne er friluftslivet i dag ikke preget av en bestemt retning, filosofi eller aktivitet. Det virker i stor grad som om det er det å komme seg ut av byen, gjerne sammen med gode turkompiser, være ute i naturen og bruke kroppen. Om det er i fjellet eller på sjøen spiller ingen rolle. Hun sier;

Før tenkte jeg at man måtte dra til Jotunheimen og gå fra hytte til hytte, det er liksom friluftsliv, men jeg tror like gjerne det å bare dra, det at du er ute, at du er mest mulig ute i naturen. Før så var det mer at du gikk lange fjellturer på ski eller på beina, men etter hvert behøver den ikke være så lang (latter) tur, det er mer å gå ut i fra det daglige. Det med å ha bål i fjæra, eller primus da er det liksom (latter). Det behøver ikke være større.(Anne)

Anne driver et variert og aktivt friluftsliv. Hun gir inntrykk av at det ikke er så viktig hva hun egentlig gjør, det er nok å bare være ute og borte fra det daglige. Hun er glad i å være i aktivitet. Anne er opptatt av at det er gruppen som bestemmer hva de skal gjøre, det er forutsetningene til dem hun er på tur med som legger premissene. Når jeg spør hva som er motivasjonen for å dra på tur, og om den eventuelt er forskjellig fra gang til gang, svarer hun:

Ja, alt etter hvem du drar med. Ja, det blir det. For ut i fra det nivå og de ønsker fra de som skal med på turen. Det tror jeg blir veldig styrende. For noen er det veldig gøy å gå på topper som er litt tyngre, men for andre blir det mer hygge å gå på en tur der det er veldig mange andre som går. (Anne)

Selv om Anne sier at friluftsliv for henne i dag har blitt det å bare være ute fremkommer det at hun har en forkjærlighet for høyfjellet:

Jeg synes Jotunheimen er fantastisk, det må jeg ærlig innrømme. Men det tror jeg kommer av at (tenker). Det tror jeg rett og slett er bakgrunnen min. Jeg har vokst opp et sted hvor det bare er fjell. Altså du har lite skoggrense. Den er for meg, jeg er ikke så glad i å gå i skogen. (Anne)

Anne mener selv at hun er ganske ofte på tur. Når jeg spør om hvor ofte, er svaret at det siste året har hun vært på tur eller drevet friluftsliv sikkert en gang i måneden, eller en helg i måneden. Slik jeg forstår dette sikter hun da til de gangene hun drar ut at byen. Anne poengterer flere ganger at en stor del av hennes motivasjon for å drive med friluftsliv er akkurat det at hun kommer vekk fra det daglige. Som en svært aktiv person forteller hun at hun på ettermiddager og i helger går turer i nærområdet og tar med sin niese på skogstur. Jobben hennes beskriver hun som krevende og konform, å dra vekk fra byen med andre mennesker, gjerne ukjente, beskriver hun som en rekreasjon og en mulighet til å oppleve andre dimensjoner ved livet.

Når det kommer til erfaring og kunnskapsnivå mener hun selv at hun ligger sånn midt på treet. Hun er sjøllært og har aldri deltatt på kurs eller lignende for å lære seg ferdigheter innen friluftsliv. Dette er også tilfellet hos de fleste av dem hun er mest på tur med. Selv mener hun at hun har mye å lære, noe hun spesielt opplever sammen med andre som kan mer enn henne selv.

Bente – det enkle friluftslivet

Bente sier om friluftsliv at *"nei det er jo et liv ute da, uten tekniske hjelpemidler"*. Hun virker ettertenksom og som eksempler på dette nevner hun *"alt fra den daglige turen i furuberget og oppover. Jeg vet ikke, sykling er ikke friluftsliv på samme måte. Det henger vel sammen med at det går på asfalt. Men ski og på beina i hvert fall"*.

Friluftslivet har en stor plass og viktig betydning i livet hennes i dag: *"For meg er det den fineste formen for ferie. Jeg kunne ikke tenke meg en ferie uten å gå"*. Dette med å gå og å være aktiv oppfatter jeg som viktig for Bente, og hun sier at *"ja det er å være i aktivitet. Det er ikke det samme å ligge på stranda. Jeg vil ikke kalle det friluftsliv å ligge på stranda"*. Det er helt tydelig at komponenten fysisk aktivitet må være tilstede for at Bente skal definere noe som friluftsliv, det er ikke nok å bare være i naturen.

Bente er stort sett på tur når hun ikke har noe annet å gjøre. Som pensjonist har hun dermed god tid til å dra på tur. Når hun bes oppgi hva slags friluftsliv hun bedriver angir hun at det er turgåing: *"Skog gjennom året og fjellet i ferien."* I praksis er hun ute hver helg og 2-3 dager i uka. Hun driver blant annet med turorientering for å komme seg rundt og se litt forskjellige steder. Dette er stort sett i relativ nærhet til der hun bor. Hun

sier selv at det blir et par hundre orienteringsposter i løpet av sommeren. I tillegg til dette er hun aktiv deltaker på Turistforeningens fellesturer og reiser da gjerne lenger vekk, helst til fjells.

Når det gjelder kompetanse og ferdighet i forhold til det å ferdes ute, mener Bente selv at hun ligger godt over middels. Hun er vant til å ferdes i fjellet i all slags vær, bo i telt, tenne bål, og har vært på snøhulekurs, brekurs, klatrekurs og fjellsportskurs. De fleste av disse kursene ligger et stykke tilbake i tid, for eksempel deltok hun på klatrekurs i Innerdalen i 1970. Det ble ikke noe klatring etter dette og hun deltok på et fjellsportskurs på Turtagrø i 1992 for å friske opp kunnskapene.

Christine - skogsjenta

Om friluftsliv sier Christine: *”For meg er friluftsliv det å være ute, det er fiske, og vann og skog, å det å leve sakte. For meg er det å være ute i naturen”*. Hun fremhever spesielt det med å ”leve sakte”. Dette beskriver hun som å ikke ha avtaler, ikke ha noe klokkeslett å følge, legge seg når det blir mørkt, eller *”å følge naturen rett og slett”*.

Friluftslivet betyr mye for Christine, men som hun sier: *”Men jeg får ikke gjort det så mye som jeg ønsker”*. Til tross for dette er hver helg avsatt til det å være ute, noe hun mener er en nødvendighet for henne selv. Dette betyr i følge henne selv mye for henne, og oppleves som total avkobling. Christine har liten erfaring med høyfjellet, og det hun har drevet med er ski og skogsturer. Hun sier hun trenger variasjon i det hun driver med og kan derfor ikke si at det er noe hun foretrekker framfor noe annet. Hun har i dag en kjæreste som er glad i å gå i fjellet, og det er han som har introdusert henne for fjellturer. Lysten til å gå i fjellet har vært der, helt siden hun som liten satt i bilen over Hemsedalsfjellet, men det har aldri blitt til noe. *”Det er ikke sånn at jeg bare kan gå på fjellet, det er ikke det. Men jeg kjenner nå sug etter fjellet, det er ikke det. Men når jeg har gjort det må jeg opp til Hjuksefjell eller sånne skogsbygder å gå der”*. Jeg tolker dette litt i retning av at kanskje det er kjærestens ønske om å dra på fjelltur som er drivende, og kanskje et ønske selv om å like det. Samtidig virker det som om den sterkeste dragingen går mot de områdene hun var i som ung, altså skogen og vannene. *”De områdene der er litt sånn hjemme for meg, jeg må dit av og til”*.

Didrik – naturromantiker med økosofisk ballast

Om sitt forhold til friluftsliv sier Didrik:

Det er liksom litt todelt. Det ene er det daglige året igjennom, det betyr for meg å gå tur da, langs kyststiene og kystområdene i søndre Vestfold, Larviksområdet. Og inn i marka innenfor Larvik om vinteren og gå på ski. Det er den ene delen på en måte, og den andre delen er fjellturene oppe i høyfjellet. Det har jeg vel sånn en 3-4 stykker av i løpet av året. (Didrik)

For Didrik har friluftslivet blitt viktigere og viktigere med årene. Han betrakter det som en nytelse. Det ligger flere dimensjoner i dette. Det ene er for mosjonens skyld. Det andre er for naturopplevelsen. I det daglige er det spesielt kystlandskapet han er opptatt av, hvordan naturen her endrer seg gjennom året, og han er særlig glad i å følge med på blomster og fugler. I tillegg beskriver han det som godt å komme bort fra jobben, å trekke frisk luft og få mosjon. Når det gjelder fjellturene han beskriver, er motivasjonen delvis annerledes. Han beskriver det som en sterkere variant. I tillegg til mosjon og naturopplevelse er disse turene treningsmål. Det å nå toppen av Hardangerjøkulen i mai og å gå en lang hytte- til- hytte tur blir et treningsmål året gjennom, noe å strekke seg etter.

Didrik sier selv han bruker hver helg og i hvert fall tre kvelder i uka til å være ute på tur. Han beskriver seg selv som midt på treet erfaringsmessig i forhold til kunnskaper og ferdigheter, men han føler seg ikke komfortabel med å orientere i vinterfjellet og i toppområder. Videre uttrykker han at han godt kunne ønske seg mer kunnskap, slik at han kunne våge å gå flere turer utenfor merkede løyper. Han har aldri deltatt på noen form for kurs eller opplæring.

For Didrik er det også en sterk beveggrunn å tre ut av det daglige og å oppsøke et helt annet miljø. Han har tidligere i livet hatt et forhold til en måte å tenke friluftsliv på som jeg mener i stor grad preger hans måte å tenke på. Det virker også som at han selv har reflektert rundt sitt eget friluftsliv:

Alle bekymringer, store og små, forsvinner helt. Blir veldig opptatt av det helt nære. Jeg har liksom lest alle disse her... jeg gikk jo på Handelshøyskolen i Bergen og var med i sånn turmiljø der borte og var masse i fjellet. Vi leste Petter Wessel Zapffe og vi leste om alle økosofene og Arne Næss og alt sammen, den rette... på en måte den rette innstillingen til friluftsliv, det ekte. Da var det liksom sånn forkasta, du skulle ikke ha sånn rekreasjonsinnstilling til dette her å

være der ute i naturen, ikke være der som konsument på en måte men... Han Nils Faarlund og disse greiene som vi leste og hadde foredrag og greier. Så jeg har spurt meg selv underveis, om jeg er bevisst dette her, om jeg gjør det riktig og men... Men nå har jeg sluppet mye mer av på det. Jeg nyter det på min måte. Det er sikkert absolutt noe rekreasjon, en forskjell fra hverdagen og komme tilbake med ladede batterier. Ja det er en del av det også. Samtidig som jeg intenst nyter å være i fjellet i seg selv. (Didrik)

Dette er et interessant aspekt. Her trekker Didrik frem begrepet rekreasjon og sier selv at friluftsliv for han i stor grad er rekreasjon: *"En forskjell fra hverdagen og komme tilbake med ladede batterier"*. Samtidig, sier han, så nyter han intenst å være ute i naturen og fjellet: *"Og det der at jeg liksom ser på store og små ting. Blomster og reinsdyr, skifte i årstider. Jeg blir mer og mer følsom på det for hvert år som går"*.

Esther – den glade vandrer

Når jeg spør Esther om hvordan hun vil definere friluftsliv med egne ord, svarer hun:

En som sitter ved et telt. Jeg får liksom det bildet foran meg med en gang. En som sitter ved et telt, gjerne ved et vann eller noe, gjerne bål og mat. Fisking. Men for meg er det mer det å gå. Jeg må gå". (Esther)

Esther mener selv at hennes forhold til friluftsliv har endret seg. Hun har alltid vært glad i å gå, og visste allerede tidlig at hun måtte gifte seg med en mann som også var glad i å gå. Dette å gå og å være fysisk aktiv synes alltid å ha vært viktig for Esther. Da hun var ung var hun engstelig. Hun sier selv at hun var redd for det meste: *"Jeg var treg og redd og vokste opp beskyttet"*. Etter i ung alder å ha sett bilder av Svellonosbreen syntes hun at den så skrekkinngytende ut. Hun sa til seg selv at dit skulle hun aldri. Men da hun var 25 deltok hun på brevandring i Eventyrisen, som er den arm av nettopp Svellonosbreen. Dette gjorde avstanden og frykten mindre. I stedet opplevde hun en ny draging mot høyfjellet.

I det daglige trener Esther på et treningssenter og driver løpetrening ute. I helgene er hun på skogstur. Hun drar like gjerne alene som med venner, og hun er leder i turkomitéen i den lokale turistforeningen hvilket gir henne mye arbeid med å planlegge turer. Mange av disse er hun også med på selv som deltaker. Det kommer helt klart fram at friluftsliv betyr mye for Esther: *"En sommer som jeg ikke er i Jotunheimen eller ordentlig i fjellet, er bortkastet. Det betyr mye"*. Samtidig sier hun også at hun trenger

pause av og til, og at hun trenger lengre tid mellom lange harde turer: *”Så jeg merker det er godt å være inne av og til”*.

Esther ser på seg selv som en erfaren friluftskvinne og har gått mye i fjellet. Hun har derimot aldri deltatt på noen form for kurs, bortsett fra et turlederkurs i DNT da hun var 49 år. En grunn til at hun har blitt god til å klare seg selv er at hun forstod at hun måtte stole på seg selv da mannen fikk problemer med helsen og måtte gi seg med fjellturer. I tillegg har hun vært mye på tur alene.

Esther har alltid vært glad i å være ute og å gå tur. Helt fra hun var liten har hun hatt en sterk draging mot fjellet, selv om hun sier hun tidligere var engstelig og redd for alt. Mannen hennes og svogeren virker å være dem som har tatt henne med til fjells, men det var først da mannen ble for gammel og skrøpelig til å være med på tur, at hun begynte å dra alene eller sammen med venninner. Først i voksen alder ble hun virkelig interessert i toppene. Litt lattermildt forteller hun at hun er litt treg når det gjelder å finne ut hva som er morsomt. Jeg sier: *”Det er aldri for sent”*. Til det svarer hun at det blir for sent en gang, men foreløpig har hun ikke opplevd følelsen av dette. Ut fra det Esther sier i løpet av intervjuet virker det som at dette opptar henne. Hun nevner ved flere anledninger at hun begynner å få dårlig tid når det gjelder å gå de krevende turene. Hurtigruta og Hardangervidda har hun spart, som hun sier. I dag karakteriserer hun seg som *”samler”*, og 2000- meterstopper er en viktig motivasjon. Hun sier selv at den sterkeste drivkraften for å gå på tur, er det fysiske aspektet. *”Jeg er glad i å bevege meg”*. Esther er utdannet fysioterapeut og har et nært forhold til kropp og bevegelse. Hun er, tatt i betraktning hennes alder, svært aktiv. Hun drar på tur nesten hver helg, er leder i turkomitéen i den lokale turistforeningen, i tillegg til at hun trener på treningsstudio i ukedagene. For Esther er friluftsliv i dag nærmest ensbetydende med å gå: *”...for meg er det mer det å gå. Jeg må gå”*.

4.4 Beveggrunner for å delta

”En god 2000 meters topp”

To av informantene betegner seg selv som samlere. De tilhører en stadig større gruppe mennesker i dette landet som samler på fjelltopper over 2000 meter. Jotunheimen har en høy tetthet av slike topper. Noen av disse toppene er lett tilgjengelige og kan enkelt nås

til fots. En del andre er mer teknisk krevende, hvor tau og klatreferdigheter er påkrevd. Av "samlere" jeg har møtt opp gjennom tidene har ingen definert seg selv som klatrere. Det betyr at for de fleste som ikke har erfaring med tau og klatring, må man ha en fører for å nå de mest utilgjengelige toppene. Selv ble jeg en gang for mange år siden vekket i teltet mitt i Svartdalen en tidlig morgen, da glidelåsen i teltdøren gikk opp og en person stakk hodet inn og spurte: "Er dere samlere?". Han trengte kjøttvekt i tauet fordi han skulle over breen opp til Mesmogtind. Det hadde i løpet av natta kommet 15 cm nysnø og tåka hang tungt. Jeg kunne ikke annet enn å avkrefte dette på en høflig måte.

Når jeg spør Esther om hva som var motivasjonen for å velge den føringsturen de gjorde i sommer svarer hun: "Det var en god 2000- meter topp. Vi har etter hvert blitt samlere da. Og da måtte vi jo ta...". Esther har hatt en fast turvenninne siden tidlig på 1980-tallet og sammen "samler" de på 2000- metere. Denne samlingen har høy prioritet for tiden, og virker å både være et fellesprosjekt hvor de drar hverandre med, samtidig som det ligger litt konkurranse i det. "Hu prøver jo at jeg ikke skal nå henne igjen". Hun sier at tiden jobber mot dem og at de må fokusere på topper nå for å klare flest mulig: "...vi begynner å bli gamle. Vi begynner å få dårlig tid rett og slett". Esther fremstår for meg som en ambisiøs og målrettet kvinne. Hun forteller om hvilke topper hun alene eller sammen med venninnen Bente har "tatt", hvilke områder de er ferdige med og hvordan de innordner seg for å rekke over så mye som mulig på kortest mulig tid, blant annet ved å ligge i telt inne i dalene.

Føringsturen Esther og Bente var med på, krever klatring og sikring med tau, og det er flere steder hvor man må fire seg ned. Hun sier hun ikke er noen klatrer og at hun er livredd for høyder, så det kan kanskje virke litt underlig at hun vil delta på noe slikt. Hun beskriver selv turen som "den aller grusomste jeg har vært på (latter)". Når jeg spør om hun ikke helt visste hva hun gikk til, svarer hun: "Nei. Jeg hadde ikke tenkt nøyte nok gjennom det helt bevisst. Jeg hadde lest bøker og beskrivelser og hadde mer tenkt at vi kunne finne oss ruter midt på og gå den andre veien opp på tredje toppen. Så jeg hadde vel unnlatt å tenke på den passasjen". Dette tolker jeg på samme måte som Esther selv. I guidebøker går det klart frem hva som kreves for å nå disse toppene. Kanskje lysten på nok en topp har vunnet over redselen? Hun forteller senere i intervjuet om alle de toppene hun har vært på og hvilke som står igjen. Jeg tolker det hun sier som at hun er meget opptatt av og sterkt motivert for å samle disse toppene.

Venninnen Bente er som nevnt også samler. Hun fremhever også at muligheten for å nå en eller flere 2000- meters topper under føringsturen var en av beveggrunnene for deltakelse:

Ja, Torfinnstindane hadde vi gått og lurt på lenge, siden to år tilbake. I fjor var det ikke føring fra Torfinnsbu, så da var det ikke muligheter. Så det er liksom noe vi har hatt i huet en stund. Så når vi fikk sjansen nå så var det bare å hive seg av gårde. (Bente)

Det at føringsturen inneholdt en 2000- meterstopp og det i tillegg fantes en mulighet til å få med seg flere nabotopper, trer frem som en klar motivasjon for deltagelse. Hun forteller at hun har 115 topper og at hun fikk 12 nye i sommer. Når jeg spør om dette er en del av motivasjonen svarer hun: ”Ja det er det. Jeg tenkte meg at det var 230 topper med primærfaktor på 30 meter, men det var 231. Så jeg har en topp til så er jeg halveis”. Når jeg på et tidspunkt spør henne om hun kunne tenke seg å være med på en føringstur på en topp som ikke er over 2000 meter, svarer hun: ”Nehei (latter). Nei det er ikke noe å bruke penger på”.

Utfordring og spenning

Bente trekker også fram en annen beveggrunn for deltakelse på en slik føringstur. Hun sier at hun har en viss tiltrekning mot det som er litt vanskelig og utfordrende. Hun synes det er ekstra spennende når det er litt komplekst med tau og klyving. Hun opplever dette som ekstra krydder. Mot slutten av intervjuet forteller hun flere historier fra klatrekurset i Innerdalen, fra brekurset og fjellsportskurset på Turtagrø. Hun sier også at: ”Esther vil på toppene og jeg synes det er veldig spennende med rappeller og småklyving og utsatte topper”. Hun sier at toppen er viktig: ”Men jeg er mer villig til å gå utsatte topper enn det Esther er”. Jeg tolker dette som at Bente prøver å få fram at hennes motivasjon er sammensatt. Hun hevder at toppene er svært viktig, både for henne og hennes mangeårige turvenninne, men at det også er en forskjell på de to. Hun beskriver dette med en historie:

Jeg husker en gang vi var på Snøhetta og der er det jo ganske bratt ned. Dette var på vesttoppen, og vi kom opp til et sånn praktfullt utsyn og så steilt ned, og jeg gikk bort og sa ”Esther, er ikke dette fint”, og det ble helt stilt. Så jeg tror nok høydeskrekken er der, den er reell. Den reaksjonen glemmer jeg aldri. (Bente)

Bente er den eneste av informantene som har deltatt på kurs innen fjellsport (klatrekurs, brekurs og fjellsportskurs), selv om dette ligger langt tilbake i tid. Det virker derfor som det for Bente også var spenningen og utfordringen ved turen som var en del av motivasjonen. *”Nei, det er jo spenningen i at det ikke var så lett, vi var i tvil om vi kunne greie det. Det er jo alltid en utfordring”*. Når jeg spør henne videre om hun stort sett har samme motivasjon hver gang hun drar til fjells, eller om den endrer seg svarer hun:

Nei altså foreløpig så synes jeg det er veldig spennende med topper da. Jeg må passe på mens jeg fremdeles kan røre meg, mens knærne er i stand til å frakte meg, både opp og ned. Knærne begynner å plage meg. Den turen ned fra Svartdalspiggen, den var ikke god. Der forsinket jeg nok gruppa ganske mye. Det synes jeg er forferdelig kjedelig, men jeg måtte jo ned jeg og.. (Bente)

For Christine virker det også som at utfordringen i en slik tur i seg selv er motiverende. Selv sier at hun liker å teste ut seg selv:

Jeg liker liksom, jeg har raftet i Sjøa, bare for å prøve de tingene jeg er redd for, for å se. Det går jo bra. Så når han sa det så var det veldig spennende. Den største motivasjonen var å være ute å gå, å være ute. Og går det ikke, så nei, nei, så går det ikke. Jeg er i hvert fall ute og går. (Christine)

Videre forteller Christine:

Jeg syntes faktisk Besseggen var litt skummel jeg, og da tenkte jeg ”tør jeg noe mer da”. Jeg kan jo ikke bare prøve en gang. Det kan jo være at det bare var den ene gangen jeg ble redd, jeg må jo gi det forsøk til. Men jeg bomma jo litt. Jeg tenker på det at jeg burde jo ha vært i litt bedre form enn jeg var. Jeg hadde begynt i ny jobb og jobbet masse og egentlig bare sittet og jobbet, og det merket jeg veldig (latter). Absolutt. (Christine)

Helhetsopplevelsen

Didrik bruker begrepet helhetsopplevelse for å beskrive hans viktigste drivkraft for de fjellturene han gjør: *”Det er den helhetsopplevelsen av intens naturopplevelse, trening og mestring, hvis jeg kan bruke de tre ordene”*. Når jeg spør han om hva som var motivasjonen for akkurat denne turen til Jotunheimen svarer han:

Det var toppen ja. Den turen til Jotunheimen nå var å komme opp på toppen. Jeg går mye fra hytte til hytte og det er liksom litt sånn å en gang i blant komme opp på toppen og. Det er rart, men da kan jeg nyte enda mer å gå fra hytte til hytte også når jeg har sett hvordan det er der oppe og følt litt på det. Det er

akkurat som det gir en litt større helhetsopplevelse av hele fjellheimen, å også ha vært oppe på noen topper.(..)Hvor spektakulært flott det er og... det er et ekstra kick på en måte. Men jeg nyter jo nesten like mye å gå hytte- til- hytte turer. Men det er en tilfredsstillende å ha vært oppe på noen topper også, det er moro. (Didrik)

Også Anne trekker frem at en slik tur har flere aspekt. Hun bruker ikke ordet helhetsopplevelse, men beskriver noe av det samme som Didrik. Hun sier: ”*Ut av de vante omgivelsene og oppleve litt (...) Det blir både naturopplevelse, men det blir og å oppleve at du har vært med på noe fysisk*” .

Kjæresten og venner

Anne skulle denne gangen på tur med flere venner, men hun og en venninne fant underveis i planleggingen ut at det var lenge siden de to hadde vært på tur sammen alene. I tillegg hadde de to lyst til å gå en annen tur enn til Glittertind, som gruppen opprinnelig hadde planlagt. Venninnen til Anne hadde prøvd å komme opp på Store Knutsholstind to ganger tidligere og ville gjerne gjøre et forsøk igjen. Det var hun som i stor grad stod for forslag og planlegging. Akkurat hvilken topp de skulle på, virker ikke å ha vært så viktig for Anne:

Jeg hadde jo veldig lyst til å gå på en topp. Og jeg tror at Frida hadde et veldig ønske, fordi hun ikke hadde kommet opp før. Så for meg var det mer sånn at jeg hadde mer lyst på en litt mer krevende tur. Vi skulle jo egentlig på tur med to andre som vi visste ikke var i så god form (latter). Det var ikke det at vi valgte dem bort (latter), men vi trodde at vi kanskje skulle slå? dem og så fant vi ut at vi hadde nok et sterkere ønske om å gå på en tøffere tur enn dem. Asså, den ble litt spesiell, ja. (Anne)

Christine har liten erfaring med fjellturer, og denne sommeren var hun på tur i høyfjellet for andre gang. Christine er skilt og hennes nye kjæreste Didrik liker å gå i fjellet. Det er han som har introdusert henne for denne aktiviteten. Selv har hun alltid hatt et ønske om å gå i høyfjellet, men det har aldri blitt til noe. Året før gikk de sin første fjelltur sammen, og da Christine hadde ønske om å gå Besseggen gjorde de dette. Turen gikk deretter videre til Gjendebu, og herfra fikk de utsikt til fjellene på den andre siden av Gjende. De ble enige om ta en ny tur og prøve seg på Svartdalspiggene, en av toppene de kunne se fra hytta. Det at kjæresten var godt kjent i området bidro nok til at retur hit ble valgt som mål for årets tur, i tillegg hadde han et sterkt ønske om å komme opp på en av toppene. Jeg tolker det dit hen at det i stor grad var han som lanserte

forslaget. Det var også han som fant frem til turen på internett og gjorde alle bestillingene. ”...og så fant vi den toppturen på nettet, og så kikket vi på noen bilder, og det så veldig ålreit ut. Så tenkte vi: Det så bra ut”. Jeg tolker dette som at de har vært sammen om å bestemme hva de skal gjøre i ferien, og Christine forteller at hun var klar på at på en slik tur måtte de ha med førere. Didrik er den som i stor grad har tatt seg av det praktiske rundt planlegging og bestilling.

Vilt og eksotisk

For Anne var en av grunnene til at hun ble med på føringsturen at hun hadde lyst på en litt krevende tur. Men samtidig hadde hun ikke lyst til å dra dit hvor alle andre drar.

Anne hadde tidligere gått over Besseggen og som hun sier om den aktuelle føringsturen:

Asså, det var litt... å gå over Besseggen var ikke så spennende, det var litt mer spennende, litt mer spektakulært og det ikke var hundre andre rundt deg. Jeg tror det var hele.. Asså, vi kunne jo like gjerne ha gått på Galdhøpiggen, hvis vi hadde vært på Spiterstulen kunne jo vi ha valgt å gå på Galdhøpiggen eller Glittertind. Men der går jo alle andre. Jeg tror det ble litt mer, denne her er det jo ikke så mange som har vært på, så du fikk en sånn...(latter). (Anne)

Ut i fra det Anne her sier kan det synes som om det lå en motivasjon i det å gjøre noe som ikke alle andre gjør. Hun oppfattet denne turen som mer spektakulær og spennende enn det å gå på Galdhøpiggen eller Glittertind, kanskje mest fordi det ikke var så mange andre der. Samtidig var dette en tur som krevde litt mer fysisk (føringsturen til Store Knutsholstind er estimert til 8 timer uten særlige pauser).

Jeg tror den sterkeste drivkraften er det å (tenker/pause) er det å være, jeg holdt på å si, ute av de vante omgivelsene. Ut av de vante omgivelser og oppleve litt...det blir både naturopplevelse, men det blir og å oppleve at du har vært med på noe fysisk. Den blir veldig motiverende.() Jeg tror nok jeg har litt motivasjon av at når du drar på tur, spesielt på fjelltur, så er det veldig ok med tur der du blir litt sliten, der du kjenner at du virkelig har gått noen timer. (Anne)

Det fysiske

Alle informantene fremhever nettopp det fysiske aspektet ved en slik tur som en beveggrunn for deltakelse. De ønsker en fysisk utfordring. Som vi fikk et inntrykk av i forrige kapittel er den fysiske komponenten i friluftslivet svært viktig for deltakerne. Når de nå har valgt å bli med på en føringstur er det fysiske viktig. Anne forteller at hun liker å bli sliten, liker å kjenne at hun har vært på en skikkelig tur. Det er også en test på

om man er i god nok form. Didrik forteller at fjellturene om sommeren motiverer ham til å trene gjennom året. Det at han fremdeles holder ut lange dager i fjellet gir en tilfredsstillende og god følelse. Dette er litt det samme som Bente og Esther forteller. Føringsturen som for Didrik og Christine gikk til Langedalstind ble på en måte en test som viste dem at de var i stand til å gjennomføre en såpass lang og krevende tur.

Behovet for sikkerhet

Når man velger å bli med på en tur ledet av en fører vil ofte grunnen til det være at man har lyst til å gjøre noe man ikke er i stand til å klare på egenhånd. De føringsturene som jeg i min studie har vært med på, er ikke spesielt krevende. Disse turene vil man kunne gjennomføre trygt alene, selv om man ikke har all verdens erfaring. For flere av deltakerne ville det derfor ha vært mulig å gjennomføre turen på egenhånd. Likevel har de valgt å bli med på en føringstur. Som Christine sier: *”Det hadde vært helt uaktuelt å gjøre den turen uten fører”*. Anne gir uttrykk for at hun på denne turen syntes det var greit å ha med seg en person som var godt kjent. For henne kjennes det godt å vite at hun ved å bruke en fører opplever en ekstra sikkerhet. Dersom noe skulle gå galt er det trygt å ha en mer erfaren person i gruppa som kan ta ansvar. Esther forteller også at hun gladelig overlater ansvaret over til noen andre.

En viktig grunn for å delta på en føringstur er altså sikkerheten. Her finnes det en mulighet til å nå et mål du har lyst på, og å nå målet på en trygg måte. Føreren blir da både en veiviser, og en sikkerhetssjef. Det ligger et lite paradoks i dette. Deltakerne ønsker å gjøre noe som er risikofylt, men de vil gjøre det så sikkert som mulig. De kunne ha klart turene selv, men risikoen ville ha vært betydelig høyere. De velger derfor å leie en fører eller delta på en føringstur for å redusere risikoen.

4.5 Bakgrunn for valg av område

Hvorfor akkurat dette fjellområdet ble valgt av deltakerne er interessant å studere. Her synes det også som at bakgrunnen for valgene er litt ulike. Jotunheimen er et kjent område med god infrastruktur for fjellfolk gjennom turisthytter, stinett og transport på vannene, og er i tillegg et område med mange topper over 2000 meter. Området er mye besøkt, men stort sett av vandrere på vei mellom turisthyttene. Som fjellsportsområde er ikke denne delen av Jotunheimen like populær som den vestre delen. Det har tidligere kun periodevis vært tilbud om føringsturer, men private førere har organisert turer på

forespørsel. Sommeren 2009 arrangerte et firma turer med utgangspunkt fra Gjendebu. Fra Fondsbu var det også mulig å leie førere som ble videreformidlet via hytten.

Det ville, folketomme og eksotiske

Anne hadde bare lyst på en litt krevende fjelltur. Hun hadde lyst til å gå på en topp. Venninnen hennes hadde et sterkt ønske om akkurat denne toppen (Store Knutholstind), fordi hun hadde snudd der to ganger tidligere. De kunne ha valgt en enklere topp å gå på uten guide, men som hun sier: ”...og så var det litt mer interessant at du måtte ha noen med. Du burde ha noen med som var kjent i området, at det var mer ukjent”. Det at man her måtte ha med noen som var kjent var tiltalende, i tillegg til at det var en fysisk krevende tur. Som Anne tidligere har fortalt ville hun gjerne gå et annet sted enn Besseggen eller Galdhøpiggen, hvor det er stor turisttrafikk.

Også Didrik synes å være preget av litt av den samme beveggrunnen for å velge akkurat dette området. ”Det var ikke noe typisk førerområde på en måte, urørt. Jeg følte liksom ikke at det var så stor turistifisert føring der da”. For Didrik var det første gang han skulle delta på en føringstur og som han sier: ”...for jeg vil jo ikke at det skal være for tilrettelagt, for strukturert. Jeg er jo lært opp i den tradisjonen også”. Slik jeg tolker Didrik følte han en draging mot det ”urørte”, samtidig som han ønsket at hans første tur som deltaker skulle være i et lite ”turistifisert” område. Det er også et poeng at Didrik har gått mye i dette området og ofte sett opp på toppene og ønsket seg opp dit:

Det var helt bevisst. Og det er fordi jeg har vært en del av de siste somrene i det området av Jotunheimen og gått de kjente løypene i området rundt der. Med Bukkelægeret og Besseggen, Svartdalen over til Torfinnsbu og over til Fondsbu. Så jeg har vært mye i området og så hadde jeg lyst til å komme opp på en av toppene. Det å sitte nede i stua på Gjendebu og se opp på Svartdalspiggen det har vært sånn sug. (Didrik)

Christine skulle ut på sin andre tur i fjellet. Året før hadde hun gått over Besseggen, noe hun syntes var litt skummelt. På vei til Gjendebu hadde de sett over mot Svartdalspiggen og hun hadde lyst til å gå neste tur der, for å bli bedre kjent. Hun hadde også lyst til å teste seg selv litt og ble derfor gjerne med på en litt mer krevende tur. Men slik jeg tolker Christine er det nok kjæresten som dette året har valgt fjellområde og tur, og hun fikk oppfylt ønsket sitt året før ved å gå Besseggen. Det er

han som er kjent i området og er den som, slik jeg tolker det, har hatt sterkest motivasjon for å gå en topptur. Han er den som har introdusert henne for området, er kjent der og kommet med turforslag. Som han sa året før: *"Neste år går vi opp på den (Svartdalspiggen)"*.

2000 meterne

For de to samlerne Bente og Esther, ser det ut til at selve toppene har vært den sterkeste grunnen for å velge området. Begge to forteller at de i flere år hadde lurt på om de skulle ta en tur på Torfinnstindene, som de til slutt bestemte seg for å gjennomføre ved hjelp av en fjellfører. Esther er ganske klar på hva som var hennes grunn til at hun valgte en tur i akkurat dette området: *"Torfinnstindene (...) det var en god 2000 meter topp. Vi har etter hvert blitt samlere da. Og da måtte vi jo ta..."*.

For en samler er målet å få alle 2000-meters toppene i landet i samlingen sin. Å ta en topp betyr derfor at man har besteget en ny topp som man kan krysse av i boka. Noen av 2000- meterstoppe krever klatring. Det er derfor ikke uvanlig at samlere leier en fører for å guide dem rundt på de vanskeligste toppene, eller rett og slett bare for å spare tid. For Bente var også muligheten for å nå Torfinnstindene grunnen til at dette fjellområdet ble valgt. Disse tindene er over den magiske 2000- metersgrensen, men krever tau og klatreferdigheter. Hun og Esther hadde tenkt på denne turen et par år, men det hadde ikke vært føring i området på en stund og derfor ikke blitt noe. Når nå endelig muligheten bød seg: *"så var det bare å hive seg av gårde"* (Bente). De satset alt på ett kort og hadde ingen alternativ plan for sommeren: *"Det var liksom det som var hovedmålet i år"*.

I tillegg til denne grunnleggende motivasjonen for å legge årets tur til Torfinnstindene, var selve utfordringen i turen og spenningen knyttet til om de ville klare det. Bente synes det er veldig spennende med topper, gjerne litt utfordrende, og hun gir uttrykk for at hun passe på å få gjort det mens kroppen fremdeles klarer det. Hun har en hånd som er delvis lammet og knær som krangler, men vil fortsette så lenge det bærer. Hun gir uttrykk for at hun synes det er kjedelig at kroppen begynner å svikte henne. Tilsynelatende er det armer og bein og ikke hodet eller hjertet som setter begrensninger hva hun har anledning til å gjennomføre.

For Esther var Torfinnstindene den direkte grunnen for valg av området. Dette var en topp som hadde stått på programmet i mange år. Esther forklarer at hun ikke alltid går på 2000- meterstopper. Hun går andre turer også: *”Det er godt å gå rett og slett.”* Hun sier selv at det å bevege seg helt klart er den sterkeste drivkraften for å dra på tur. Denne sommeren har hun også oppdaget på nytt at det er godt å ligge i telt. På grunn av alderen går hun og venninnen litt saktere og har derfor funnet ut at om de ligger i telt mellom toppene får de tatt litt flere mens de er i fjellet.

Turfølget bestemmer

For Anne lå det ikke noen spesiell årsak bak valget av fjellområdet. Bakgrunnen var at hun hadde lyst til å gå på en topp, mens turvenninnen hadde prøvd å nå akkurat Store Knutsholstind to ganger tidligere uten å lykkes, og hadde et sterkt ønske om å komme opp dit. For Anne var det et ønske om å gjøre et litt mer krevende tur enn vanlig. Jeg tolker det dit hen at Anne hadde lyst på mer enn en vanlig fottur, men at området og hvilken topp ikke var så viktig. Det synes som det er venninnen som har vært styrende for valg av område og tur. *”...jeg var ikke så aktiv i den bookingen. Jeg merket plutselig at: Oi, jeg har ikke vært i Jotunheimen på et par år”.*

Men det fremkommer at det ikke er helt likegyldig for Anne hvor turen går. Når jeg spør litt mer om motivasjonen for akkurat denne fjellturen kommer det frem at hun selv også har et ønske om å gjøre noe som ikke alle andre gjør, eller å være et sted det ikke er så mange mennesker. Som den sterkeste drivkraften er det dét å komme bort fra de vante omgivelsene, naturopplevelsen og å gjøre noe fysisk. Det kan virke som at Anne velger tur etter hvem hun drar på tur sammen med, heller enn å velge turfølge etter turplan:

...ut fra det nivå og de ønsker fra de som skal med på turen. For noen er det veldig gøy å gå på topper som er litt tyngre, men for andre blir det mer hygge å gå på en tur der et er veldig mange andre som går”. (Anne)

For Christine sin del gav forrige års tur mersmak og når hun nå igjen skulle til fjells hadde hun lyst til å bli bedre kjent i samme området. At kjæresten Didrik har vært mye på tur i dette området følte hun som en trygghet. Han på sin side hadde et ønske om å komme opp på en av toppene i området, og da han fant denne turen på nett og de så på bilder tenkte de: *”Det så bra ut”.*

Didrik forteller om motivasjonen at: *”Den turen til Jotunheimen nå var å komme på toppen”*. Han går mye hytte til hytte turer og de merkede rutene går ofte nede i daler, det å komme opp på en topp en gang i blant opplever han som en berikelse. Han hadde derfor vært ute i god tid for å prøve å finne ut om det var føring fra Gjendebu. Føringsprogrammet stemte ikke med fridagene slik at det ble Langedalstind istedenfor Svartdalspiggane, noe som ikke spilte noen rolle for Didrik.

Han sammenfatter de sterkeste drivkreftene for å dra på disse turene som en helhetsopplevelse av intens naturopplevelse, trening og mestring. Disse turene er også treningsmål gjennom året, noe å strekke seg etter. Det virker som om at det føles godt for ham å fremdels kunne klare disse tingene. Når han går på tur med døtrene sine på 22 og 26 år blir han ikke mer sliten enn dem, og det gir ham en god følelse. Han sier selv at dette er noe som har kommet med alderen, at det er en god følelse å fremdeles føle seg i stand til å mestre slike ting fysisk. Det at han til daglig stort sett tilbringer tiden sin på et kontor forsterker naturopplevelsen og frihetsfølelsen når han er til fjells.

4.6 Forventninger

Hvilke forventninger ligger så hos deltakerne før en slik føringstur? Både før og etter en beslutning om å bli med på en guidet tur i høyfjellet vil man som potensiell deltaker ha forventninger på flere plan. Informantene trekker frem en rekke ulike aspekt ved deres forventninger: *En fin tur som merkes i beina, ekstra sikkerhet, minimere risiko, liten ekspedisjon, trygt opp og ned, redd for å bli redd, regnet med vi skulle snu og spent på formen.*

Alle informantene hadde en forventning av å bli tatt godt vare på og at sikkerheten ble ivaretatt. Dette ser ut til å være en fellesnevner. Ut over dette virker det som at forventningene går litt i ulike retninger. Slik jeg oppfatter det har alle toppen som målet, og alle har dermed forventninger om å komme opp. Men når jeg spør dem, vektlegger de ulike forventninger forskjellig.

For de to samlerne er det å nå toppen, via letteste vei og på en trygg måte det som synes å ha vært viktigst. *”Nei vi regnet jo med at han både skulle finne den greieste veien og passe på sikkerheten. Det forventet vi jo. Det er jo derfor vi betaler”* (Bente). Dette var

Bentes viktigste moment og det hun forventet. Hun forteller også at hun var spent på om hun skulle klare det rent fysisk.

Esther sier hun ikke hadde noen spesielle forventninger: *"Svært lite. Vi skulle på toppen (...) Jeg lot være å tenke noe mer helt bevisst"*. Dette tolker jeg slik at Esther nok innerst inne visste hva hun gikk til, men at hun ikke ville tenke på det i forkant. Hun var svært lysten på å nå toppen, men samtidig høyderedd og ikke noe glad i klatring. Hun sa også at: *"Jeg trodde ikke at vi skulle komme over og følgelig regnet jeg med at vi bare skulle snu, fordi jeg visste at den var vanskelig for meg"*. Dette tyder også på at hun egentlig bare trodde at de skulle komme seg opp til den første toppen, hvilken kan nås via en bratt sti og som ikke innebærer annen klatring enn lett klyving. At de kanskje skulle være spreke nok til å følge eggen videre til nabotoppene hadde hun ikke tillatt seg å tenke på, fordi hun visste at dette innebar flere bratte og utsatte fjellpartier.

Anne forteller at hun bare hadde forventninger om en fin tur og at hun kom til å merke det i beina etterpå. Hun så også på deltakelsen som en ekstra sikkerhet: *"..og kanskje oppleve den forventningen at da kommer du deg opp uten å sitte der å lure på hvordan man skal komme seg ned igjen, for det har jeg vært med på før"*. Anne har altså måttet snu på tidligere turer fordi hun har kjent seg uttrygg. Å være på føringstur føler hun som en trygghet og hun forventer i større grad å lykkes med bestigningen.

For Christine var forventningene i forkant å komme opp på fjellet, ha ferie og fri, og gå på tur med en fører uten å være redd. Jeg tolker det Christine sier som at hun hadde forventet å bli redd. Som tidligere nevnt syntes hun turen over Besseggen var litt skummel. Jeg tror ut fra det hun sier at hun har tenkt mye på dette i forkant og regnet det som svært sannsynlig at hun skulle bli redd, selv med en fører med. *"Jeg var forfordelig spent på om jeg skulle bli redd. Jeg tror jeg brukte forferdelig mye energi på å lure på om jeg skulle bli redd hele veien. Fryktelig dumt, men jeg gjorde nå det"*. Hun forteller også at dette var noe hun tenkte på både før turen og underveis.

Didrik gir uttrykk for at han hadde store forventninger til turen:

Vi var veldig spent på hvem det var og hvor mange vi skulle være og.. altså vi hadde jo forventninger til at vi skulle få en.. ja hva skal jeg si. Jeg gledet meg veldig og var veldig spent. Det følte som en liten ekspedisjon. Selv om det bare var en dag så bygde jo hele turen til Jotunheimen, både før og etter, rundt den

turen. Så jeg hadde store forventninger ja. Gledet meg fælt og regnet med, var litt spent på. Jeg har jo gått mye i fjellet der, så sjekka jeg på mailen med den fyren om en sånn normal hytte- til- hytte turform holdt, og så skrev han tilbake at det gjorde, så jeg regnet med det var greit. (Didrik)

For Didrik var denne turen som en liten ekspedisjon å regne. Jeg tror at det å leie en fører for Didrik satt lenger inne hos ham enn hos de andre, noe han også forteller selv. Han har med sin bakgrunn, og kanskje også det faktum at han er mann, en høyere terskel for å delta på en slik aktivitet. Her tror jeg også valg av område spiller inn. I det han sier ligger det et poeng i å ikke oppsøke de mest turistifiserte områdene. Dette er derimot en tur ikke like mange gjør. Det føles som Didrik sier, som en liten ekspedisjon. I tillegg hadde han tenkt på denne turen et helt år, og kanskje også lenger, turen var nøye og godt planlagt og forventningene store. Det virker som det han var mest spent på var om han skulle klare det fysisk.

4.7 "2 tinder og 1 isbre"

Vi har nå blitt bedre kjent med deltakernes bakgrunn og utgangspunkt, og ulike grunner for valg av deltakelse og område. Nå vil jeg presentere min beskrivelse av føringsturen Christine og Didrik hadde på Langedalstind, da dette var en av turene jeg var med på som observatør (kalt "2 tinder og 1 isbre" i reklamen fra føringsfirmaet). Dette gjør jeg for å gi et eksempel på hvordan en slik føringstur i Gjendesalpene kan foregå. Deretter vil jeg presentere samtlige deltakeres beskrivelse av deres føringstur.

Kl 0830 møtes vi utenfor utstyrsbua til føringsfirmaet som skal ta oss med på tur. Veggene i bua er dekorert med plakater om de ulike føringsturene. Været er fint med 14 grader, sol og en svak vind fra sør- øst. I tillegg til føreren og jeg er det også med en ung jente under opplæring. Hun er friluftslivsstudent ved Høgskolen i Bø og har allerede jobbet en uke som brefører i fjellområdet mellom Memurubu og Spiterstulen. Hun er ikke videre erfaren og har kun et brekurs fra høyskolen. Hun er kledd i shorts, høye fjellstøvler (jaktstøvler), Gore- Tex jakke og en liten sekk med en lang isøks hengende utenpå.

To spente og morgenfriske turdeltakere møter til avtalt tid. Disse har bestilt plass på turen god tid i forkant. Deltakerne er en mann og en dame i femtiårsalderen. De er iført fargeglade allværsjakker fra Bergans med tilhørende bukser. På ryggen har de hver sin

60 liters Bergans ryggsekk. På beina klassiske fjellstøvler i lær. Begge er rene, pene og velstelte, uten å være pyntet.

Begge deltakerne er positive og blide og snakker fritt og mye. De stiller mange spørsmål om turen. Hvor høyt er det, hvor langt skal vi gå, hvor bratt og skummelt er det og hvor lang tid det kommer det til å ta? Begge oppgir at de er vant til å gå i fjellet, men at ingen av dem har erfaring med bratt og luftig terreng, eller med bre. Mannen forteller at han akkurat har gått en uke på Hardangervidda. Begge har normal kropp, verken tynne eller tykke.

Fjellføreren er en dansk mann i slutten av førtiåra. Han er brun i huden, med et gråstenk i både skjegg og hår. Han virker sterk og veltrent. Han forteller at han har arbeidet på flere breer i Norge og at han har tatt norske brekurs (både grunnkurs, metodekurs og veilederkurs). Han har ingen klatreefaring. Til daglig jobber han med IT på en folkehøyskole i Danmark. Han har arbeidet som fører i det samme fjellområdet for 5 år siden, men har kun gått dagens tur en gang før, på privat basis. Han er kledd i en kortermet ulltrøye, softshellbukser fra Mammut (gjørmete) og Scarpa brestøvler i kunststoff og lær. Han har pakket en 50 liters sekk, hvor det på utsiden henger en snøbolt og en isøks.

Fjellføreren har lagt klart utstyr til deltakerne på trappa til utstyrsbua, dette består av sele, tau og stegjern. Deltakerne får tilpasset stegjern før resten av utstyret legges i sekken, deretter får de beskjed om at resten av utstyret tilpasses ved breen.

Deltakerne er litt usikre på hvor mye drikke de skal ta med og hvor mye klær de skal ha på. Fjellføreren gir dem svar på dette. Vann kan etterfylles, og de får beskjed om at en og en halv liters flasker er nok. Han forteller deretter at det vil bli en stopp etter at vi har gått litt, og at man da kan kle av seg noe om nødvendig.

Følget setter seg i bevegelse. Turen er på forhånd estimert til ni timer. Fjellføreren går i front og holder et jevnt, relativt høyt tempo. Første del av turen går over et elvedelta i flott, lettgått terreng på god sti. Det er tett fjellbjørkeskog og mange myrer. Etter noen kilometer blir stien dårligere, med mye våtmark, busker og gjørme hull. De to deltakerne får problemer med å holde tempoet til føreren. Fjellføreren og aspiranten ligger 30-40 m

framfor, mens de andre har litt problemer med å fote seg i det ulendte terrenget. Jeg går sist for å ha kontakt med deltakerne og dermed kunne fange opp hva som blir sagt. Etter en liten time begynner stien å stige bratt oppover. Her hører jeg at pusten hos deltakerne blir tyngre og raskere. Etter en stund utbryter kvinnen *"Jeg sitter på kontor til vanlig"*. Deretter blir det mange småstopp. Føreren sier dette er ok og at vi har god tid. Stien stiger bratt opp mot Svartdalen i 400 høydemeter. Her er stien uklar og det blir vanskeligere å finne enkleste vei, hvilket fører til at farten går ned. Vel oppe på kanten av hendedalen Svartdalen ytrer deltakerne at formen kanskje kunne vært bedre. Det blir holdt pause ved en bekk hvor det kan fylles vann og noen tar en matbit. Det har kommet inn litt mer skyer og 2000- meterstoppene ligger innhyllet i tåke. Toppen av Store Knutsholstind har fått et lite lag snø i løpet av natten. Underveis har fjellføreren sagt lite, han har bare kommet med anvisninger hvor det er best å gå, og sagt at det er greit med småpauser underveis, samt angitt hvor langt det er igjen til pause.

Etter denne korte pausen går vi videre. Terrenget er et stykke slakere og lettere. Vi fortsetter som før, fjellfører og aspirant foran, 30-40 meter lenger bak kommer de to deltagerne og jeg. Ved synet av breen utbryter kvinnen *"Det kiler litt i magen"*. Deretter beveger vi oss opp mot breen. Her går vi gjennom grov moreneur og på snøfelt. Deltakerne går seint, puster tungt og stopper ofte. Kvinnen er den som sliter mest. De snakker seg imellom om at dette er tungt og diskuterer muligheten for å bare gå på én og ikke på begge toppene, eller snu allerede før breen. Like under breen blir det en lengre pause. Her er det en kald trekk fra breen og mer tøy må på. Deltakerne er litt ampre. De er slitne og usikre på om de er i stand til å gjennomføre turen. Føreren svarer at det er mulig å avbryte når som helst, og at det er deltagerne selv som bestemmer. Han oppmuntrer videre med å si at en pause med litt mat og drikke vil føre til at kreftene kommer tilbake. Det blir stadig gråere i været. Breen forsvinner i skoddehavet.

Etter pausen er det på med seler, tau og stegjern. Fjellføreren gir en kort innføring i det å gå med stegjern, og om at kjøttvekten er sikkerheten i taulaget. Han forteller også om hva som skjer hvis han skulle falle ned i en bresprekk. Videre angir han hvor vi skal gå og at det faktisk ser brattere ut enn det er i virkeligheten. Deltakerne lurer på om fjellføreren vet hvor sprekkene er, eller om vi går på lykke og fromme, og om det er trygt.

Gruppen setter seg i bevegelse. Det går sakte med mange småstopp. På en flate på breen ser vi spor etter reinsdyr. Vi ser en fjellnabb som har smeltet frem i et heng i isen. Dette ser ut som et øye og fjellføreren forteller litt om år-ringene i isen som vi kan se. Den siste biten opp til ryggen mellom Mesmogtind og Langedalstind er bratt. Her går vi rett på med stadige pauser og sjokolade. Deltakerne uttrykker at det er spennende å gå på breen. I bratta er det mannen av de to deltagerne som får seg en smell, han oppgir at han er veldig sliten. Min opplevelse på dette tidspunktet er at begge deltakerne er veldig slitne.

Vel oppe på ryggen blir det en rask pause. Deltakerne er enige om at de nå er slitne og de sier at de ikke trenger å gå opp på begge toppene. De vil ikke ødelegge turen for de andre i gruppa (fjellføreren, aspiranten og jeg), sier de. Vi tre gir klar beskjed om at det er deltakerne som bestemmer, enkelt og greit. Deltakerne vil gjerne gå en annen vei ned, slik at det blir en rundtur. Kvinnen sier: *"Jeg er nok ikke i så god form som jeg burde være"*.

Ryggen opp til Langedalstind krever litt enkel klyving, men er ikke vanskelig eller utsatt. Det er ingen steder hvor man kan falle mer enn et par meter. Tåken er nå tett, og gruppen holder et jamt sig, med tid til stadig fotografering. Når vi endelig når toppen er de to deltakerne slitne, lykkelige og stolte. Det obligatoriske toppvardebildet tas, og høyden sjekkes (2206 meter over havet). På toppen finner vi issolleie. Fjellføreren presenterer issolleie som Norges nasjonalblomst (noe som ikke stemmer, da dette er bergfrue).

Turen går videre ned ryggen på motsatt side av der vi kom opp og er som en bratt sti, men det går seint på litt stive ben. Fjellføreren har litt problemer med orienteringen fra toppunktet. Etter hvert følger vi et snøfelt som tar oss ned til breen hvor vi kom opp. Vi tar på seletøy, tau og stegjern. Deltakerne må ha hjelp for å få på utstyret. Kvinnen utbryter *"Jeg føler meg litt som et barnehagebarn (latter)"*. Så begynner det å regne og blåse.

Etter hvert som vi beveger oss nedover breen får vi mer og mer utsyn over ruta vi gikk opp og toppen vi var på. Mannen sier: *"Der har vi gått opp, og der har vi vært. Jeg er litt stolt jeg. Det er lov å være litt stolt av det?"* Kvinnen sier: *"Denne turen hadde jeg*

ikke gjort uten fører. Så enkelt er det". Før vi når brefronten går vi på en reinsdyrflokk på 18 dyr. De krysser veien foran oss, og når vi kommer lenger ned kommer de tilbake motsatt vei, bare 50 meter fra oss. Opplevelsen er flott. Deltagerne spør hva den røde fargen på breen er for noe, og jeg forteller om fenomenet.

Vi går av breen, det regner, blåser og er kaldt. Turen nedover går sakte og det blir ikke sagt mye. Fjellføreren går i front som vanlig, resten følger bak. Fjellføreren har ikke regnbukse og er på dette tidspunktet søkk våt. Det blir mange småstopp. Hettene på jakkene er oppslåtte hele veien.

Vel fremme ved hytta takker vi for turen. Deltakerne er fornøyde og stolte av seg selv. De har følt seg trygge hele veien sier de. De gleder seg til en dusj og til middag. Det regner fremdeles. Det er 10 timer siden vi forlot hytta. Den mannlige deltageren er opptatt av om det har gått spesielt seint, siden vi ligger etter skjema. Fjellføreren serverer en hvit løgn ved å si at dette varierer veldig. Mannen slår seg ikke helt til ro med svaret.

4.8 Om å være deltaker på føringstur

Det første møtet med fjellføreren og gruppa

Det synes som at alle deltakerne opplevde det første møtet med føreren positivt. Som Anne sier: *"Det handler jo veldig mye om hvordan du opplever det første..."*. I hennes tilfelle møtte de føreren første gang på hytta. Været var dårlig og utsiktene for tur den dagen dystre. Anne forteller: *"Han var veldig sånn, hva skal jeg si, hvis dere absolutt vil prøve i dag så kan vi godt gå, men jeg anbefaler det ikke fordi vi kommer til å måtte snu. (...) Han virket veldig ærlig. Det var mitt første inntrykk at: Ja, dette kommer til å bli en kjempefin tur"*. Anne og turvenninnen valgte å vente en dag for å se om været bedret seg.

Christine forteller at hun var veldig spent på hvordan det skulle bli før de kom frem. Hun hadde aldri vært med på noe lignende og turen var planlagt lenge. Det første møtet med føreren deres skulle være under informasjonsmøtet inne på hytta. De tok plass sammen med de andre og ventet, men fjellføreren dukket ikke opp. Christine forteller:

Det var liksom vårt første møte at "hjelp, er han ikke her når det begynner", men så kom han etter hvert og viste de lysbildene, og det var kjempeflott. (..) Jeg fikk bare mer lyst etter å ha sett de bildene, mer trygt ja. (Christine)

Også Didrik opplevde det første møtet som veldig hyggelig og som en positiv opplevelse. Han legger deretter til at: *"Jeg var litt overrasket over at han var dansk, men han var jo veldig vennlig og svarte på spørsmålene våre"*. Det at han var overrasket over dette kan jo tyde på at han kanskje hadde dannet seg et bilde av hvordan denne fjellføreren skulle være. Flere av de andre informantene var også på tur med samme fører uten at de overfor meg gav uttrykk for at de var overrasket over at han var dansk.

Esther er kort og konsis i sin beskrivelse av hva hun tenkte under sitt første møte med føreren: *"Ja, deg kan jeg gå på tur med. Du ser høy og sterk ut. Blid, hyggelig og smilende"*.

Det fysiske

Alle de forskjellige føringsturene deltakerne var med på er krevende fysisk. Turfølgene var kontinuerlig underveis mellom ni og tolv timer, og i tillegg til drøye 1000 høydemeter stigning. De forventet alle at det kom til å bli en slitsom og krevende tur. For meg virker det som at det for flere av deltakerne ble mer slitsomt enn de hadde sett for seg på forhånd.

Didrik var veldig opptatt av at turen var beregnet til å ta ni timer (over begge toppene), men at de brukte elleve og kun var på en av toppene. Han sier at han ser på seg selv som i middels grei form og lurte på om tiden kanskje var satt av litt for spreke folk. Til meg fortalte føreren at denne turen gikk meget sakte, og at tiden er satt på bakgrunn av erfaring med andre grupper. Didrik spurte stadig føreren om de gikk spesielt seint, hvorpå han løy og svarte nei. Han forteller i slutten av intervjuet at han synes det er en deilig følelse å mestre en sånn 10-12 timers tur.

Det var òg andre som på forhånd var usikre på om de skulle klare det. Christine synes det var veldig slitsomt på vei opp. *"Jeg ble så opptatt av meg selv og at dette klarer jeg ikke, jeg er i altfor dårlig form"*. Men etter å ha vært på toppen endret det seg: *"Når vi først kom opp og skulle ned, var jeg ikke sliten i det hele tatt. Da var det liksom veldig*

lett å gå, beina var uhyre lette". Hun forteller også at hun ikke følte seg spesielt sprek da vi kom ned og hadde brukt 11 timer. Avslutningsvis sier hun at hun burde vært i bedre form, og at hun ikke vil gjøre turen igjen uten å være bedre forberedt.

Også Anne og hennes venninne oppfattet turen til Store Knutsholstind som tyngre enn det de var forespeilet. Selv om de må kunne sies å være godt trente, ble de mer slitne enn de hadde trodd. De sier at føreren hadde presentert dette som en familietur på førermøtet kvelden før, men at både lengde og klyvepassasjer underveis kanskje tilsier at dette ikke nødvendigvis er en egnet familietur. Det ble i en god tone spøkt med dette underveis.

De to samlerene Bente og Esther forteller også at de ble dyktig slitne på sin tur over Torfinnstindene, men at dette var noe de hadde regnet med. Samtidig er de stolte og fornøyde med at de klarte å gjennomføre, tross alderen.

Naturen

Deltakerne fikk ikke direkte spørsmål om hvordan de opplevde naturen underveis. Jeg stilte dem heller åpne spørsmål om hvordan de opplevde turen, om hva som var det flotteste, det mest storslagne og det mest spennende. På bakgrunn av dette var det få eller ingen kommentarer om naturen annet enn det som fremkommer videre nedover.

"Naturmessig synes jeg i hvert fall at det er noe av det flotteste i Norge", sier Didrik. Han fremhever turen over breen som spesielt flott. Han forteller at han alltid har tenkt på disse breflatene i skyggesidene oppe i Jotunheimen som ugjestmilde og uframkommelige, noe som ikke var noe for ham. Men å komme opp der, og være der, samtidig som utsikten åpenbarte seg, opplevde han som spektakulært. Han beskriver det som en: *"Kombinasjon av fysisk utfordring og eventyrlig utsikt"*. Det å komme opp på ryggen og se Bygdin åpenbare seg var i følge ham et høydepunkt.

Christine beskriver naturen som fantastisk, uten å gå mer i detalj omkring dette. Det er først etter å ha blitt minnet på det av meg at hun nevner isssoleien på toppen, grønnalgene på breen, og reinsdyrflokken vi så på nært hold. Heller ikke Didrik nevnte noe om dette i intervjuet, til tross for at han selv sier at han: *"Intenst nyter å være i fjellet (...) Jeg liksom ser på store og små ting. Blomster og reinsdyr"*.

Heller ingen av de andre forteller noe om naturen. På direkte spørsmål om hvorvidt førerne fortalte noe om den floraen og den geologien som fantes rundt dem på turen svarer Bente: *"Det var egentlig ikke tid til den slags"*.

Spenning

Deltakerne var spente på ulike ting omkring turen før de dro. Underveis dukket det opp ting de opplevde som spennende. Anne forteller at hun synes det var så bratt oppover at hun tenkte: *"Vi skal jo ned igjen også"*. Det var flere steder hendene måtte tas i bruk og klyving måtte til. Det var i tillegg snø og tåke på toppen, noe som gjorde sikten dårlig og rutevalget utfordrende. Føreren hadde kun gjort turen for en tid tilbake en gang tidligere, og det var flere ganger vi bommet på ruta og måtte snu og finne nye veier. Været gjorde også at det var spenning knyttet til om vi måtte snu, og dermed ikke skulle klare å nå toppen.

For både Didrik og Christine var spenningen knyttet til det å gå på bre for første gang. For begge var dette noe nytt, og da vi kom opp mot breen så denne bratt ut. Føreren fortalte at den ikke var så bratt som den så ut, men Didrik fortalte etterpå at han følte vi gikk rett opp en periode. Jeg tolker det slik at han opplevde breen mye brattere enn det han var forespeilet, og brattere enn den faktisk var. Christine derimot syntes bare det var spennende og morsomt. På dette tidspunktet var Didrik svært sliten mens Christine hadde fått kreftene tilbake.

Esther forteller at store deler av turen var preget av spenning. Hun sier hun har høydeskrekk, og både klatringen, rappelleringen og returen ned et bratt snøfelt var for henne spennende. Hun beskriver det som en skrekkblandet fryd. Hun forteller at hun i den siste rappellen klarte å si: *"Nå puster jeg"*, og opplevde dét som positivt, at hun midt oppe i skrekken klarte å puste normalt og å få armer og bein til å fungere. Slik jeg tolker det Esther forteller, har hun kanskje følt mer redsel enn spenning på store deler av turen. Hun sier også mot slutten av intervjuet at hun ikke vil gjøre en slik tur om igjen.

Redsel

Hva deltakerne har opplevd som spenning og hva de har opplevd som redsel er litt vanskelig å få tak i. Det er flere ting underveis de opplevde som spennende, av hvilke jeg har trukket fram noe i forrige avsnitt. Det de referer til som spennende har også

opplevdes som noe positivt og trygt, men altså med litt spenning i kroppen. Men de forteller også om opplevelser som de oppfattet som ubehagelige og hvor de følte seg utrygge. Jeg tolker disse opplevelsene mer som en redsel. På turen hvor Esther og Bente deltok trakk det opp til tordenvær. Å befinne seg på en fjelltopp med masse utstyr av metall er særdeles ugunstig i en slik situasjon. Dette visste både førerne og deltakerne. At de fikk veldig klare tegn på at det var spenninger i lufta opplevde de som svært ubehagelig og skremmende. Esther forteller:

Den skumleste opplevelsen underveis etter hvert var torden. Da vi var på vei til den siste toppen tordnet det litt rundt oss og da begynte det å knitre i øksene. Det visste vi alle sammen at ikke var særlig bra. Og da ble jeg ordentlig redd. Det andre visste jeg "er bare tull av meg", men dette er farlig. (Esther)

Også Bente forteller at hun syntes dette var skummelt: *"Ja men altså det var sånn at håret reiste seg. Til og med ullvottene til han ene, altså den loa stod rett opp. Så det var litt skummelt altså"*. De forteller at dette var en situasjon verken deltagerne eller førerne hadde kontroll over, og dette ble opplevd som svært ubehagelig. Esther forteller at hun opplevde turen som en morsom opplevelse helt frem til tordenværet. Da tok skrekken overhånd og overskygget den positive opplevelsen.

Også Didrik forteller om en episode hvor han følte seg utrygg, hvor han fikk en følelse av frykt. På vei ned fra toppen fulgte gruppa en rygg ned mot breen igjen. Turfølgert fulgte et snøfelt på høyre side av ryggen. Der var det lettere å gå, men snøfeltet forsvant utfor kanten og ned på breen. Det var ikke spesielt bratt, men tanken på å skli ut og forsvinne utfor kanten og havne nede på breen opplevde Didrik som ubehagelig. Didrik forteller: *"Da gikk vi jo noen hundre meter nedover på siden av breen (...) Da satte jeg i hvert fall beina godt ned. Jeg så for meg at med den glatte Gore-Tex greia.(...) Ja, var redd for å snuble da, og svisje ut"*. Didrik forteller også at da vi gikk over breen gikk han og tenkte på dette med sprekker. Men han sier at det var mer en spenning, han følte seg ikke på noe vis utrygg.

Verken Anne eller Christine opplevde at de følte seg utrygge eller redde.

Gruppa

Flere av deltakerne trekker frem gruppa som noe positivt, og kanskje særlig gruppestørrelsen. Esther og Bente hadde bestilt en tur kun for dem, mens de tre andre hadde meldt seg på en fellestur, de visste derfor ikke hvor mange andre som skulle være med. Alle disse tre forteller at de var spente på de andre i gruppa. Nå gjorde omstendighetene det slik at de turene de var med på hadde få deltakere. De kjente dermed de andre deltakerne. Å være deltaker i en eller annen gruppe hadde disse deltakerne erfaring med, Anne hadde også vært på tilsvarende turer tidligere, og alle gav uttrykk for at gruppa har en betydning for opplevelsen av hele turen. Når de snakker om gruppa referer de til alle som var med. De inkluderer altså føreren, til meg som forsker og deltaker, og på den ene turen en aspirant under opplæring. Anne forteller: *”Vi var en liten gruppe så det ble (tenkepause). Det var egentlig helt fantastisk fordi gruppa var veldig sånn avslappet.(...) Asså, hele den gruppa var veldig hyggelig, det var ikke en sånn tone at: Nei nå må vi videre”*.

Christine forteller at hun syntes det var veldig trivelig å gå på tur med flere personer, og at hun syntes dette var overraskende da hun hadde vært spent på hvordan det skulle bli. *”Det var bare trygt og greit og hyggelig”*. Hun trekker senere i intervjuet frem en episode som for henne var viktig. I bunnen av breen var hun sliten og syntes breen så skummel ut. På dette tidspunktet tenkte hun: *”Nei, jeg gjør det ikke. Det er ikke noen vits. Nå får jeg bare stoppe”*. At holdningen i gruppa da var *”nei, vi er sammen på tur, vi går sammen”* fremholder hun som en viktig episode for å gå videre. Men hun forteller også at om det hadde vært flere betalende med i gruppa, hadde hun nok blitt sittende igjen i ura. Da ville hun følt for sterkt på det at hun sinket gruppa, og var til bry. Christine gjorde også en oppdagelse i forhold til det å være en del av en gruppe. Hun sier hun har tenkt mye på dette i etterkant: *”Å se hvor lett det gikk når jeg plutselig ikke var den svakeste i flokken lenger. Jeg vet ikke helt, det er kanskje ikke slik at man liker å lære om seg selv, men jeg lærte i hvert fall at det å være svakest motiverer ikke”*.

Didrik sier at han bare ønsker å være en ålreit turkamerat, i dette tilfellet henviser han både til de andre deltakerne og guiden. Han var redd for å sinke de andre og sier at han opplevde dette også i forhold til fjellføreren. Selv om fjellføreren flere ganger underveis forteller dem at det er deres tur, at det er de som har betalt, så er Didrik redd for å ødelegge turen for de andre. Han sier selv at han opplevde dette som ubehagelig.

Jeg er ikke vant til det, jeg har aldri gått med fører før. Så jeg hadde litt prestasjonsangst, i gåseøyne da, for å være den treigeste i følget eller... hvis du skjønner? Ja at, det er egentlig uten grunn, i og med at vi har kjøpt turen, ja jeg følte det. Uvant. (Didrik)

Fjellføreren

Alle deltakerne forteller at fjellføreren førte dem til målet og ivaretok sikkerheten godt under hele turen. Det er allikevel flere som har noen tanker om hvilken rolle fjellføreren har, hvordan han eller hun jobber og hvordan det påvirker dem. Alle deltakerne ser grunnleggende på fjellføreren som en person som skal føre dem den letteste og tryggeste veien til topps. Men dette bildet er nok litt mer nyansert. Anne sier at hun ser på den som fører som en stifinner, men at denne ikke alltid trenger gå i front: *"Men om han ser at noen er ute av kurs kanskje geleide dem på en smart måte på rett vei"*. Hun presiserer og sier at det er en som er godt kjent, og som har høyere kunnskapsnivå enn deg selv. Det fremkommer også at Anne mener at man også har et ansvar selv. *"Det er jo ikke slik at om du trør feil så kan du skylde på føreren"*. Det at fjellføreren underveis hadde litt problemer med veivalget og virket litt usikker, opplevde ikke Anne som negativt. Så lenge fjellføreren forteller hvorfor, er det helt greit. Som hun sier kan en fører *"være en som leser fjellet bedre enn deg"*. Der og da var det helt greit for Anne. Men når jeg spør litt mer sier Anne at hun nok tror at hun opplevde det slik på denne turen fordi hun i utgangspunktet følte en grunnleggende trygghet og visste at hun kunne ha gjort turen på egenhånd. Hun forteller videre at dersom turen hadde hatt en slik karakter at hun hadde vært mer usikker selv, ville det nok føltes annerledes. Kanskje spesielt dersom turen hadde inneholdt klatring og brevandring, hvor man også må kunne håndtere utstyr. Hvis fjellføreren da hadde virket usikker ville hun tenkt *"nei gud, hva er det jeg har betalt for"*.

Også Christine forteller at hun opplevde på et tidspunkt at fjellføreren var usikker på veien. Hun sier at i dette tilfellet var de på et sted hvor hun følte seg trygg og det var lenge til det ble mørkt, så det var ikke noe problem. Men, som hun sier; hadde situasjonen vært vanskeligere å håndtere ville hun ha opplevd det som mye tryggere om føreren hadde truffet riktig vei med en gang.

Når deltakerne beskriver fjellførerne bruker de adjektiv som: Høflig, tillitsfull, trygg, rolig, hyggelig, taus, stille. Ingen har noe negativt å si om fjellførerne. At en av førerne

ble oppfattet av deltakerne som stille og taus ser de på som noe positivt. *”Deilig at vi gikk i fred og ro, at det ikke var så mye prat, at man slapp å være sosial hele tiden (Christine).* Eller som Didrik sier: *”Han var ikke så pratsom, men det gjorde ingenting. Det var på en sånn måte som jeg synes er ålreit”.*

Været

Som vi tidligere har fått høre var været på turen til Esther og Bente av betydning for deres opplevelse. De opplevde tordenværet som noe skremmende som overskygget for den gode opplevelsen, i hvert fall for Esther sin del. Hun mener turen hadde blitt en annen om været hadde vært godt hele tiden. For Anne var det motsatt. Hun hadde forventet dårlig vær, og kanskje snu-tur. Og det var heller ikke spesielt godt vær det siste stykket mot toppen. Men: *”Så kom sola og så ble alt bare enkelt”.* Det at været ble bedre enn forventet førte i følge henne til at alt ble positivt. Som hun sier: *”Fordi sola skinte hele tiden”.* Det gjorde ikke sola. Den skinte bare siste halvdel av turen. Men da var også stemningen veldig god.

Verken Didrik eller Christine nevner noe som helst om været, til tross for at de hadde det dårligste været av dem alle; overskyet og tåke, og et kraftig regnvær på returen.

En flott opplevelse

Jeg spør dem hva som var den flotteste eller beste opplevelsen underveis. Her er deltakerne delt i to. Anne og Didrik beskriver det å komme på toppen som den flotteste eller beste opplevelsen. Anne tror det var fordi skyene sprakk opp akkurat da slik at de plutselig fikk en fantastisk utsikt hvilket hun ikke hadde forventet. Didrik sier at det å få utsikten fra toppen over til Bygdin i en situasjon der han var veldig sliten og glad for å være ferdig med oppstigningen, gjorde at dette ble høydepunktet.

De tre andre deltakerne forteller derimot at deres beste og flotteste opplevelse var da de kom ned igjen.

4.9 Om å la seg føre på tur

Når jeg spør deltakerne om de på forhånd hadde noen motforestillinger mot å delta på en slik føringstur svarer alle bortsett fra en nei. Anne sier at: *”Når jeg har gjort det før har det vært en så positiv opplevelse, så det var bare sånn, det her blir veldig*

behagelig". Også Esther og Bente sier at de sammenliknet dette med en hvilken som helst fellestur, og at dette har de gjort så mange ganger at de gladelig gir ansvaret til noen andre. Christine poengterer at hun ikke ville gjort turen uten fører og at hun betalte med glede.

Didrik skiller seg ut fra de andre her ved at han sier han i forkant hadde motforestillinger mot å delta på en føringstur: *"Ja, jeg har ikke tenkt på det som en naturlig ting å gjøre, jeg har ikke det"*. Han forteller at han ikke er sikker på hva det var som til slutt fikk han til å gjøre det. Samtidig forteller han at han tidligere har vært på tur med folk som har vært kjent i når han har gått i dette området, og at han nå skulle på tur med kjæresten som ikke hadde vært her før, og at han dermed følte seg usikker. Etter å ha tenkt seg litt om sier han at akkurat dette området ikke var noe typisk førerområde. Han følte at det ikke var så stor turistifisert føring der, og at det gjorde det lettere å prøve. Dette fremstår som et lite paradoks for Didrik, for som han sier: *"Jeg vil jo ikke at det skal være for tilrettelagt, for strukturert. Jeg er jo lært opp i den tradisjonen også"*. Han filosoferer litt rundt temaet og sier at for ham ville et mer tilrettelagt opplegg vært mindre interessant: *"Nei det er det at jeg føler at jeg er litt sånn på, høres dumt ut kanskje, miniekspedisjon når jeg går i fjellet. Og da på en måte å plutselig være fullt med sånn tilrettelagt føring og sånn pakkeopplegg, det passer ikke i den sånn som jeg tenker på det egentlig"*. Når jeg spør ham videre om hvorfor han tror at det er sånn, trekker han igjen fram studietiden i Bergen og turmiljøet der. Han mener selv at denne tiden, det de leste da, og hvordan de praktiserte friluftsliv, fremdeles henger igjen og at han på mange måter er farget av dette, selv om han ikke lever dette fullt ut i dag.

Han legger til slutt til at dette var en opplevelse som gav mersmak. Som han sier så tenkte han: *"Hvorfor har jeg ikke gjort dette mer? La oss finne noe lignende, som ikke er sånn storskala, men kan bringe oss opp på veldig spennende områder"*.

4.10 Innfridde forventninger

Alle deltakerne forteller at turen innfridde forventningene deres. Tre av deltakerne forteller at turen faktisk overgikk forventningene de hadde i forkant. De viser spesielt til at gruppa fungerte godt slik at det var svært trivelig å være en del av denne.

4.11 Opplevelse av mestring

Det å være deltaker på en slik tur synes ikke å gjøre opplevelsen av mestring noe mindre. Jeg hadde i forkant tenkt at det å klare noe helt på egenhånd skulle gi en større følelse av mestring, men deltakerne forteller meg noe annet. Alle deltakerne forteller at de opplevde en stor grad av mestring underveis på turen. Når jeg spør dem videre om hvorvidt de føler at graden av mestring er like stor som på egentur, svarer alle at den har vært større på føringsturen. Det at de har klart å gjennomføre noe som de ikke ville greid på egenhånd gir ifølge dem selv en sterkere følelse av mestring.

Christine forteller at hun bruker denne mestringsopplevelsen i jobbsammenheng. Hun har ny jobb, masse å gjøre, og en rekke utfordringer. Hun forteller at når det butter i mot, da tenker hun at: *”Ja sånn var den fjellturen og”*. Så tenker hun at da er det bare å fortsette å jobbe, og til slutt vil hun stå på ”toppen” og nyte utsikten. Det at hun på turen ikke gav opp underveis, sier hun at hun har vokst på. Og hun forteller videre at hun aldri ville fortsatt hvis det ikke var for de andre i gruppa og fjellføreren.

Anne synes dette er en flott måte å få en stor opplevelse og samtidig være trygg: *”For å kunne mestre så må du ikke ha gjort det på egenhånd. Helt suverent å kunne få tak i en fører”*. Eller som Didrik poengterer, at selv om de trengte hjelp til tau og stegjern så: *”Man må allikevel gå opp”*.

Når de blir bedt om å rangere turen i forhold til andre turer, setter alle denne øverst på hylla. De forteller at mye av grunnen til dette er at de har gjennomført noe de ikke er i stand gjøre på egenhånd. Esther og Bente forteller at dette er den mest krevende turen de har gjennomført. Didrik og Anne vektlegger i tillegg det positive i at dette fjellområdet og disse toppene er et område hvor ikke så mange andre har vært.

4.12 Erfaringer

Jeg spør informantene om de gjorde seg noen erfaringer i løpet av turen. Svarene jeg får er av mer fysisk karakter. Esther sier: *”Ja det gjorde jeg, og det er at jeg begynner å bli gammel (latter)”*. Hun sier hun strakk sine egne grenser ganske langt, både fysisk og psykisk, men hun opplevde også at kroppen ikke strakk til. Hun føler selv at hun blir svakere og mindre utholden, til tross for at hun trener jevnlig. Didrik erfarte at

slitenheten kommer i flere faser. Han syntes det var en god opplevelse å merke at han, når han var sliten, kunne spise og drikke litt og kjenne kreftene komme tilbake. Det å mestre en 10-12 timers tur fysisk var for ham en god erfaring. Også Bente sier at å erfare at hun fremdeles er i stand til å gå en hel dag, er en god erfaring. Da vet hun mer hva hun kan klare av andre turer. Helt på slutten av intervjuet med Anne vil hun gjerne legge til at hun erfarte at hun hadde feil sko på seg. Hun ler litt og sier at de skoene hun hadde på seg nok passet bedre for tørre områder.

4.13 Tilgjengelighet og pris

Alle deltakerne på disse turene har funnet frem til førere gjennom DNT- hyttene i området. Etter først å ha bestemt seg for hvilket område de skal på tur i, har de tatt kontakt med hyttene i området for å få informasjon om føringsturer. To av turene hadde utgangspunkt fra Gjendebu og den tredje fra Torfinnsbu. Det er ikke hyttene selv som har førere, men ulike selskaper og frittstående førere som arrangerer turer med utgangspunkt i hyttene. Deltakerne har enten ringt hyttene eller tatt kontakt på e-post. Turene fra Gjendebu var fastsatt i et program på forhånd, og var åpne turer med et maksimalt antall gjester. Turen fra Torfinnsbu ble videreformidlet via hytten til to frittstående førere og var en privat føringstur.

Det kan virke som at det er DNT og hyttene i Jotunheimen som er inngangsporten hvor deltakerne finner informasjon om mulige føringsturer. Som Didrik uttrykker det: *”Jeg vet nesten ikke hvem man skal ta kontakt med (...) Jeg vet ikke helt hvor jeg skulle finne fram i markedet”*.

I forhold til hva deltakerne synes om prisen for en slik tur, ser det ikke ut til at dette har så stor betydning. *”Jeg betaler dét det koster hvis det er noe jeg har lyst til”* (Bente). Bente er minstepensjonist, og forteller at hun har begrensede midler, men at hun prioriterer å betale for en føringstur fremfor for eksempel å kjøpe seg en ny kjole. Også Esther forteller at hun heller ikke har noen maksimal grense når det gjelder pris, hun betaler bare: *”Altså, da drikker vi mindre rødvin i stedet. Det går på det planet”*. Bare Christine og Didrik sier at smertegrensen nok hadde ligget på et par tusen kroner. Men de tilføyer at de kanskje hadde vært villige til å betale mer dersom en gitt tur var av et slag de virkelig ønsket å gjennomføre.

Jeg kan legge til at Esther og Bente betalte 1500 kroner hver for sin tur og at denne varte i 14 timer. De tre andre betalte 500 kroner hver for de turene de var med på.

Alle var enige om at de hadde fått mye for pengene, og at det ikke var noe å si på prisen. Samtlige sa også at når de i etterkant fortalte andre hva de betalte, og etter at de hadde tenkt gjennom hvor lenge de var på tur, kom til at disse fjellførerne nok hadde ganske dårlig betalt. *”Med det slitet for føreren og alle de timene som jobbes (...) Så tenkte jeg han fikk litt dårlig betalt” (Didrik).*

4.14 Sammendrag

Det finnes en del likheter mellom informantene. Alle bor i by, de beskriver sin økonomi som god, ingen av dem er håndverkere, de har en begrenset fritid og alle mener at det å være i bevegelse eller i fysisk aktivitet ikke bare er viktig, men også en motivasjon for å drive friluftsliv. Et annet aspekt er at ingen av dem har vært introdusert til høyfjellet av sine foreldre eller familie. De har alle en tilsvarende oppfatning og bakgrunn fra oppveksten, med turer i skog og mark eller ved kysten, gjerne med innslag av fiske og bærplukking. Det er kun én av informantene som ikke har høyere utdanning. Alderen på deltakerne er relativt høy, mellom 45 og 68 år. Hva dette kommer av er vanskelig å si. Men det at de ikke har små barn og forpliktelser hjemme og at de dermed har mulighet til å være med på en sånn tur, kan være en grunn. Det kan også henge sammen med økonomi, eller at de gjennom et langt liv med friluftsliv er nysgjerrige og har lyst til å prøve noe nytt.

Kjønnsfordelingen hos informantene var ujevn. Dette gjenspeiler kjønnsfordelingen på de turene jeg selv var med på. Jeg plukket ut informanter blant dem jeg selv traff på føringsturene, av disse var det bare en mann. 4 av 5 informanter er derfor kvinner. Er denne kjønnsfordelingen tilfeldig? Den ene av informantene forteller meg at hennes opplevelse er at det ofte er en overvekt av kvinner med på turene. For meg er det litt usikkert hva slags type turer hun egentlig sikter til. Hun har vært med på organiserte turer tidligere, men jeg aner ingenting om disse. Den ene føreren forteller også at han har opplevd at antallet kvinner er høyere. Samtidig forteller andre førere det motsatte. Min egen erfaring tilsier at jeg ikke kan si noe om dette. Altså har jeg ikke noe grunnlag for å kunne si noe om det er flere kvinner enn menn som deltar på føringstur, eller om

dette bare var en tilfeldighet i min studie. Skal man undersøke dette, kreves det kvantitative data.

Kun en av de fem informantene har deltatt på kurs eller tatt utdanning som tar for seg det å ferdes i høyfjellet, og for henne lå disse kursene 20-30 år tilbake i tid. En måte å tolke dette på er at informantene ikke har hatt et mål eller ønske om å klare seg selv på tur i fjellet. Det kan ligge en forklaring på dette i kjønnsperspektivet, men mine data gir ikke grunnlag for å trekke noen konklusjoner. Alle ser på seg selv som middels eller over middels erfarne. Når det gjelder å ferdes i høyfjellet, spesielt vinterstid, gir flere av informantene uttrykk for at de føler seg usikre.

For alle de fem informantene er friluftsliv viktig, det virker også som at det har fått en sterkere og sterkere betydning med årene. Alle forteller om et friluftsliv som for dem har endret seg med tiden. På samme måte som andre kulturelle faktorer endrer seg, vil også synet på friluftslivet endre seg. Dette er på mange måter et bilde på det dynamiske ved slike sosiokulturelle fenomen. Hvilken betydning friluftslivet har for dem i dag, avspeiler alt de har opplevd og erfart gjennom et levd liv.

Det fysiske aspektet ved friluftsliv fremstår som viktig for alle informantene. Dette ligger som en forutsetning for at det faktisk skal kunne kalles friluftsliv. Friluftsliv handler altså for alle deltakerne om bevegelse. Tar man bort denne komponenten, ser det ut til at hele betydningen av friluftslivet faller bort. På meg er det litt underlig at forholdet til naturen blir tonet ned. Det ligger der, men det fysiske blir fremhevet. Vi lever i et samfunn hvor fysisk aktivitet og en aktiv livsstil er et tegn på status, i alle fall på de øvre trinnene på klassestigen. Slik friluftslivet blir fremstilt i dag, blant annet gjennom media, er dette nesten ensbetydende med fysisk aktivitet. Det ligger en klar kobling mellom friluftsliv og mosjon, det å drive med friluftsliv for helsens skyld.

Alle informantene føler en draging mot høyfjellet og toppene og opplever mestring og naturopplevelse på disse turene. Dette miljøet ligger langt unna det de opplever i det daglige. I ferien har de tid og mulighet til å ta turen til disse områdene.

I likhet med andre undersøkelser (Pomfret, 2006) av fenomenet føringstur avdekker min undersøkelse en rekke ulike beveggrunner for deltakelse. Jeg mener de ulike

beveggrunnene jeg har avdekket må tolkes litt forskjellig. For det første ligger her en del beveggrunner som jeg mener har allmenngyldig betydning for å drive med friluftsliv, mens andre forteller oss mer konkret hva som ligger til grunn for akkurat denne føringsturen. Det er altså en rekke faktorer som påvirker vår deltakelse. Noen kan sies å være indre forankret, som ønsket om utfordring og spenning, andre igjen kalles ytre faktorer, som for eksempel at det er en 2000- meterstopp, eller påvirkning fra venner.

En rekke forskjellige faktorer påvirker en beslutning om å bli med på en føringstur. Jeg vil mene at man ikke kan peke på en enkelt grunn som er styrende for hvorfor vi blir med. Det finnes ulike dimensjoner som kan gi motivasjon, hvilket også Pomfret (2006) har pekt på. Indre faktorer, ytre faktorer, personlighet og kultur, vil alle sammen påvirke oss i en retning. Informantene gir meg et innblikk hva som i andre sammenhenger driver dem ut i friluftslivet. I forhold til deltakelse på akkurat denne føringsturen er det da noen enkelte beveggrunner som klart trer frem. For det første er det utfordringen og spenningen. Dette er knyttet til turens karakter. For det andre har vi deltakernes behov for sikkerhet. En tredje ting er det å nå målet. Å være deltaker på en føringstur øker sjansen for å komme på toppen. En fjerde ting er det å se og oppleve noe helt annet enn det dagligdagse.

Det er interessant å se dette i sammenheng med bakgrunn for valg av fjellområde. Hvorfor de har valgt å dra til dette området og ikke et helt annet sted kan tolkes forskjellig. En av grunnene for valg av dette området er at det her ikke foregår så mye føringsaktivitet. Dette beskrives også som en årsak til deltagelse på føringstur generelt. Det ligger også flere 2000- meterstopper i området, noe som gjør det svært attraktivt for samlere. Fjellene og området i seg selv er tiltrekkende. Ofte kan det nok synes om at det er slik at man drar der andre drar, det er turfølget som bestemmer. Det kan være en i parforholdet eller i vennegjengen som har lyst til en bestemt ting, og så blir de andre med. Eller det kan rett og slett være at man drar dit hvor det tilbys slike turer? For mine informanter har valg av område vært det viktigste. Det var ingen av deltakerne eller informantene mine som var på tur på egenhånd. Alle var enten på tur med en venn eller en kjæreste. I lys av dette er det naturlig at venner og kjæreste framkommer både som en faktor for deltakelse og i valg av område. Om mitt datamateriale hadde vært større og inneholdt flere som var med på turen helt på egenhånd, ville det kanskje framkommet andre funn.

Forventningene til deltakerne er preget av hva som ligger til grunn for deres deltakelse. Om man har meldt seg på en føringstur for å gjøre risikoen mindre, vil forventningen også være at man skal føles seg trygg. Det er interessant å se at de tre av informantene som har vært med på føringsturer tidligere oppgir forventningen om å komme seg til topps på en trygg måte. Føreren øker deres muligheter for å nå målet, og ivaretar sikkerheten. De blir ledet på en tur de ikke er i stand til å klare selv. De to informantene som aldri tidligere har vært med på en føringstur har i tillegg til ønsket om å nå toppen på en trygg måte også litt andre forventninger. De er usikre på den fysiske formen, ser for seg en fin tur, gleder seg, har generelt et høyt spenningsnivå, og er spente på hvor stor gruppa blir og hva de andre i gruppa synes om dem.

Alle mine informanter har bare positive ting å si om det å la seg føre. De synes det er behagelig å kunne lette sine skuldre ved å legge store deler av sikkerhetsansvaret over på andre. Da kan de nemlig gjøre ting de ikke ville ha klart på egenhånd, de kan strekke seg lenger uten å risikere livet. På denne måten opplever de en stor grad av mestring. Alle gir også uttrykk for at turen både har innfridd og overgått forventningene. Selv mener de dette hadde med gruppa å gjøre. På føringsturene jeg har med i datamaterialet var gruppene små og deltakerne kjente hverandre fra før. Dette har selvfølgelig en betydning for hvordan gruppa fungerer. Men også hvordan føreren opptrer har en betydning. Mange av deltakerne har vært med på lignende føringsturer og fellesturer i regi av DNT tidligere, og har derfor en viss erfaring med det å være et medlem av en gruppe. Alle informantene kunne gjerne tenke seg å være med som deltakere igjen. Min tolkning av dette er at har man deltatt på føringstur en gang, så er sannsynligheten stor for at man er fornøyd og vil gjøre det igjen. Didrik fortalte at han hadde hatt motforestillinger mot å leie en fører i forkant av turen. Han følte ikke at dette var naturlig for ham, dessuten har han gått mye i fjellet og ser på seg selv som en erfaren vandrer. Han mener selv at mye av de tankene og holdningene han har stammer fra studietiden og det turmiljøet han var en del av da. Jeg tolker dette på samme måte som Didrik. Jeg tror Didrik i stor grad var og er preget av den kulturen han har vært en del av. Etter hvert som tiden har gått har han skapt sin egen forståelse. I forkant av denne spesielle turen følte han seg usikker og innså at her trengte han hjelp. Samtidig følte han det lettere og mer interessant å gjøre dette i en setting hvor alt ikke var så turistifisert. Dette finner vi også igjen hos resten av deltakerne. Det at det ikke er så mange her er en del av grunnen til at dette området blir valgt. Didrik var den eneste av informantene som

nevnte at han hadde hatt motforestillinger mot å delta. Han var også eneste mann blant informantene. Dette kan ha noe med kjønn å gjøre, men jeg mener jeg ikke har materiale til å kunne si noe om det. Jeg kan peke på det som en mulighet, og overlate til andre å se nærmere på det, kanskje ved hjelp av kvantitative metoder.

Den opplevelsen av mestring som alle trekker fram er interessant. Den er viktig for dem, og den er også i stor grad til stede. De mener til og med at mestringsfølelsen er større på en slik føringstur enn på en tur på egenhånd. Følelse av mestring er en del av drivkraften og motivasjonen, og den er altså ikke avhengig av å gjøre alt på egenhånd. Det virker nesten heller motsatt. De opplever en større grad av mestring fordi de gjør noe de ikke vil klare på egenhånd.

Deltakerne har vanskelig for å sette ord på erfaringer de har gjort. Stort sett dreier det seg om erfaringer av fysisk karakter som at kroppen ikke lenger like sterk og utholdende som før, eller at man fremdeles kan gå en hel dag. Ut fra det jeg selv observerte på turene og på bakgrunn av egen erfaring har jeg vanskelig for å tro at deltakerne ikke har ervervet flere typer erfaringer under føringsturene. Men det kan tenkes at det å uttrykke disse kroppslige erfaringene er vanskelig. Slik jeg opplevde det ble de usikre og måtte tenke etter når jeg spurte dem ut om erfaringer. Etter at de hadde tenkt seg om, kom de ikke nødvendigvis på noe mer. Det virket på meg som dette begrepet erfaring gjorde dem litt i villrede. Når jeg derimot spurte dem ut om opplevelser, var det ikke vanskelig å få dem til å fortelle.

Det fremgår at DNT og turisthyttene er arenaene hvor de fleste føringsturdeltagerne skaffer seg informasjon om de ulike alternativene for turer. Internett blir i stor grad benyttet. Hyttene som selv ikke har førere, fungerer som formidlere. Mange har en tilknytning til DNT og de aller fleste kjenner foreningen. Resten av dette markedet er vanskelig å orientere seg i. Hvordan kan man få kontakt med førere? Hvor jobber de? Hva koster det? Hva slags utdanning har føreren? Når deltakerne først har bestemt seg har prisen ikke så stor betydning. Når det er noe man virkelig ønsker å prioritere økonomisk får man det til, selv om det så betyr at man må velge bort andre ting. Deltakerne gir uttrykk for at førerne får for dårlig betalt i forhold til den innsatsen de legger ned i arbeidet.

5. I trygge hender – på ville veier

5.1 Introduksjon

I dette kapitlet vil jeg ta for meg hvordan føringsturer kan skape mening og betydning for den som deltar. Først vil jeg drøfte om hvorvidt føringsturer, sammen med en fortolkning av begrepene *adventure* og *eventyr*, kan knyttes til klassisk dannelsesteori. Deretter vil jeg diskutere om hvorvidt eventyrlige dimensjoner i føringsturer kan bidra til at disse kan fortolkes som en dannelsesreise. Til sist vil jeg drøfte om det i vårt moderne samfunn fortsatt er slik at også tradisjon og kontinuitet har en plass i friluftslivet.

5.2 Føringsturen sett i et dannelsesperspektiv

Helt på slutten av mitt intervju med Bente spør jeg henne om hun har noe hun vil tilføye på tampen. Hun nevner noe om et brekurs og en klatretur på Dalatårnet for mange år siden. Men så ser hun rett på meg og sier: ”*Men den rappellen fra Storen¹, på dobbelt tau. Det blir jo ganske mye svikt i tauet når det er så langt. Den står enda for meg som et eventyr altså*”. Jeg gjorde ikke rare notisen av dette der og da, men nå, etter å ha gått dypere inn i materialet, dukket dette opp igjen. Eventyr? Jeg har selv ført gjester på Storen og kjenner godt følelsen under rappellen. Er ikke eventyr et ord deltakerne ofte bruker for å beskrive det de har vært med på? Samtidig som jeg sitter og tygger på dette og lurer på hva en slik føringstur egentlig betyr for deltakerne blir jeg presentert en artikkel av Gurholt (2010), med tittelen: *Eventyrlig pedagogikk: Friluftsliv som dannelsesferd*. Denne artikkelen åpner for et perspektiv som gir rom for alternative tolkninger av hva disse føringsturene betyr for deltakerne.

Gurholt har i sin artikkel drøftet relasjonene mellom friluftsliv og dannelse, gjennom å undersøke hvordan eventyrmetaforen har blitt og blir knyttet til friluftsliv i et pedagogisk perspektiv. Et av siktemålene med begrepet *eventyrlig pedagogikk* er i følge henne selv: ”*Å spore kulturhistoriske linjer og betydninger i hvordan begrepet eventyr- eller adventure- er knyttet til friluftsliv og dannelsesfilosofi*” (Gurholt, 2010, s.178).

¹ Slanguttrykk for Store Skagastølstind, Norges tredje høyeste fjelltopp (2403 moh) i Hurrungane, Vest-Jotunheimen. Krever klatring og er et populært mål for klatrere.

Hun presenterer en tolkning av dannelsesbegrepet som er inspirert av ulike teoritradisjoner; av pragmatismen, fenomenologi, erfaringsteoretisk hermeneutikk og nyere kulturstudier (Gurholt, 2010). I en slik tolkning ligger en forståelse av at mennesket utvikler seg i møte med andre mennesker og den mer enn menneskelig verden, og i møte med noe som er nytt og annerledes. Gjennom interaksjon mellom disse endres vi. Oppbrudd og motstand, endring og erfaring, er sentralt i denne tenkningen. Dette blir ofte billedliggjort som er reise og hjemkomst. For Gurholt er nettopp denne reisemetaforen sentral. Reisen er sentral i både friluftsliv og i danning. I dette bildet ”*kan friluftslivet tolkes som metafor for livet og for livsskaping gjennom muligheter for en kontinuerlig strøm av erfaring og (selv)danning*” (Gurholt, 2010, s.189). Det er denne koblingen jeg vil undersøke om er relevant i forhold til mine informanternes erfaringer. Man drar ut på en ferd, et eventyr, hvor ufortutsette ting kan og vil skje. Det å komme hjem blir så et bilde på selve dannelsen. Dette gir en ny forståelse av oss selv og samfunnet rundt oss.

I følge Gurholt (2010) argumenterer den tyske idrettssosiologen og -antropologen Peter Becker (2004) for at friluftslivsferder åpner for eventyrlige hendelser, for erfaring og (selv)danning. Becker knytter *adventure* – eventyrbegrepet til danning i et pedagogisk perspektiv. Slik Gurholt har tolket Becker, finnes det dimensjoner ved friluftslivet som kan forstås som *adventurous* eller eventyrlige. I denne tolkningen vil det si å bryte opp fra de daglige rutiner og vaner, begi seg ut i nye og ukjente omgivelser, drevet av nysgjerrighet og en trang til utfordringer. Det er erkjennelsen av at man ikke vet hva som kommer til å skje, men at noe kan og vil skje (ibid). For Gurholt er nettopp dette noe av kjernen i dette perspektivet. Mye kan skje, og da vil også spenning og utfordring være en del av bildet. Dette må løses og mestres, individuelt og sammen med gruppa. Alle sanser må tas i bruk og kommunikasjonen med resten av gruppa blir viktig. Utfallet av en slik tur er ukjent, men ved hjemkomsten vil man være endret. Dannelsen skjer som en følge av ferden (Gurholt, 2010).

En slik fortolkning av fjellføringen åpner opp for å se aktiviteten som noe annet en bare en flukt fra det daglige (virkeligheten), hvor denne skal byttes ut mot adrenalinkick og en endeløs rekke av positive opplevelser. En slik tolkning åpner kanskje heller for det motsatte, nemlig at det heller er snakk om en kobling til livet (Gurholt, 2010). Denne tolkningen åpner for å se på føringsturen som en mulighet for utvikle egne

livsprosesser, danne seg meningsfulle og betydningsfulle opplevelser og erfaringer. Man får mulighet til å utvikle seg, både i relasjon til seg selv, til naturen og til samfunnet rundt. Og på den måten å bli til noe annet en det man er.

Såkalt risiko- og ekstremспорт får mye oppmerksomhet i dagens samfunn. Gurholt (2010) har pekt på at risikoaspektet står sentralt i anglo- amerikansk *adventure education*. Det er den samme forståelsen som ligger til grunn for begrepet i *adventure tourism*, slik flere har pekt på (Beedie & Hudson, 2003.; Mueller & Cleaver, 2000.; Pomfret, 2006). En tolkning og forståelse av hva fjellføring betyr for deltakerne vil innen denne tradisjonen kunne være at risiko og fare, og viljen til å utsette seg for disse er en drivkraft for å delta, selve motivet. Og deltakerne vil få sterke øyeblikksopplevelser og spenning gjennom fysiske utfordringer. For mine fem informanter er derimot risiko *ikke* er en drivkraft for å delta på føringsturer. Deltakerne ønsker definitivt ikke å risikere livet. At det er en risiko involvert i aktiviteten, er deltakerne fullstendig klar over. Men den er ikke en del av drivkraften. Informantene mine ønsker ikke å oppleve dødsangsten eller å utsette seg for livsfare. De er ute etter å oppsøke et ukjent miljø, de er nysgjerrige, de søker spenning og utfordringer, de søker den ville og eksotiske naturen, de søker stillheten, og de søker kunnskap og erfaring.

5.3 Eventyrlige dimensjoner i føringsturer

På hvilken måte kan man da argumenter for at en føringstur kan sees på som en dannelsesferd? Jeg vil ta utgangspunkt i Becker's (2004) tolkning og koblingen Gurholt (2010) gjør til norsk friluftsliv og norske vandretradisjoner. Føringsturene, slik disse fremstår for deltakerne, åpner opp for nye forventninger, nye horisonter, øyeblikkshendelser, utfordringer og opplevelser. De får utforske sin egen identitet, en egen praksis og livsmestring gjennom å løse problemer, samhandle og gjøre erfaringer i naturen. Og nettopp her ligger det kanskje en distinksjonen mellom en føringstur i fjellet og andre typer opplevelses- og *adventure*- aktiviteter. Turene er krevende både fysisk og psykisk, de foregår i et utfordrende og tidvis potensielt farlig miljø, de er forbundet med en viss risiko og deltakeren er medansvarlig. Uforutsette ting kan og vil skje, men akkurat hva, det vet vi ikke. En føringstur har en varighet som gjør at deltakerne faktisk får tid til å reflektere. I løpet av en lang dag på 12-15 timer vil det være rikelig med tid til ettertanke og refleksjon. Kanskje går du der inne i jakkehetta i regnværet på returen og kun finner selskap i dine egne tanker. Denne varigheten på

aktiviteten gir rom for erfaringsdannelse, ikke bare en rekke øyeblikksopplevelser. Man kan også trekke paralleller til den tidlige modernitetens nasjonale dannelses gjennom vandrefriluftslivet, hvor storslått panoramautsikt og sublim opplevelser stod sentralt (Gurholt, 2010).

Det kommer fram at for mine informantene består mye av motivasjonen for å dra på tur i dét å oppsøke nye miljø, få variasjon og påfyll, noe annet enn dagliglivet: *"Jeg tror den sterkeste drivkraften er det å være, jeg holdt på å si, ute av de vante omgivelser"*(Anne). Didrik forteller at for han er fjellturene *"Noe helt annet enn det jeg driver med til vanlig"*. Også Christine ytrer noe av et samme når hun sier: *"Det er avkobling for meg. Når jeg har hatt fæle dager på jobb eller slitsomme dager, har jeg tatt med meg termos og te og kjørt opp til et vann"*. Ønsket om å komme ut av byen, vekk fra det daglige og oppsøke et nytt og ukjent miljø, er helt klart en drivkraft. Nysgjerrigheten og spenningen ligger på flere plan. Didrik har lyst til å komme på en topp for å få utsikt, og å se hvordan det ser ut der oppe fra. Han har tidligere fra dalbunnen sett på hengebreene og de bratte fjellene som noe uinntagelig. Han trekkes mot dette og lurer på om han er i stand til å gjennomføre en slik tur fysisk. Det ligger også en spenning og nysgjerrighet i hvordan det vil være å bevege seg i dette terrenget. Christine har vært opptatt av hvor bratt og luftig det er der oppe og om klyvingen blir vanskelig. Hun er spent og tror utfordringen blir like mye på det psykiske plan, som det fysiske. Hun sier hun er *redd for å bli redd*. At en slik tur er en utfordring, både fysisk og psykisk, fremkommer hos alle deltakerne. Bente og Esther har passert 60 år og har erfart at kroppen ikke er like sterk som før. Hodet og hjertet vil, men klarer kroppen det? Bente har i tillegg en arm som i perioder har vært lammet, mens Esther sier hun lider av en sterk høydeskrekk og egentlig ikke liker å klatre. Alle gir uttrykk for at de liker spenning og utfordring, og at dette er en del av drivkraften. Anne forteller at hun gjerne ville gjøre en tur som både var litt mer krevende en vanlig fottur, og at det gjerne kunne være et sted hvor ikke så mange går. I tillegg til disse faktorene, som foregår på et indre plan, var det også knyttet spenning til mer ytre faktorer. Hvordan er guiden og hvem er de andre i gruppa? Hva kommer de andre til å tenke om meg, og kan jeg komme til å ødelegge turen for dem? I tillegg til dette ligger det en erkjennelse hos alle om at uforutsette ting kan og vil opptre. Bente er redd for at knærne ikke skal holde på returen. Hun må derfor være ekstra forsiktig. For hva vil skje om de svikter? At man ikke skal nå målet (toppen) har alle pekt på som en stort usikkerhetsmoment. Faktorer

som vær og vind, fysisk og psykisk form, trekker de her frem. Anne regnet med det skulle bli snu- tur på grunn av været. Hun ble positivt overrasket og glad da solen tittet frem da vi stod på toppen. Esther og Bente var usikre på om de skulle klare en såpass krevende tur. Det viste seg at det gjorde de, og førerne deres så ingen betenkeligheter ved å fortsette fra den første toppen og videre over en lang ryggravers. Esther forteller etterpå at dette kom litt brått på. Hun ble med videre, men hun hadde ikke tenkt at det kunne være et alternativ. Hun regnet i det hele tatt ikke med å komme opp på den første toppen. I denne situasjonen ble hun stilt ovenfor større utfordringer enn hun hadde tenkt fra starten, i og med at dette krevde mer klatring og nedfiring i tau. Hun valgte allikevel å fortsette videre. Hun forteller at *"det var sånn skrekkblandet fryd mye av det"*. Helt uventet fikk turfølget til Esther og Bente tordenvær mens de var i høyden. Alle var uforberedt på dette, og opplevde det som skremmende og ubehagelig. Christine sier hun ble så sliten at hun ikke trodde hun skulle klare turen. Flere ganger underveis vurderte hun muligheten for å sette seg ned og vente til gruppa kom tilbake igjen. Hun fortsatte og fikk nye krefter. På turen ned gikk turfølget rett inn i en reinsdyrflokk på breen og dette satte en ekstra spiss på turen. Under intervjuet forteller Christine at når hun i jobb og dagligliv har det slitsomt, så tenker hun tilbake på turen. Selv om ting er slitsomt å vanskelig i øyeblikket, ordner det seg etter hvert. Det er bare å fortsette å jobbe og ta en dag av gangen. Både hun og Didrik har fått et ny forståelse for hva det er mulig for dem å gjøre og at det å ferdes i dette miljøet ikke er så vilt og farlig som det ser ut til. Didrik har også endret sitt syn på det å delta på en føringstur. Denne gav ham bare positive opplevelser. Han vil gjerne gjøre det igjen og angrer litt på at han ikke har gjort det før. De to godt voksne damene har kommet til den erkjennelsen at de faktisk fremdeles er i stand til å gjøre fysisk krevende turer, selv om Esther er bestemt på at hun aldri skal på Store Skagastølstind. Her ligger en stor grad av usikkerhet omkring hva som kan og vil komme til å skje, utfallet av turen er uvisst.

For å peke på noen aspekter ved føringsturene som jeg mener kan beskrive den eventyrlige dimensjonen, vil jeg igjen ta utgangspunkt i den av de turene jeg selv var med på som jeg i et tidligere kapittel har presentert. Når ferden starter legger vi i vei med alle sanser åpne. Kroppens og sinnets møte med naturen tar til. Vi føler luften mot huden, den er kanskje i bevegelse, kanskje er den fuktig, kanskje varm eller kanskje kald. Spørsmålene dukker opp. Hvordan skal vi kle oss og hvor mye mat trenger vi? Vi begynner å gå, vi kjenner underlaget mot føttene. Stedvis er underlaget som en grusvei,

som gjør det lett å gå. Andre ganger består underlaget av gjørme eller store steiner. Det blir for noen vanskelig å bevege seg. Det er glatt og balansen settes på prøve. Allerede i første bakken merker noen at det har på seg for mye klær. Føreren har gitt dem noen tips, men nå får de føle på kroppen at det er for varmt. Det blir tungt å gå. Terrenget stiger og den litt utydelige stien svinger seg oppover. Pusten går raskt, beina nekter å lystre. Tvilen kommer sigende: ”Klarer jeg dette?”. Så dukker fjelltoppene og hengebreene frem. ”Er det der vi skal opp?”. Det er tid for en matbit og siste vannfylling. Følget fortsetter, og etter en stund står vi under breen. Det ser bratt ut. Kroppen er tung, en tanke kommer snikende: ”Kanskje jeg bare kan sitte her og vente til de andre kommer ned igjen?”. Fjellføreren proklamerer at her blir det en pause, og så snart alle har fått en hvil og litt mat og drikke, vil kreftene komme tilbake igjen. Været tykner til. Mer klær må på. Breen står for tur og nå kreves det spesialutstyr. Dette er noe nytt. Det ligger en spenning i luften over hvordan det blir å gå på stegjern, hvor bratt breen er, og om livsfarlige sprekker skjuler seg under snøen. Det er slakt i starten. Vi går på blåis. Det kjennes uvant. Der fremme reiser breen seg bratt opp. Men det skal det vise seg at det ikke blir vanskelig å gå. De ligger nemlig snø på breen, slik at det er mulig å lage gode spor. Det er mer tungt og spennende enn skummelt. Utsikten åpenbarer seg etter hvert som turfølget stiger. De mørke veggene og de bratte isfeltene er plutselig ikke så skremmende som før. Det er tungt, men det føles ikke farlig. Plutselig er vi oppe. Tinder, breer og fjellvann kommer til syne. Kroppen blir lett, stemningen er euforisk. Det gikk! Men turen er ikke over. Været tykner til, tåken kommer sigende og det begynner å regne. Turen nedover går på et snøfelt som forsvinner ned i tåkehavet. Det er spennende, kanskje litt vel spennende. Hva skjer om jeg faller her? Vil jeg rusje nedover og forsvinne utfor et stup?. Her gjelder det å plante beina godt ned i snøen og ikke falle. Så er det inn i tauet igjen og ned samme breen som turen gikk opp. Plutselig dukker en liten flokk med reinsdyr opp like foran følget, tett på. De forsvinner, men jammen kommer de ikke tilbake igjen og krysser på nytt vår vei. Resten av turen siler regnet ned. Hetta er på og blikket stort sett vendt ned i bakken. Alle går som på autopilot. Og endelig! Der er hytta, med varm dusj, middag og fyr på peisen. Ferden er over og der inne foran peisen, kan turfølget snakke om dagen som har vært, hva de har opplevd, og reflektere over det de har vært med på. Noen tenker ”hvorfør har jeg ikke gjort det tidligere” eller ”det skal jeg gjøre igjen”. Det blas i bøker, tittes ut av vindu og diskuteres med andre som har vært på tur. Neste gang, da skal vi...

Jeg mener denne turen er et eksempel som viser at det finnes en eventyrlig dimensjon ved føringsturen. Gurholt (2010) har tatt utgangspunkt i den tyske sosiologen Georg Simmels essay *Das Abenteuer* fra 1911, og brukt elementer fra hans analyse av begrepet opplevelse og sammenligningen han har gjort med begrepet eventyr, for å videreutvikle en tolkning av friluftsturer som dannende eventyr. Det som i følge Gurholt, stod sentralt for Simmel er at eventyret opphever de dagligdagse begrensninger og forpliktelser. I eventyret erkjenner vi at vi er i en unntakstilstand, og at det har en begynnelse og en slutt. Slik skapes en ramme for å prøve ut seg selv, skape nye erfaringer, ny kunnskap, ny viten og ny innsikt. Da kan man komme ut av det med en større berikelse og modenhet, uten å at det direkte påvirker vårt daglige liv. Man kan i denne sammenhengen teste ut egne grenser, våge seg ut i det ukjente og kjenne på risikoen, nettopp fordi det er avgrenset. Det er ikke bare glede og positive følelser. Grenseoverskridende erfaringer er også fylt av en skrekkblandet fryd, slik Esther opplevde. Jeg vil hevde at det er nettopp den eventyrlige dimensjonen som er kjernen i deltakelsen, og som gir turen dets meningsbærende element. Det er ikke et ønske om å ta en så høy kalkulert risiko at muligheten for å miste livet er reell. Nei, det er nysgjerrigheten, det ukjente og de utfordringene som ligger der, som er drivkraften.

5.4 Eventyret som motiv for å delta

Tidligere forskning (Pomfret, 2006) og mine data, peker på en rekke beveggrunner og motivasjonsfaktorer for å delta på en føringstur i høyfjellet. Det kan synes som at det ligger en distinkt forskjell i hvordan ulike fjellsportsutøvere forholder seg til risiko. I en rekreasjonskontekst blant de selvstendige utøverne, hvor deltakerne drar av gårde på egenhånd, ser det ut til at risiko er en viktig del av drivkraften. At det ligger en mulighet for å miste livet er en del av motivasjonen. Blant deltakere i en turistkontekst er risiko derimot ikke en del av drivkraften. Deltakerne er fullt klar over at aktiviteten innebærer en form for risiko, men de vil ikke utsette seg for livsfare. En form for risiko er tilstede, men den er ikke en del av motivasjonen. Man kan stille spørsmål om det er en sammenheng mellom denne viljen til å ta en stor risiko, og personlighetstrekk. Pomfret (2006) har pekt på funn som har vært gjort blant selvstendige *mountaineers*, hvor personlighetstrekk som *sensation seeking* og en sterk grad av autonomi trer frem. Dette vil jeg hevde bygger på en annen fortolkning og forståelse av *adventure* begrepet, hvor stor risiko og villighet til å ta denne risikoen er det bærende element.

Pomfrets modell peker på ulike nøkkelfaktorer som er identifisert gjennom forskning og kan ligge til grunn for å delta i fjellsport i en turistsetting. Disse faktorene kan sees på som egenartede for turisten, men jeg vil ikke utelukke at disse også kan finnes i en rekreasjonskontekst. De indre faktorene som Pomfret (2006) trekker frem i modellen er: En flukt fra det daglige, et behov for sikkerhet, å se og oppleve noe, samt selvrealisering. Som ytre faktorer presenterer hun: Tilbudet av tjenester, markedsføring, ulike tilbydere og pris. Mitt datamateriale avdekker mange av de samme faktorene for deltakelse også i en setting hvor man mer er turist enn fjellsportsutøver. I tillegg til dette finner jeg også i mitt datamateriale mer generelle faktorer for deltakelse i fjellsport, slik Pomfret presenterer. Jakten på 2000- metere og påvirkning fra venner eller kjæreste er to av disse. Slik jeg tolker dette er disse medvirkende årsaker, eller en form for ytre påvirkning. I modellen til Pomfret er også det naturlige fjellmiljøet en del av de ytre faktorene som påvirker deltakelse. Men samtidig som informantene hevder at det overnevnte er den direkte motivasjonen for at de valgte å bli med på akkurat denne turen, forteller de også at de generelt er glad i å gå i fjellet. De går ikke alltid på 2000-meterstopper, og selv om det er kjæresten eller venner som har foreslått turen, har de selv et eget ønske om å delta. Jeg tolker dette som at de har en indre motivasjon for å gjøre det de gjør. De ytre faktorene virker bare forsterkende og påvirker i samme retning. Min tolkning er at det er den *eventyrlige* dimensjonen som er den viktigste drivkraften. Det vil alltid finnes medvirkende årsaker til at man velger å gjøre noe, slik som en god venn eller et høyt fjell, men dette vil jeg kalle en ytre motivasjon. Slik jeg ser det må det ligge en sterk indre motivasjon for å gjøre noe. Men det kan så absolutt være ytre faktorer som gir det siste puffet i baken.

Det alle informantene mine trekker fram, og som jeg også selv opplevde på tur sammen med deltakerne, var elementene av psykisk og fysisk utfordring, spenningen knyttet til det ukjente og for hva som kunne komme til å skje, samt det ville og litt eksotiske. En annen interessant ting i denne sammenhengen er hvilke faktorer deltakerne legger til grunn for at de valgte akkurat det området de gjorde. At flere framhever viktigheten av at det aktuelle fjellområdet ikke er så turistifisert, er et viktig poeng. Deltagerne understreker selv det paradoksale i dette. De vil være med på en guidet tur i et område hvor det er lett å komme til, men de vil helst være alene. Her ligger det et ønske om å gjøre noe ikke alle andre gjør, og å være alene. Som Anne har fortalt kunne hun og venninnen lagt turen til Galdhøpiggen eller Glittertind, men da hun følte at dette var

fjelltopper hvor alle andre gikk, ville hun gjerne dra på tur et annet sted og da gjerne et sted hvor ikke så mange andre tar turen. Det naturmessige, at det her finnes en rekke 2000- meterstopper er et annet moment for å velge å delta på en føringstur i akkurat Gjendesalpene. I denne sammenhengen må det nevnes at de to av informantene som betegner seg som "samlere" leide førere privat for å bestige et bestemt fjell. Men de har tidligere vært mye i området på egenhånd og har deltatt på en rekke fellesturer i regi av DNT. De andre informantene var med på programfestede turer og valgte tur på bakgrunn av hvilken de hadde lyst til å gjennomføre, og hvordan det passet i forhold til fridagene deres.

Det er interessant å se på mine funn i lys av Pomfret (2010) sine funn, basert på en undersøkelse gjort blant *Package mountaineer tourist holidaying in the French Alps*. I et forsøk på å beskrive hvilke faktorer som påvirker deltakelsen hevder Pomfret å ha gjort følgende funn: For det første at deltakelsen er relatert til deltakernes livsstil og interesser, og for det andre at risiko er ikke en motivasjonsfaktor, men en del av aktiviteten. For det tredje er deltakerne hovedsakelig motiverte av et ønske om å utvikle ferdigheter og erfaring. Som et fjerde punkt nevner hun det faktum at turistorganisasjonene og fjellføreren spiller en viktig rolle for å sørge for at sikkerheten hele tiden blir opprettholdt. På bakgrunn av dette sier hun:

"Whether the respondents in this study were truly seeking out an adventure is unknown given that the term is frequently associated with feelings of excitement, fear, thrill, danger and adrenaline-inducing experience".(Pomfret, 2010, s. 9).

Pomfret påpeker selv at disse funnene viser at det i en turistkontekst må gjøres mer forskning for å undersøke hvorfor turistene velger den ferieformen de gjør. Hun kommer deretter med et forslag om å videre undersøke hva deltakerne oppfatter som *adventure* og om de ser på deltakelsen som en ekte *adventure*. I dette ligger den overnevnte forståelsen av hva som er et ekte *adventure*. Denne artikkelen fra 2010 viser etter min mening at oppfattelsen av det innholdsmessige i begrepet *adventure* er styrende for forskningen og perspektivene på fenomenet friluftsliv. Samtidig avdekker Pomfret aspekt ved deltakelsen som vanskelig lar seg forklare med denne *adventure*-forestillingen. Jeg vil forsøke å bidra med en annen fortolkning av begrepet.

Med bakgrunn i det jeg har drøftet i dette kapitlet vil jeg hevde at nettopp dette eventyrlige også kan forstås som selve motivet for deltakelse. Går vi tilbake til Pomfret's modell, finner vi ulike motiv som har vært foreslått å kunne gjelde for fjellsport. Hun trekker fram: Å nå mål, å oppleve mestring og å skape mening i livet. Med de dannelseseoretiske brillene på fremstår disse umiddelbart for meg som noe av kjernen i eventyret. Dette sammenfaller med de tolkningene jeg har gjort av mitt datamateriale. Jeg vil på bakgrunn av dette hevde at det er eventyret som er motivet, det er den eventyrlige dimensjonen ved føringsturen som er drivkraften. Kanskje er det dette Didrik mener når han forteller meg at hans sterkeste drivkraft for å dra på fjellturene sine er det han kaller *helhetsopplevelsen*, sammensatt av en intens naturopplevelse, trening og mestring. I en slik tolkning kan eventyret sees på som en metafor for livet. Det kan hevdes at når noen er betalt for å organisere turen, finne veien til topps og bringe deltagerne trygt hjem, forsvinner den eventyrlige dimensjonen. Jeg mener at det ikke nødvendigvis er slik. Dette vil jeg komme tilbake til senere.

5.5 Erfaringer i natur og (selv)dannelse

Begrepet *erfare* har i følge Gurholt (2010) en sentral plass i forståelsen av dannelsesbegrepet. Det er det å *erfare* som endrer og utvikler mennesket. I interaksjon med verden rundt dannes kunnskap, klokskap og visdom, noe man bare kan erverve ved å leve livet. Verden rundt oss former oss, og vi former verden. Slik Gurholt gjengir Høhr's (2009) tolkning av Dewey's arbeider fra 1934 og Gadamer (1960/2004), er det å være menneske ikke bare et spørsmål om å overleve, da mennesket også vil utvikle og utfolde seg. Mennesket er derfor hele tiden på jakt etter utfordringer. Denne livsutfoldelsestrangen gir oss stadig motstand, og det er gjennom motstand at erfaringen oppstår. "Å leve betyr derfor først og fremst å erfare" hevder Høhr (2009, s. 67). Det er nettopp det uforutsigbare, det ukjente som ligger oss i møte, som er et av kjennetegnene ved føringsturen. Målet for turen er klart definert, og for den som skal føre gruppa er også veien kjent. Dette beskriver bare de ytre rammene rundt turen. For hva som kan komme til å skje under turen er usikkert, og reelt sett er det mye som bare kan og vil skje. Kanskje har de sett fjellet, kanskje har de vært på en lignende tur tidligere, kanskje har de snakket med andre som har vært der, eller kanskje har de lest om turen i en bok. For deltagerne fremstår uansett akkurat denne turen som ukjent, og det er knyttet spenning til hva som kan komme til å skje underveis. Hvor lang tid kommer vi til å bruke, er jeg i god nok form, hva vil de andre synes om meg, klarer jeg klyvingen,

kommer jeg til å bli redd, blir det farlig, hvordan blir været, må vi snu, hva hvis noen vrikker en ankel, har jeg nok mat med, hvor mye tøy skal jeg ta på, kan jeg falle i en bresprekk, vet føreren hva han driver med, sinker jeg gruppa, er det dyr der oppe, hvordan blir utsikten, hvordan skal vi komme oss ned? I denne interaksjonen med andre mennesker og med naturen, gjennom denne ferden, preges deltakerne. De utvikler ferdigheter, viten og forståelse. Når de går i den storblokkede ura vil de gjennom kroppslig sansing etter hvert bli bedre til å fote seg. Å gå i ulendt terreng blir etter dette lettere. Når de trækker seg frem på stegjern over snø og is vil kroppen tillære seg en ny måte å gå på. Har man tråkket stegjernet fast i buksebeinet en gang, for deretter å gå på trynet, vil man etter hvert gå litt mer bredbeint. De store temperaturforskjellene mellom å gå i bratte motbakker og å spise en matbit på 2000 meter, sanses av kroppen. Regulering av mengde og type klær skjer etter hvert automatisk hos deltagerne. Etter turen har man en større viten om hva slags klær man bør ha med, og en forståelse for de store forskjeller man møter i vær og vind fra daldypet til fjelltoppen. Pedersen (1999) har pekt på at et av fellestrekkene ved alt vi en gang har måttet lære om ferdsel; det å kle seg og te seg ute og dermed å kunne overleve, er at det etter hvert fremstår som naturlig. Når jeg spør deltakerne om de har gjort seg noen erfaringer eller lært noe underveis, har de vanskelig for å sette ord på det. En forteller, som en digresjon på slutten av intervjuet, at hun hadde valgt feil sko. De var snø mot toppen og skoene var nok heller ment å brukes under tørre forhold. Resten av informantene forteller at det at de var i stand til å gjøre en slik tur, var en erfaring. Mine observasjoner og samtaler med deltakerne underveis tilsier at de nok har gjort seg flere erfaringer. Når de så ikke klarer å sette ord på mer enn det jeg har nevnt over, kan en tolkning av dette være at den nye kunnskapen har blitt naturlig for dem. En annen forklaring kan være at de ikke har begreper til å beskrive dette med. Min erfaring er at vi alle kan mer en vi klarer å sette ord på. Det kan tenkes at deltagerne har gjenoppdaget tidligere erfaringer fra ung alder, eller at de i løpet av turen har vært utsatt for en taus kroppslig sansing, og dermed at dette har blitt prentet inn i kroppen (Gurholt, 2010). I så fall kan dette være vanskelig å beskrive med ord. Slikt sett kan dette sees i sammenheng med Høhr's (2009) rekonstruksjon av Deweys teori om estetisk erfaring og en erkjennelse av at *"erfaringens opprinnelse ligger utenfor språket, i organismens samspill med verden"* (Høhr, 2009, s.76). I følge Gurholt (2010) kan dannelse forstås som: *"Summen av alle våre erfaringer i og med verden, uten at vi lenger husker hva vi har strevet med eller blitt berørt av"*(s.186). En annen parallell tolkning kan være at det er lettere å sette ord

på *sanselig- estetiske* opplevelser, enn det er å uttrykke erfaring. Som eksempler på dette kan jeg nevne Christines beskrivelse av hvordan hun følte seg på toppen, at beina ble så lette at hun fikk lyst til å hoppe, og på vei ned følte hun seg ”høy” på et eller annet. Vi er mer vant til å forholde oss verbalt til disse sidene ved opplevelsedimensjonen. Denne terminologien har vi rundt oss hele tiden i det daglige, og speiler det friluftslivsbildet vi blir presentert i media og fortellinger. Kroppslige erfaringer og erfaringsbegrepets innhold derimot, synes vanskelig å uttrykke for informantene.

5.6 Opplevelse som erfaring

Gurholt (2010) tar til orde for å revitalisere distinksjonen mellom å *erfare* og å *oppleve*. I et dannelsesteoretisk perspektiv har disse begrepene en viktig betydning. Bruken av begrepet *opplevelse* og *naturopplevelse* har i dag blitt hverdagsord. Innholdet og meningsinnholdet i begrepene fremstår derimot ikke like klart. I salg og markedsføring av natur og friluftsliv har begrepene fått en viktig plass, som oftest knyttet til noe positivt. Gurholt ønsker å tydeliggjøre det hun kaller et relasjonelt og dynamisk dobbelperspektiv av naturerfaringer og naturopplevelser. I et slikt dobbeltperspektiv kaster begge begrepene lys over viktige relasjoner mellom mennesket, natur og friluftsliv. Opplevelse kan sees på som en avgrenset form for intens erfaring. Intense opplevelser følger erfaringer, som varmen følger ilden. Gurholt argumenterer for dette i et pedagogisk perspektiv. På bakgrunn av dette hevder hun videre at sterke opplevelser derfor ikke kan erstatte naturerfaringene som bærende i et friluftslivspedagogisk arbeid. Nå er ikke en føringstur et friluftspedagogisk arbeid i formell forstand, vil mange si. Det kan jeg til dels være enig i. Men en ting er jo hva intensjonen er, noe annet er hva som faktisk skjer. Jeg vil sterkt hevde at en føringstur har en pedagogisk dimensjon, om enn ikke alltid uttalt. Forskning fra alpelandene (Pomfret, 2010) viser at en klar beveggrunn for deltakelse på føringstur er det å lære og å utvikle seg. Slik sett kan det hevdes at deltakerne har et selvdanningsperspektiv. I Norge er det for deler av næringen også et mål at en føringstur skal inneholde en pedagogisk dimensjon. Norske Tindevegledere (Nortind) har et stort fokus på det som blir kalt *transparent føring*. Ved at fjellføreren fremstår *transparent*, eller gjennomsiiktig, skal deltakerne få innsyn i alle de vurderinger og valg som blir foretatt. Ikke bare skal hvilke valg som foretas og hvordan disse gjennomføres være synlig, men også hvorfor valgene treffes. Dette innebærer en stor grad av åpen dialog mellom fører og deltakere, når det gjelder alt fra planlegging til avslutning og oppsummering av turen. En slik tilnærming har flere mål, blant annet

ansvarliggjøring av deltaker og et mål om læringsutbytte for de som er med. Selv om ikke en deltaker på en føringstur i utgangspunktet har et mål om å lære, vil det likevel foregå læring.

Erfaringsdannende prosesser vil ofte inneholde intense øyeblikksopplevelser. Opplevelsen av å stå på kanten av avgrunnen, eller bevege seg på en sylkvass egg, kan føre til en erkjennelse av at her må vi sikre oss med tau. En opplevelse av de første prøvende skritt med stegjern vil kunne føre til en erkjennelse om at man må ha flest mulig pigger i isen. Å prøve å gå på blåis uten stegjern er en opplevelse som fører til en erkjennelse om at det nok er bedre med stegjern. Den estetisk kroppslige erfaringen av å bli så sliten på vei opp at du ikke tror du skal greie det, avløses av en sterk øyeblikksopplevelse når du når toppen. Når Esther under nedfiring, i skrekkblandet fryd, erfarer at hun faktisk takler det, blir denne erfaringen etterfulgt av en sterk opplevelse av mestring. Christine går i kjelleren, får seg litt mat, og opplever at kroppen bli lett. Det føles nesten som å fly sier hun. Erfaringene er slikt sett grunnleggende for de intense opplevelsene.

I en tolkning av føringsturen som et dannende eventyr, vil man da kunne si at opplevelsen er en form for erfaring. Disse to belyser ulike sider ved interaksjonen mellom mennesket og naturen. Det foregår et samspill mellom opplevelse og erfaring for deltakerne under føringsturen. Esther forteller at de under første del av turen var euforiske, oppstemte, men at stemningen falt da det ble vanskeligere. Tidligere erfaringer gjorde at de kunne bevege seg oppover uten problemer. En god opplevelse, euforisk og deilig. Etter hvert måtte de få hjelp av førerens skuldre, knær og hender for å ta seg frem.

5.7 Fjellførerens rolle

Hva er så førerens rolle? Mitt perspektiv blir for første gang å se fjellføreren fra utsiden, gjennom mine egne og deltakernes øyne. Jeg vil begynne med å diskutere deltakernes forestillinger. Det kan se ut til at deltakerne har en tredelt oppfatning av en fjellføreren. De har forventninger til ham, noe jeg mener i stor grad er styrt av tidligere erfaringer og hva de tidligere har lest og hørt. Samtidig har også deltakerne ønsker om hvordan fjellføreren skal være. Noen ønsker stillhet, andre vil prate. Noen vil bare ha klare instruksjoner, mens andre vil være mer deltakende i valgene som tas underveis på tur. Når

det gjelder hvordan den enkelte deltager opplever, tolker og forstår fjellføreren, må dette sees i relasjon til hvilke forventninger og ønsker deltakerne har. Når jeg spør informantene mine om hva de forventer av fjellføreren forteller alle at de forventer at han finner den beste veien, leder dem til målet og ivaretar sikkerheten. Det er den erfarne stifinneren de forventer å møte. Men samtidig kommer det fram at de også har ønsker om hvordan føreren skal være. Anne forteller at fjellføreren ikke alltid trenger å gå i front. Hun vil gjerne være aktiv selv og at føreren heller kan veilede og korrigere om hun eller gruppa gjør feil. Som hun påpeker er den enkelte ansvarlig. *"Det er jo ikke slik at om du trør feil så kan du skylde på føreren"*. Hun understreker at føreren for henne er en som har mer erfaring enn resten, en som leser fjellet bedre. Det å kunne ta del i kunnskapen som føreren besitter synes hun er spennende. De gangene hun føler hun har lært nye ting har hun tenkt *"hvorfør gjør jeg ikke mer av dette?"*. Også andre ting ved føreren ble brakt på banen. Måten han var på; trygg, rolig og litt stille, ble kommentert av flere. Stillheten og mangel på krav om å måtte være sosial hele tiden ble oppfattet som noe positivt. Christine beskriver det som deilig og beskriver føreren på denne måten *"Han var litt sånn som fjellet sjøl på en måte"*. Og Didrik forteller at han syntes det var på en ålreit måte. For Bente er stillheten viktig. Hun liker ikke at folk prater for mye rundt henne.

Som vi ser er det tydelig at deltakerne også har ønsker om hvordan føreren skal opptre. Det kan synes som at førerrollen har flere dimensjoner. Flere av informantene uttrykker seg på en slik måte at det kan tolkes som at de følte at føreren var en del av gruppa, på lik linje med resten. Han var bare den med mest erfaring og lokalkunnskap. Didrik fremhever at selv om han hadde betalt for at føreren skulle ta dem med på tur, følte han hele tiden av de var på tur sammen. Han nagdes underveis av at han syntes han var i dårlig form og muligens ødela turen for resten av gruppen (inkludert fjellføreren, aspiranten og meg). Som en følge av dette var han veldig opptatt av hva føreren syntes om ham. Esther trekker frem en situasjon fra turen hvor hun beskriver at førerne hennes (det var to) bidro spesielt positivt. De ble overrasket av tordenvær og dette var noe som førerne, og deltakerne, ikke hadde særlig lyst på eller erfaring med. Plutselig var alle på likefot. Dette opplevde hun som en positiv hendelse i etterkant, selv om hun i situasjonen var skrekkslagen. Inntil dette hendte tolker jeg at Esther hadde følt at hun var helt avhengig av førerne og at hun trengte mye hjelp i form av overtalelse og

håndsrekninger. Så skjer det altså noe som ingen hadde forutsett og som ingen har kontroll over, noe gruppen må løse i fellesskap. Dette trekker hun frem som positivt.

Fjellføreren som koreograf

Paul Beedie (2003) hevder at man kan bruke en koreografmetafor på fjellføreren. Med dette mener han at fjellføreren i stor grad koreograferer deltakernes sosiale utvikling og læring. Han hevder at denne koreografmetaforen kan brukes om fjellføreren, i kontrast til turistguiden. Hvordan kan man argumentere for dette skillet mellom en turistguide og en fjellfører? Å være fjellfører krever en høy grad av kompetanse og ferdighet. Førerne er uavhengige og selvgående fjellsportsutøvere. De holder en stram regi over det de utøver og det er lite rom for improvisasjon, i følge Beedie. Seriositeten av settingen hvor de opererer, avgjør deres rolle som lærere. Et godt eksempel er hentet fra turen til Bente. Denne føringsturen innebærer klatring, tausikring og nedfiring, og er den mest krevende i mitt datamateriale. Jeg spør Bente om førerne hadde andre ting å by på underveis, som geologi, flora, historie eller metrologi. Hun svarer at det var egentlig ikke tid til den slags. Hun forteller videre at begge førerne var opptatte hele tiden. Den ene gikk foran og la ut tau og sikret, den bakre tok med alt utstyret og gav en hjelpende hånd. Seriositeten krevde at førerne hadde full oppmerksomhet på sikkerhet, som utstysbruk og veivalg. På den annen side var de to andre turene av en mindre krevende karakter hvor føreren ikke hele tiden trengte å ha en like streng regi.

I følge Beedie (2003) gir situasjonene under føringsturer et større rom for personlig utvikling og læring, enn som ”vanlig” turist. Man kan godt si at mengden av det utforskede som kan utforskes øker. Det er nettopp dette jeg også har pekt på tidligere, den eventyrlige dimensjonen ved føringsturen legger til rette for erfaring og (selv)dannelse. Beedie hevder at som en følge av dette vil noen av deltakerne identifisere seg som fjellsportsutøvere, og opptre som dette på egenhånd. Han påstår at deltakerne befinner seg et eller annet sted på et *identitetskontinuum*. I en konvensjonell menneskelig konstruert setting, vil en guide forholde seg til turister som er opptatt av at risikoen og farene er minimale. Dette kan sees på som den venstre siden av kontinuumet. Etter hvert som man beveger seg mot høyre på kontinuumet vil settingen bli mindre og mindre menneskekonstruert, landskapet blir villere og består ikke av historiske bygninger eller monumenter, men av fjell. Risikoen og farene ved å ferdes i

et slikt landskap blir større. Etter hvert som deltakerne blir mer erfarne vil de bevege seg mot høyre og nærme seg det å være en "ekte" fjellsportsutøver.

Måten man har forholdt seg til dette på er ved at man i generasjoner har rasjonalisert disse farene gjennom riktige forberedelser og systematisk utførelse av et metodesett til fjells. I følge Beedie er det i dette landskapet ikke akseptabelt å bare være turist.

Deltakerne må bevege seg mot det å bli en "ekte" fjellsportsutøver. Kravene for å delta ligner mer og mer på de krav som en selvstendig fjellsportsutøver blir stilt overfor. Man må altså opparbeide seg erfaring, forståelse, eller noe som kan sies å være en (selv) dannelsesprosess.

Helt ute på venstre siden av kontinuumet vil dermed det meste være forutsigbart. Sannsynligheten for at noe uforutsett skal skje er svært liten. Dermed finnes det lite eller intet rom for fleksibilitet, vurderinger, valg, og uforutsette hendelser som må løses. Når man beveger seg mot høyre vil dette spillerommet utvide seg. Fjellføreren vil etter hvert som landskapet og miljøet blir mer krevende, være nødt til å stramme inn regien på turen. Deres hovedfokus er på sikkerhet, valg av utstyr, metoder, og hvordan man beveger seg. I følge Beedie (2006) hevder Nichols (2002) at i *adventure*- settinger ligger det for deltakeren et potensial for å nå et høyere nivå av tilfredshet, gjennom å mestre stadig mer teknisk utfordrende situasjoner. For deltakeren vil dette gjelde både i forhold til læring og i forhold til personlig utvikling. Det kan være grunn til igjen å løfte fingeren og peke på at det innholdsmessige i begrepet *adventure*, slik både Beedie og Nichols bruker det, nok dreier seg om risiko. Ingen av disse to klargjør deres forståelse og fortolkning av begrepet, men det er grunn til å tro at den anglo- amerikanske forståelsen og den etymologiske tradisjonen hvor *adventure* er forstått som kalkulert risiko med mulighet for å sette livet på spill, ligger til grunn. Som jeg tidligere har nevnt har tidligere forskning vært konsentrert om motivasjonen for deltakelse i såkalte risikoaktiviteter, hvor blant annet personlighetstrekk har vært sterkt vektlagt. Jeg mener en slik forståelse av begrepet ikke fullt ut gir oss en forklaring og forståelse av fenomenet. Også Beedie peker på at det ligger dimensjoner i fjellføringen som handler om læring, erfaring og selvutvikling. Han peker også på at mange ikke vil noe annet enn å forbli i sin egen komfortsone. De er fornøyd med å bli ledet rundt i fjellet.

To av turene i mitt datamateriale er lite teknisk krevende, men foregår i krevende lende og er risikofylte i forhold til steinsprang, skader, utglidning og bresprekker. På disse turene trenger ikke fjellførerene å ha en like streng regi. Det åpner for mer fleksibilitet og flere valgmuligheter. Deltakerne kan prøve seg som stifinnere, turfølget har tid til å stoppe for å se på planter og blomster, konsekvensen av å gjøre feil på breen er liten, turen kan endres underveis og det finnes flere alternative ruter opp og ned. Rommet som kan utforskes er større. Lenger ute på andre siden ligger den tredje turen i mitt materiale. Dette var en mer krevende tur med større tekniske utfordringer som klatring og rappell. På denne turen var tidsfaktoren avgjørende, de hadde ikke tid til å stoppe og se seg rundt, konsekvensen av et fall eller en feil kunne være fatal. Det var såpass vanskelig at deltakerne flere steder måtte få hjelp av førernes knær og skuldre. De to førerne som var med arbeidet hele tiden med sikring, en i front og en bak som tok med utstyret. Da de underveis ble overrasket av tordenvær var de på en rygg hvor eneste muligheten var å fortsette. På dette tidspunktet var det ikke bare ubehagelig, men farlig. Både deltakere og førere opplevde dette som noe svært negativt. De ble redde. Fjellføreren har kontroll og holder en stram regi, men når det uforutsette som ikke skal skje likevel skjer, befinner de seg i livsfare. Bente og Esther valgte å gjøre denne turen, selv om de visste at risikoen nok var høyere enn det de hadde utsatt seg for tidligere. Kanskje de faktisk tok et litt for langt steg? Ut fra det de forteller kan det for meg virke sånn. Esther sier hun synes turen var fryktelig og at hun ikke skal gjøre noe tilsvarende igjen, mens Bente forteller at tordenværet overskygget den gode opplevelsen, til tross for at selv sier hun liker sånne turer. At begge forteller at den beste opplevelsen på turen var da de kom ned igjen, mener jeg underbygger denne tolkningen. Et interessant moment her er at disse to deltagerne i følge min tolkning befinner seg lengre til høyre på Beedies kontinuum enn resten. De har vært på mange topper og føringsturer, og etter denne turen fortalte Esther at nå kunne hun i hvert fall rappellere, om hun skulle oppleve behov for dette på en tur på egenhånd.

Beedie er selv fjellfører, og tilhører som meg en tradisjon hvor det å være selvstendig og selvgående er det høyeste mål for en fjellsportsutøver. Risikodimensjonen ved å drive fjellsport har vært en viktig del av dette bildet. Den posisjonen guidene har, i forhold til opplæring og forming av normene som gjelder for fjellsport, både i hans hjemland og de landene hvor han har gjort sine undersøkelser, vil ha betydning for hans valg av teoretiske og analytiske perspektiv. Trender fra utlandet kommer etter hvert til

Norge, og smyger seg nesten umerkelig inn i samfunnet vårt. Det stadig voksende og mangfoldige friluftslivet trenger å belyses fra mange ulike perspektiv. Mine data og mine funn peker i en retning hvor risikomomentet ikke er viktig som en drivkraft, men hvor nysgjerrighet, utfordring og mestring er bærende element. Det kan være at dette også gjelder innen andre områder av friluftslivet. Jeg mener at Beedies identitetskontinuum synliggjør denne spennvidden i deltakernes motiv, og i hva turene betyr for dem. Mitt syn er at man kanskje må løfte blikket for å innta et annet perspektiv. Det er dette jeg forsøker ved å fortolke føringsturene som en (selv)dannelsesferd, drevet av nysgjerrighet og et ønske om utfordring.

Jeg støtter Beedies (2003) syn når han hevder at ikke alle deltakere som kjøper en *adventure*- eventyrferie har de samme forventningene til mulige opplevelser og erfaringer. Noen vil fortsatt holde seg godt innenfor sin komfortsone og la seg føre i fjellene, andre igjen vil søke å bli mer selvstendige. Slik sett vil den ”ekte” dedikerte fjellsportsutøveren befinne seg helt ute på høyre siden av kontinuumet. Beedie mener også at fjellførerne kanskje befinner seg utenfor dette igjen, i kraft av deres dypere ferdigheter og lange erfaring, men at de spiller en viktig rolle i å posisjonere deltakerne som hyrer dem. Deltakerne vil befinne seg på et eller annet sted på dette kontinuumet. Det er opp til den enkelte å søke mer kunnskap og ferdigheter for å bevege seg mot høyre, men en fjellfører vil oppmuntre dem til denne bevegelsen. Tradisjoner og normer som vedrører fjellsportsutøvelsen blir ivaretatt av førerens ekspertise, og reproduisert ved at deltakerne kopierer føreren (Beedie, 2003). Det har vært hevdet, og det kan tenkes, at deltakerne får med seg en ”grunnere” erfaring nettopp fordi de blir ført, noe som igjen kan redusere farten på prosessen mot å bli en selvstendig fjellsportsutøver. Deltakerne får hjelp til knuter, får drahjelp på vanskelige opptak og får ikke ta del i flere av vurderingene føreren gjør underveis.

Hva kan så bidra til ”grunne” erfaringer på føringsturer? Seriøsiteten på turen er en ting, men også hvordan fjellføreren velger å lede gruppa er viktig. Som jeg tidligere har påpekt vil fjellførerens største fokus ligge på sikkerhet, det vil si at jo mer krevende tur jo strammere blir regien, og det blir dermed også mindre rom for vurderinger, valg og improvisasjon. Konsekvensene av at uforutsette ting skjer kan blir store og er derfor ikke ønskelige. Den som da fører en gruppe, vil gjøre turen så forutsigbar som mulig. Hva som er deltakernes utgangspunkt, og hvilket kunnskaps- og ferdighetsnivå de har,

vil ha en betydning for hvordan en føringstur blir. Om det er fjellføreren som velger tur for deltakerne, er ikke dette et problem, da kan en fører finne en tur som passer for dem og eventuelt gi dem det de trenger av utstyr, teknisk hjelp og opplæring for å gjennomføre turen. Men om deltakerne selv eventuelt et fastsatt program, bestemmer hvilken tur som velges, blir situasjonen en litt annen. For fjellføreren kan dette bli et problem fordi man ofte opplever at deltakere vil mer enn det de egentlig bør og kan være med på. I disse tilfellene bli deltakerne nærmest ledet som en hund i bånd og halt opp til topps. Her kan også forhold som gruppestørrelsen spille inn. Mens man på enkle turer kan ta med en gruppe på åtte til ti personer, kan en mer krevende tur kanskje bare gjennomføres med en eller to deltakere. Tidspres og krav til sikkerhet gjør at fjellføreren hele tiden må ha full kontroll på situasjonen. Samtidig finnes det også en type deltakere som er svært opptatt av å nå målet, som for dem utelukkende betyr toppen. Basert på egen erfaring kan det synes som at noen fjell og bestemte turer er spesielt populære og gir høy status. Hvilken rolle fjellføreren inntar og hvordan han eller hun velger å lede gruppa, har også en innvirkning, uavhengig av turens karakter. Gjennom en *transparent føring* og ved å la deltakerne få slippe til i vurderings- og beslutningsprosesser, åpner vi opp for andre muligheter til ansvarliggjøring, engasjement, opplevelser, erfaringer og mestring. Vi er da tilbake til at interaksjonen mellom mennesker, naturen og samfunnet rundt må sees på som betydningsfulle for erfaring og opplevelse. Alt dette sammen fører til ny kunnskap, viten, ferdigheter, innsikt, forståelse og (selv)dannelse.

Jeg har tidligere i oppgaven forsøkt å gi et bilde av fjellføringen og denne næringens posisjon i Jotunheimen, både historisk og i dag. Jeg trekker på bakgrunn av dette igjen fram disse historiske linjene, fordi jeg vil peke på at det kan ligge en tradisjonsforskjell mellom Norge og alpelandene (Storbritannia inkludert). I alpelandene er alle fjellførerne medlemmer av UIAGM, og har en felles ferdighetsplattform og sett av normer. Her i Norge er det ikke slik. I teorien kan hvem som helst påberope seg tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter til å kalle seg fjellfører, og ta betalt for å lede mennesker i fjellet.

5.8 Friluftsliv og fjellturisme i endring?

Gurholt (2010) drøfter om hvorvidt det som i dag preger friluftslivet er rendyrking av nytelse, overskuddsliv og opplevelser i naturen. Det kan kanskje synes slik på den

måten friluftsliv i dag blir presentert i medier, i fortellinger og ved enkelte utdanningsinstitusjoner. I så fall kan dette sees på som en motsetning til tidlige tiders nytte og nødvendighets virksomhet i naturen. Hun påpeker at en slik *sanselig-estetisk vending* kan gjøre vårt overskuddssamfunn til det hun kaller et opplevelsessamfunn, drevet frem av opplevelsesindustri, opplevelsesøkonomi og opplevelsespedagogikk. Deler av friluftslivet vil da kunne bli karakterisert av predefinerte opplevelser i kontrollerte former, og altså da ikke som et rom for (selv)dannelse. Mange ting tyder på at det er i ferd med å bli slik. Magasiner som "Fri Flyt", "Utemagasinet", "Fjell og vidde" forteller oss hva som gjelder i tiden. Aktiviteter som drives frem av kommersielle interesser og aktiviteter som fanger medias interesse blir førende. Alle deler av friluftslivet blir farget av dette. Det institusjonaliserte friluftslivet, representert ved høyskoler, folkehøgskoler, grunn- og videregående skoler, innen helse, og også innen ideelle lag og foreninger, blir påvirket av dette. Det tilbys utdanning i naturguiding, alpin skiferdsel og klatring ved ulike høyskoler. Folkehøgskolen kappes om å presentere den mest fartsfylte og ekstremspekkete studiekatalogen. DNT drar på turer til hele verden og tilbudet deres inneholder en egen fjellsportsdel, med klatring på is og i fjell. *Det kommersielle friluftslivet* har blitt et eget begrep, og det diskuteres om framveksten av dette kan være til fare for det tradisjonelle friluftslivet (Teknologirådet, rapport nr. 1 2006). Inspirert av nyere kulturstudier, presentert av Sørensen og medforfattere i 2008, legger Gurholt (2010) frem sine tanker om at et slikt bilde kan føre til endringer i friluftslivet og (natur)turismen. Fra panorama til arena, fra kulisse til scene, fra beskuelse til handling, fra deltaker til kunde. En slik tolkning har, i følge Gurholt, også fått innpass hos pedagoger og forskere. Særlig blant dem som leder an veien mot aktiviteter hvor risikoaspektet er det bærende element. Det finnes kritiske innvendinger, sier Gurholt, og peker på faren ved legge for stor vekt på å generalisere på bakgrunn av de sterke røstene i samfunnet, som stort sett er de ressurssterke gruppene. Hun påpeker at man ikke skal se bort fra at også vårt (post)moderne samfunn bygger på tradisjon og kontinuitet.

Som jeg tidligere har nevnt hevder Beedie (2003) at tradisjoner og normer blir ivaretatt gjennom førerens ekspertise hvor deltakerne deltar på ulike nivå. Disse reproduseres ved at deltakerne kopierer føreren. Med dette mener Beedie at fjellførereren ikke bare har en betydning for hva deltakerne lærer, av ferdigheter og kunnskap, men også hvordan de lærer seg å bli en "ekte" fjellsportutøver. Jeg har tidligere gitt eksempler på at det

finnes tradisjonsbevisste fjellførere, og med dette prøvd å peke på betydningen av fjellførerens rolle i et pedagogisk perspektiv. Føreren må sørge for at deltakerne tilegner seg den kunnskap og de ferdigheter som trengs for å delta i aktiviteten. Et av målene for føreren blir med dét å hjelpe deltakeren mot høyre på Beedies identitetskontinuum. Helt til høyre ligger den selvgående fjellsportsutøveren, og det er dette som tradisjonelt har vært sett på som det høyeste nivå. Utfordringen blir at om et så høyt antall mennesker deltar i aktiviteten, og om kontinuumet flytter seg mot venstre, vil et stort antall komme ut av deltakelsen med ”grunne” erfaringer, som igjen sinker prosessen mot høyre. Ved å erkjenne at sosiokulturelle fenomen ikke er statiske, men dynamiske og hele tiden i endring, kan man også anta at oppfattelsen av og det å være en ”ekte” fjellsportsutøver, er i en stadig endring. Beedie påpeker dette, og viser til at en rekke samfunnsmessige endringer kan føre til at selve forståelsen av det å være fjellsportsutøver også endrer seg. Med dette mener han at for mange mennesker blir det å delta på føringsturer en måte å bli fjellsportsutøver på. De vil da gå glipp av deler av dannelsesveien mot det å bli en selvstendig fjellsportsutøver, ved at de får med seg ”grunne” erfaringer. Utviklingen og økningen i *adventure* turismen fører til en større og mer sammensatt gruppe mennesker som deltar i disse aktiviteten. I tillegg vil oppbygging av infrastruktur og ny teknologi gjøre tilgjengeligheten til fjellene lettere, og dermed naturen mindre vill. I et slikt lys hevder Beedie at hele hans identitetskontinuum dermed kan flytte seg mot venstre. Om dette skal gi mening i en norsk kontekst må vi igjen gå tilbake til de ulike betydningene av begrepet *adventure*. Om vi antar at Beedies kontinuum forholder seg til begrepet forstått som risiko, vil man måtte fortolke dette inn i en annen betydning av begrepet. Som jeg har prøvd å vise mener jeg at for det store flertall av deltakere på føringsturer er motivet noe annet enn å bli fjellsportsutøver, og det å utsette seg for risiko. For noen få, derimot, gjelder dette, og for dem er det med å skape seg en identitet og å utsette seg for fare, en del av motivasjonen for å delta. Men dette gjelder etter mitt syn i størst grad på turer som gir stor status og ikke tiltrekker seg mengdene. Dette baserer jeg kun på egen erfaring. Men mitt datamateriale og min tidligere erfaring fra tilsvarende turer, understøtter dette. Slik sett mener jeg at man kan se på føringsturer i et (selv)dannelsesperspektiv. Det er dermed ikke sagt at man ikke kan plassere mine informanter inn i et identitetskontinuum. På samme måte vil det kunne hevdes at kontinuumet vil kunne flytte seg mot venstre. Det er ikke tvil om at bilveier, båttransport, turisthytter, GPS, mobil- og satelittelefoner gjør at det blir mulig å oppsøke utilgjengelige fjellområder som turist, og delta på føringsturer her. Turene i mitt

datamateriale hadde vært vanskeligere og adskillig mer krevende å gjennomføre som en føringstur, uten denne infrastrukturen og teknologien.

Er fjellføringen i Norge i dag et rent produkt av det vestlige opplevelsessamfunnet, eller finnes det aspekt ved fenomenet som kan sees i et dannelsesmessig lys, med røtter av tradisjon og kontinuitet? Den eventyrlige dimensjonen som jeg tidligere har belyst, vil jeg absolutt hevde bygger på en lang tradisjon. Den pedagogiske dimensjonen, med erfaring og opplevelse som to bærende element, kan sees på som noe annet enn senmodernitetens fokus på kroppslig lek og nærkamp i og med naturen. Det sublimе og panoramiske naturinntrykket, som vi finner klare tegn på, var dominerende i den tidlige modernitetens nasjonale dannelsens vandrefriluftsliv (Gurholt, 2010). I disse var det nysgjerrigheten og søken etter utsikten fra toppen, en dypere innsikt og ny kunnskap, som både var drivkraft og mål. Alle disse dimensjonene og aspektene jeg her har nevnt mener jeg klart viser at fjellføringen i Norge er tuftet på tradisjon og kontinuitet, i større grad eller til forskjell fra en rekke andre av opplevelses- og *adventure*-aktivitetene. I salgssammenheng og markedsføring blir nok dette tilbudet satt i samme bås som resten av næringen. Dette er jo en næring og levevei for mange, og da trengs det betalende deltakere. I en markedssammenheng blir mange da kanskje tvunget til å kaste seg inn i dansen for å overleve. Kanskje er det akkurat samme årsaks- virkningssammenheng vi ser innen tilbud og markedsføring av enkelte høyskoler og folkehøyskoler. Men om vi ser på det innholdsmessige, og hvordan den enkelte blir påvirket, vil jeg hevde at nettopp tradisjon og kontinuitet er ett av kjennetegnene ved fenomenet.

I vårt moderne samfunn endrer ting seg raskt. En ustoppelig strøm av informasjon slår i det daglige imot oss. Ting som skjer på den andre siden av kloden, vet vi nesten i samme sekund som det skjer. Globalisering og en stor velstand i vår del av verden gjør at planeten vår virker mindre og mindre. Teknologiske nyvinninger kommer på løpende bånd. Flere og flere i dette landet har høyere utdannelse, de tjener godt og andelen av mennesker som bor i byer øker for hvert år som går. Samtidig ser vi at interessen for å oppholde seg i og å være i aktivitet i naturen er sterkere enn noen gang. DNT øker i medlemsmasse og det satses sterkt på barn og unge. Friluftsliv har blitt et eget høyskolefag og friluftsliv har fått sin plass både i skole og helsearbeid. En rekke nye friluftaktiviteter har vokst fra, mens deler av det tradisjonelle aktiviteten er i tilbakegang. Friluftsliv har blitt storindustri. Klær og utstyr til utebruk lanseres med nye

kolleksjoner hvert år, hvor design og farge er viktigere enn funksjon. Den praktiske funksjonen har måttet vike plassen for høyteknologiske funksjoner. En rekke ulike blader og magasiner presenterer oss for det hav av ulike praksiser som drives innen friluftsliv. De sterke røstene i markedet, som ofte også er de mest ressurssterke, er styrende for hva som er riktig til enhver tid. For å selge har friluftslivet blitt jazzet opp. Det skal være ekstremt, spennende, gi kick og store opplevelser, og ofte er det svært krevende fysiske aktiviteter som blir presentert. Det har utviklet seg en industri av dette, kalt *det kommersielle friluftslivet*. Naturen og opplevelser i naturen blir en salgsvare. Med nedlegging av gårdsbruk og husdyrhold har dette for mange småsteder blitt en måte å opprettholde bosettingen på. Med flere som bor i by, bedre økonomi og mye fritid, kan man lett forstå at det her ligger et marked. Folk vil vekk fra det daglige og oppleve ting, det er i tillegg blitt populært og trendy å leve en aktiv livsstil, noe som innebærer at man bruker fritiden ute. Denne nye opplevelsesindustrien eller opplevelsesturismen er bredspektret, men den er som oftest naturbasert. I Norge er opplevelsesturismen ofte stedegen, det vil si at den spiller på naturgitte egenheter. Bredden i aktiviteter er stor, fra rent naturbaserte til mer sportlige, actionpregede risikoaktiviteter. Som eksempler kan nevnes: havørnsafari, hvalsafari, gårdsferie, tilrettelagt jakt og fiske, terrengsykling, rafting, strikkehopp, brevandring, toppturer på ski og klatring. I engelskpråklig litteratur blir de sistnevnte betegnet som en type *adventure tourism*.

Den sterke fokuseringen på opplevelse i denne nye industrien gjør at det ikke er plass til erfaringer. Det er nettopp dette jeg tolker som Beckers og Gurholts viktigste poeng. Ny teknologi, infrastruktur, og samfunnsendringer endrer vår måte å oppleve/erfare naturen på. Det endrer grunnlaget for hva som kan erfares. I et pedagogisk perspektiv mister man da et stort og viktig rom for erfaring og (selv)dannelse. Den eventyrlige dimensjonen i friluftslivet vil dermed bli satt i skyggen. Om det da skulle vise seg at et av hovedmotivene for deltakelse faktisk er denne eventyrlige dimensjonen og muligheten for (selv)dannelse, vil ikke deltakeren få det de ønsker.

6. Avsluttende refleksjoner og veier videre

Mine fem informanter har mange fellestrekk. De bor alle i by, de har god økonomi, og ingen har ansvar for små barn. Informantene har alltid bedrevet og driver fremdeles friluftsliv aktivt, og dette har for alle blitt viktigere med årene. Snittalderen på informantene er høy, og de har liten eller ingen erfaring med fjellsport. Uten forpliktelser hjemme og med en ordnet økonomi har de mulighet til å dra til fjells, men samtidig har de begrenset tid. Fire av fem informanter er kvinner. Jeg har ikke fra min studie datagrunnlag til å kunne si noe generelt verken om kjønnsfordeling eller alder hos deltagerne på føringstur i fjellet.

Det at de velger å bruke tiden sin i fjellet, og at de i dette tilfellet velger å betale for å bli med på en føringstur, ser ut til å være basert på ulike beveggrunner. For noen av deltakerne er dette første gang, mens andre har vært med på flere føringsturer tidligere. Først og fremst handler det om å oppsøke et nytt miljø og å få nye impulser, som en form for rekreasjon. Det er for alle også viktig å være i fysisk aktivitet, og de oppgir at det å bevege seg er for dem en av hovedgrunnene til å drive med friluftsliv. Likevel har det å bli med på en føringstur også andre dimensjoner. Nysgjerrigheten og spenningen som ligger i denne utfordringen er helt klart en viktig grunn for deltakelse. De lurer på om de vil klare det fysisk, om de kommer til å bli redde, om været gjør det umulig å nå toppen, hvordan utsikten blir, og rett og slett hvordan det vil føles å være oppe i dette bratte, skremmende og utilgjengelige fjellandskapet. Toppen er målet, men den er også bare et sted på veien. Det er selve turen som er viktig. For to av informantene ligger en del av motivasjonen for å delta på føringstur i det at de samler på 2000- meterstopper. Å betale en fører er en metode for å nå de toppene som ellers ville bli for vanskelig for dem. At det i Gjendesalpene ikke er så mange mennesker som i andre deler av Jotunheimen, har også en betydning. Paradoksalt nok har graden av tilrettelegging dermed betydning for disse informantenes vilje til å delta. De vil gjerne at det skal være litt vilt, eksotisk og folketomt, nesten som en liten ekspedisjon. Alle mine informanter deltok sammen med enten en venn eller kjæreste, og blant disse var den ene større pådriver enn den andre, samtidig som alle har hatt lyst på en tur i utgangspunktet. Informantene har også det til felles at en av hovedgrunnene for å bli med på føringstur har vært et behov for sikkerhet, og en større mulighet for å lykkes med å nå toppen. Fjellføreren fremstår dermed som én som er mer kompetent og som har mer erfaring

enn dem selv. De ville heller ikke gjort turen uten fører, selv om de kanskje kunne ha klart å gjennomføre enkelte av turene på egenhånd.

I de beskrivelsene deltakerne gir av hvordan de opplevde å være med på føringstur kommer det fram flere perspektiv. Det var spenning knyttet til hvordan gruppa ville fungere, og hvordan de andre i gruppa og fjellføreren kom til å vurdere dem. Alle opplevde at turene var fysisk krevende, og for enkelte på grensen av hva de kunne klare. Likevel ble følelsen knyttet til det å klare å gjennomføre en slik tur trukket fram av alle som noe betydningsfullt og godt. Forholdet mellom spenning og redsel er interessant. Deltakerne var alle klar over at det er en risiko forbundet med det å ferdes i fjellet. Alle opplevde spenning under turen, men uten nødvendigvis være redde. Unntaket var Esther og Bente som kom ut for tordenvær på toppen. Fra å være spente og litt småredde, men med en visshet om at det var trygt, ble de overmannet av følelsen av at de faktisk var utsatt for en reel fare.

Fjellførerens rolle blir også trukket frem. De førerne som var med ble oppfattet som trygge. Jo mer krevende situasjonene ble, desto mer viktig ble det også at fjellføreren opptrådte tillitsvekkende, og tok styring i situasjonen. Litt overraskende for meg var hvor liten plass naturskildringer tar i deres beretninger. Jeg tolker dette dit hen at det var så mange andre aspekt rundt det å være på føringstur at naturen på en måte bare skapte rammen. For mine informanter begrenset naturskildringene seg til "*fantastisk naturopplevelse*". Deltagerne hadde også problemer med å sette ord på erfaringer fra turen. Dette kan skyldes at erfaringene var blitt en del av dem, og på den måten en form for ubevisst læring. Det kan også skyldes at de heller ikke her hadde de ord og begreper som skal til for å uttrykke erfaring.

Samtlige av informantene rangerer føringsturen høyere enn turer gjort på egenhånd. Dette begrunner de med at de fikk anledning til å gjøre noe de ikke ville klart alene. Det å betale en fjellfører for å lede dem trygt fram og tilbake forringer ikke kvaliteten på turen. De oppgir at mestringsfølelsen er større på en slik tur en på egenturer. De betrakter fjellføreren som en del av gruppa, den med mest erfaring, men de må selv delta aktivt, og slik sett er det ingen som hjelper dem opp. Det å bli ført på tur oppfattes av alle som utelukkende positivt, og noe de gjerne gjør igjen. Det var kun en av informantene som i forkant av turen hadde visse motforestillinger mot å leie en fører.

Etter turen tenkte han derimot at dette burde han ha gjort før. Hva en slik tur koster ser ikke ut til å ha noen betydning for mine informanter. Derimot mener flere av dem at fjellførerens lønn var for lav.

For å forstå fenomenet fjellføring fra gjestens perspektiv har jeg valgt å presentere en tolkning hvor føringsturen sees på i et dannelsesperspektiv. I en engelskspråklig tradisjon er fenomenet fjellføring knyttet til begrepet *adventure* og er en del av det de kaller *adventure tourism*. Slik jeg har vist bygger denne forståelsen av begrepet *adventure* på en risikotradisjon, en tradisjon vi finner ofte finner ligger til grunn for bruken av dette begrepet i mange sammenhenger. Ved derimot å spore de kulturhistoriske linjene til dette begrepet finner man en lang europeisk tradisjon som knytter begrepet *adventure*- eller *eventyr* til dannelselse. I dette perspektivet er ikke risiko og fare det bærende element, men det er nysgjerrigheten og utfordringene som er drivkraften. Ved å nytolke dette begrepet og ved å peke på den eventyrlige dimensjonen som ligger i friluftslivet og i føringsturene, mener jeg at føringsturen kan tolkes som en dannelsesreise. En føringstur i høyfjellet er noe mer enn bare opplevelser og adrenalinkick, det er et rom som gir mulighet for erfaring, og erfaringene gir mulighet for endret forståelse og (selv)danning. En slik tolkning innebærer også at føringsturene bygger på tradisjon og kontinuitet, med historiske spor. Dette framkommer både gjennom fjellførerens tradisjonsbærende normer og verdier, og i føringsturens dannende potensial. Dette viser at selv om det virker som at friluftslivet i dag endrer seg raskt både i praksis og i meningsinnhold, så finnes det også en stor grad av noe betydningsfullt som ikke har endret seg. Slik sett kan denne tolkningen av føringsturen knyttes til (selv)danning og en kobling til livet. Dette er noe helt annet enn øyeblikksopplevelser og spenning. Drevet av nysgjerrighet drar deltakerne til fjells, uten helt å vite hva som kommer til å skje, men med en visshet om at de selv og gruppa må mestre utfordringene. Situasjoner underveis skaper rom for utforskning og erfaring, og erfaringene etterfølges av sterke opplevelser. Turen tar slutt, men deres egen livsverden er endret etter turen.

Jeg vil hevde at framveksten vi i dag ser tendenser til innen fjellsport som en form for fjellturisme, kan være en pådriver for en kulturell forandring. På samme tid bygger fjellføring på en stor grad av tradisjon og kontinuitet. Selve betydningen av å delta og det meningsinnholdet en føringstur representerer, vil derfor ikke nødvendigvis endre

seg, men kan gjenspeile noe tradisjonsbærende som må fortolkes i nye kontekster. De endringer og tendenser som er hevdet å prege dagens friluftsliv trenger derfor ikke å bety at også meningsinnholdet endrer seg. Kanskje vil endringer skje over tid, men det er ikke sikkert at disse endringene går raskt. Det kan være grunn til å tolke også andre deler av friluftslivsfeltet på bakgrunn av tradisjon, men i lys av vårt moderne samfunns nye kontekster.

Min kvalitative studie åpner for flere interessante perspektiv som kan være meningsfulle å forske videre på. Det ville vært spennende å undersøke nærmere hva en framvekst i den fjellbaserte turismen betyr for hele fjellsportsfeltet. Kan en slik utvikling føre til at meningsinnholdet i det å drive fjellsport og hva det vil si å være fjellsportsutøver endre seg? I en slik undersøkelse vil man kunne belyse om det tradisjonelle skillet mellom fjellsportsutøveren og turistene lever videre eller om dette er i ferd med å viskes ut.

Det ville også vært nyttig med kvantitative undersøkelser der antall deltagere på føringsturer i gitte områder i Norge inkludert demografiske data om deltagerne studeres. Et annet spennende perspektiv er å se på føringsturene i et kjønnsmessig perspektiv. Da kan man studere om hvorvidt det finnes forskjeller i hvordan menn og kvinner beskriver føringsturene og hvordan disse gir dem mening. Min undersøkelse sier kun noe om mine fem informanter og deres beskrivelser og tanker omkring tre føringsturer i ett bestemt fjellområde. Jeg kunne godt tenke meg å inkludere et større antall deltagere i en ny studie, og undersøke flere ulike typer føringsturer i ulike høyfjellsområder i Norge. Dette ville kunne gi ytterligere nyttig og interessant kunnskap om feltet. Ved å følge det dannelsessporet jeg har trukket opp i denne oppgaven, vil man kunne fortolke og forstå ikke bare fenomenet fjellføring, men også beslektede fenomener innenfor friluftsliv.

Referanser

- Bauman, Z. (1996). From Pilgrim to Tourist, or a short history of Identity. I: Hall, S. & Du Gay, P. (red). *Questions of Cultural Identity*,. (s. 18-36). London: Sage
- Becker, P. (2008). The unfamiliar is all around us – always. About the necessity of the element of unfamiliarity in the education process and its relationship to adventure. I: Becker, P. & Schirp, J. (red). *Other Ways of Learning* (s. 155-180). Marburg: BSJ-Marburg.
- Becker, P. (2004). Adventure as a category of Bildung. Forelesningsnotat til masterstudiet ved NIH.
- Beedie, P. (2003). Mountain guiding and adventure tourism: reflections on the choreography of the experience. *Leisure Studies* 22 (2003), 147-167.
- Beedie, P., & Hudson, S. (2003). Emergence of mountain-based adventure tourism. *Annals of Tourism Research*, Vol. 30, No. 3, 625-643.
- Bischoff, A. & Odden, A. (2002). Nye Trender i norsk friluftsliv – utvanning eller forsterking av gamle mønstre og ideal. I: *Rapport fra forskningskonferansen "Forskning i Friluft": Øyer 19-20 november 2002*. Hans Erik Lerkelund (red.). Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO), Oslo.
- Bischoff, A. & Odden, A. (2000). Moderniseringsprosesser i utmarka – konsekvenser av endring innenfor friluftslivet. I: *Utmark nr.1*. Utmarkskommunenenes sammenslutning, Oslo.
- Breivik, G. (1996). Personality, sensation seeking and risk taking among Everest climbers. *International Journal of Sport Psychology*, 27, 308-320.
- Cronin, C. (1991). Sensation seeking among mountain climbers. *Personality and Individual Differences*, 12, 653-654.
- Delle, F., Bassi, A. & Massimini, F. (2003). Quality of experience and risk perception in high-altitude rock climbing. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15, 82-98.
- Elmes, M. & Barry, D. (1999). Deliverance, denial and the death zone disaster. *Journal of Applied Behavioural Science*, 35(2), 163-187.
- Ewert, A. (1985). Why people climb: the relationship of participant motives and experience level to mountaineering. *Journal of Leisure Research*, 17(3), 241-250.
- Faarlund, N. (1974). *Friluftsliv. Hva – Hvordan – Hvorfor*. Oslo: Norges Idrettshøyskole.
- Føllesdal, D. & Walløe, L: (2000). *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gadamer, H.-G. (1960/2004). *Sandhed og metode. Grundtræk at en filosofisk hermeneutikk*. København: Systime Academic.
- Giddens, A. (1994). *Modernitetens konsekvenser*. København: Hans Reitzels Forlag

- Grimeland, G. (2004). *En historie om klatring i Norge. 1900-2000*. Bergen: Fagbokforlaget
- Gurholt, K.P. (2010). Eventyrlig pedagogikk: Friluftsliv som dannelsesferd. I: Steinsholt, K. & Gurholt, K.P. (red). *Aktive liv. Idrettspedagogiske perspektiver på kropp, bevegelse og dannelse*. (s. 175-203). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (1996). *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo. Ad Notam Gyldendal AS.
- Hohr, H. (2009). Å føle, å oppleve, å begripe. En rekonstruksjon av John Deweys erfaringsbegrep. I: Steinsholt, K. & Dobson, S. (red). *Verden satt ut av spill. Postmoderne pedagogiske perspektiver* (s. 65-77). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Horgen, A. (2009). Profesjonskamp til fjells. Kronikk i magasinet UTE. Lastet ned 05.11.2010 fra: www.utemagasinet.no/Fjellsport/profesjonskamp
- Johnsen, B. (1991). *Jotunheimens stortopper – folk og fjell gjennom tidene*. Oslo: Norsk Tindeklubb
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.
- Lipscombe, N. (1999). The relevance of the peak experience to continued skydiving participation: a qualitative approach to assessing motivation. *Leisure Studies*, 18, 267-288.
- Magni, G., Rupolo, G., Simini, G., De Leo, D. & Rampazzo, M. (1985). Aspects of the psychology and personality of high altitude mountain climbers. *International Journal of Sport Psychology*, 16, 12-19.
- Muller, T.E., & Cleaver, M. (2000). Targeting the CANZUS baby boomer explorer and adventurer segments. *Journal of Vacation Marketing*, 6(2), 154-169.
- Nichols, G. (2002). Risk and Adventure Education. *Horizons*, 18, 13-20.
- Odden, A. (2008). *Hva skjer med norsk friluftsliv? : en studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2000*. Avhandling (ph.d.) - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim
- Pedersen, K. (2003) Er det ”ukult” å like natur? Ungdoms fortellinger om natur. I Bjarne Hodne og Randi Sæbøe (red.) *Kulturforskning*. (s.183-193). Oslo: Universitetsforlaget.
- Pedersen, K. (1999) ”Det har bare vært naturlig!” *Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger*. Doktoravhandling, Institutt for samfunnsvitenskap. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Pomfret, G. (2010). Package mountaineer tourists holidaying in the French Alps: An evaluation of key influences encouraging their participation. *Tourism Management* (2010), doi:10.1016/j.tourman.2010.04.001.
- Pomfret, G. (2006). Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for reasearch. *Tourism Management* 27, 113-123.

Price, T. (1978). Adventure by Numbers. I: Wilson, K. (red), *The Games Climbers Play* (s. 646-651). London: Diadem.

Rossi, B. & Cereatti, L. (1993). The sensation seeking scale in mountain athletes as assessed by Zuckerman's sensation seeking scale. *International Journal of Sport Psychology*. 24, 417-431.

Ryvarden, L. (2007). *Jotunheimen*. Oslo: N.W. DAMM & SØN AS

Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S., & Pomfret, G. (2003). *Adventure tourism: the new frontier*. London: Butterworth-Heinemann.

Teknologirådet rapport nr. 1, 2006. Fremtidens friluftsliv. Lastet med 05.10.2010 fra: www.teknologiradet.no.

Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. (3. Utg. 2009). Bergen: Fagbokforlaget.

Tordsson, B. (2003). *Å svare på naturens åpne tiltale. En underøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen*. Dr.scient.avhandling. Institutt for samfunnsfag. Norges Idrettshøgskole, Oslo.

Tordsson, B. (1999). Om friluftsliv som naturforståelse og om friluftslivets egenart. I: *Har fjellet ansikt? Naturfilosofiske essays*. Hans Kolstad (red.) Innlegg på Naturfilosofisk seminar, Finse, 24-26 september 1999. Naturfilosofisk seminar, Oslo/Skien.

Vold, T. (2000). *Svalbardturistenes naturforståelse*. Hovedoppgave, Institutt for samfunnsvitenskap. Oslo: Norges Idrettshøgskole.

Andre kilder

www.nortind.no. Informasjon om Norske Tindevegledere og det internasjonale fjellførerforbundet (UIAGM/IFMGA). Nov. 2010.

Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester. (www.lovddata.no/all/hl-19760611-079.html, lastet ned 01.11.2010.)

www.bfl.no. Jostedalen breførerlag. Program for føringsturer fra Fondsbu. Sommeren 2009.

www.bre.no. Program for føringsturer i Øst-Jotunheimen. Sommeren 2009.

www.turistforeningen.no. Oversikt over fellesturer og hytteinformasjon i Jotunheimen. Sommeren 2009.

www.gjendebu.com. Åpningstider og markedsføring av føringsturene fra hytten. Sommeren 2009.

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv til informantene

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Vedlegg 3: Feltguide

Vedlegg 4: Intervjuguide

Vedlegg 5: Brev fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste

Vedlegg 1. Informasjonsskriv til informantene

Med dette skrivet ønsker jeg å invitere deg / dere til å delta i mitt mastergradsprosjekt: ”I trygge hender – på ville veier” – en studie av fjellføring i Jotunheimen.

Hva består prosjektet i?

1. Å beskrive fjellføring i Jotunheimen som fenomen.
2. Gjøre en kulturanalyse av føringsturer.

Hensikten med dette er todelt. Den ene delen tar sikte på å skaffe mer kunnskap om selve fenomenet. Dette omhandler blant annet hvem som er aktører, hvordan det markedsføres, infrastruktur, hva slags turer, hva som skjer på tur, med mer. Dette vil gi en større innsikt og forståelse av fenomenet og vil være av verdi, både for de som har næringsinteresser og for forvaltningen.

Den andre delen vil være en kulturanalyse av disse føringsturene. En slik analyse vil kunne gi en økt kunnskap om og forståelse for de sosiale og kulturelle dimensjonene omkring fjellføring som fenomen. Dette er interessant både samfunnsvitenskapelig og for utdanningsinstitusjoner.

Om intervjuene

- Intervjuene vil foregå som en samtale mellom deg og meg hvor jeg vil stille spørsmål omkring din deltakelse på en føringstur i Jotunheimen. Det vil bli lagt vekt på at samtalen skal være rolig og avslappet. Disse samtalen vil bli tatt opp på bånd og senere transkribert.
- Alle intervjupersoner, stedsnavn og firmanavn vil bli anonymisert.
- Intervjuene vil foregå på ettermiddag / kveld, eller etter nærmere avtale med deg. Selve intervjuet vil ta ca. en time.
- Sted for intervjuet gjøres etter nærmere avtale med deg, etter hva som passer best for deg.
- Alle data vil bli oppbevart trygt etter nasjonale retningslinjer. Prosjektet er meldt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.
- Du kan når som helst trekke deg fra prosjektet, uten å måtte gi nærmere opplysninger om hvorfor.

Prosjektet avsluttes i mai 2010 og alt datamateriale med personopplysninger vil etter dette bli slettet.

Jeg kan nåes på tlf: 97 03 26 63 eller på e-post: frode.hallandvik@student.nih.no

Prosjektet er veiledet av:

Kirsti Gurholt Pedersen
Dr.Scient / førsteamanuensis
Norges idrettshøgskole
Seksjon for kroppsøving og pedagogikk
Boks 4042, Ullevål Stadion
tlf: 23 26 24 97
e-post: kirsti.gurholt@nih.no.

Med vennlig hilsen

Frode Hallandvik
Masterstudent ved Norges Idrettshøgskole
Seksjon for kroppsøving og pedagogikk

Vedlegg 2. Samtykkeerklæring

SAMTYKKEERKLÆRING VED INNSAMLING OG BRUK AV DATA TIL FORSKNINGSFORMÅL

Masterprosjekt i friluftsliv ved Norges idrettshøgskole omkring fenomenet fjellføring.

Prosjektet "*I trygge hender - på ville veier*" - en studie av fjellføring i Jotunheimen.

Prosjektleder: Frode Hallandvik

Prosjektveileder:

Kirsti Gurholt Pedersen

Dr.Scient / førsteamanuensis

Norges idrettshøgskole

Seksjon for kroppsøving og pedagogikk

Boks 4042, Ullevål Stadion

tlf: 23 26 24 97

e-post: kirsti.gurholt@nih.no.

Jeg bekrefter i å ha gjort meg kjent med de opplysningene som står i informasjonsskrivet om prosjektet.

Jeg er kjent med at deltakelse i prosjektet er frivillig, og at jeg når som helst kan be om å få slettet de opplysninger som er registrert om meg.

Opplysningene jeg oppgir vil bli anonymisert og kan ikke spores tilbake til meg.

.....

Sted

Dato

Deltaker

Vedlegg 3. Feltguide

Feltarbeid

Mål

Å beskrive fjellføring i Jotunheimen som fenomen.

Spørsmål / hva skal jeg finne ut av og hva ser jeg etter?

Hvem er aktørene?

Hvilken type infrastruktur finnes og hvordan er den bygd opp

Hvordan blir føringsaktiviteten markedsført?

Hvilke begreper og uttrykk blir brukt i markedsføring.

Hvem er gjesten? (Alder, kjønn, sivilstatus, familiesituasjon, arbeid, utdanning, økonomi, tidligere erfaring, forventninger, betalingsvillighet, alene eller sammen med andre)

Hva er motivasjonen for å delta?

På hvilken måte har de blitt ”rekruttert” til å delta? (gjennom venner, reklame/markedsføring, direkte kontakt av fører, annet)

Hvilken betydning har infrastrukturen for deltakelse?

Hvordan definerer deltakeren seg i forhold til identitet (turist eller tindebestiger)?

Hvordan opplever deltaker turen?

Hvilke erfaringer sitter han/hun igjen med?

Oppfyller opplevelsene og erfaringene med forventningene?

Hvordan opptrer deltaker i gruppa og i møte med fjellfører? (kler seg og ter seg)

Føler deltakerne frihet og tillit?

Hva mener deltakerne er førerens rolle (stifinner eller toastmaster)?

Hvem er fjellføreren?

Hvordan ivaretas sikkerheten?

Hvordan opptrer føreren i gruppa før, under og etter tur?

Hva gjør fører for å ”selge” turer?

Hva får gjesten?

Har føreren noen betydning for om turen ansees som vellykket eller ikke?

Hvordan vurderer deltaker produktet (sikkerhet, lokalkunnskap, håndverk, kontakt med fører, læring, opplevelse, erfaringer, refleksjoner i etterkant)

Er det endringer i deltakernes beteende fra før til etter tur?

Hva snakker deltakerne sammen om? (Før, under og etter tur)

Hva er motivasjonen?

Hvordan påvirker handlingene oppfatningen av egen identitet?

Hvordan ser deltakerne selv på fenomenet fjellføring?

Hvordan huske ord og handlinger?

1. Vær oppmerksom
2. Skift fokus fra ”vidvinkel linse” til ”smalfokus linse”. Spesielle personer, interaksjoner, handlinger eller aktiviteter.
3. Se og hør etter *nøkkelord* i folks ytringer. Hjelper til å forstå meningen bak.
4. Konsentrer deg om første og siste bemerkning i hver konversasjon.
5. ”Spill tilbake” bemerkninger og scener i ditt eget hode. Kjør playback og repeter.
6. Forlat settingen så fort du har observert så mye du kan huske.
7. Skriv ned feltnotatene så raskt som mulig etter observasjon.
8. Tegn et ”situasjonskart” og følg sporet ditt gjennom. Lag en ”huskesti”.
9. Når du har tegnet situasjonskartet og fulgt sporet ditt gjennom, trekk ut spesifikke hendelser og samtaler som har oppstått til en hver tid underveis før du nedtegner feltnotatene.
10. Hvis det går tid mellom observasjonen og nedtegningen av feltnotatene, ta opp på bånd et sammendrag eller de spesifikke tingene du har trukket ut.
11. Plukk opp biter av tapt data etter at du har nedtegnet feltnotatene. Før inn ting du har glemt etter hvert som du kommer på dem.

Feltnotater

1. Start hvert notat med en tittelside. Dato, tid og sted for observasjon, og dato og tid for nedtegnning av notat. Kan evt. lage en tittel som generelt henspeler på hva notatet inneholder.
2. Ta med situasjonskartet i begynnelsen av hvert notat.
3. Bruk store/vide marger for å kunne tilføre egne eller andres kommentarer.
4. Lag korte avsnitt. Kutt opp teksten.
5. Bruk anførselstegn så ofte som mulig. Om ikke utsagnet er helt eksakt kan apostrof brukes.
6. Bruk psevdonym for steder og mennesker.
7. Lag minst 3 kopier av notatene!

Observatørens kommentarer

Legg inn følelser, opplevelser og tanker i feltnotatet.

Beskrivelse av situasjoner og aktiviteter

Når feltnotatet skrives, prøv å beskrive situasjonene og aktivitetene så detaljert som mulig for å danne deg et mentalt bilde av stedet og hva som skjedde der. Beskriv det som skjer som det ville sett ut på et fotografi.

Dine egne følelser, evalueringer og tolkninger nedtegnes som observatørens kommentar (OK).

Beskrivelse av mennesker

På samme måte som situasjoner og aktiviteter må også mennesker beskrives i detalj. De fleste prøver å påvirke andres oppfattelse av dem gjennom hvordan de ter seg og kler seg.

Beskrivelse av dialoger

I tillegg til selve dialogen som blir ført opp med anførselstegn er det også viktig å få med hva som kommer frem av nonverbal kommunikasjon. Tonefall, volum, fart og kroppsholdning/positur.

Egne bemerkninger og handlinger

Til dette brukes en egen loggbok hvor observatørens egne handlinger, bemerkninger, tanker og følelser blir nedtegnet. Ta med ting du ikke forstår. Dette kan være utsagn eller samtaler som ikke passer i eller er tatt ut av konteksten.

Når tid har jeg nok datamateriale?

På et eller annet tidspunkt må man sette strek for datainnsamlingen. Etter først å ha gjennomført en periode på 4-5 dager kan eventuelle justeringer i forhold til tilnærming og praktisk gjennomføring gjøres. I en periode to vil det måtte settes en grense for når nok er nok. Når man begynner å se at mange av de samme tingene stadig går igjen og nye ting ikke dukker opp, vil det være naturlig å avslutte. Ellers har jeg satt 10 turdager som en grense for prosjektet. I tillegg til dette kommer 4-5 dager med intervju i etterkant av selve feltarbeidet.

Vedlegg 4. Intervjuguide

Intervjuguide

Introduksjon:

- Informasjon om prosjektet og temaet
- Trenger ikke svare på spørsmål dersom man ikke ønsker det
- Strukturen i intervjuet har en løs form slik at man kan ta opp igjen tråden fra tidligere spørsmål.
- All informasjon vil bli behandlet konfidensielt, og i presentasjoner vil personopplysninger bli anonymisert slik at det ikke kommer frem hvem som er intervjuet.
- Den enkelte kan trekke seg fra intervjuet når det måtte være uten å måtte gi nærmere opplysninger om hvorfor.
- Jeg tar notat og tar opp intervjuet på diktafon. Intervjuet vil senere bli transkribert.

Bakgrunnsspørsmål

- Alder
- Bosted
- Sivilstand
- Barn
- Yrke
- Utdanning
- Økonomi
- Oppvekst og foreldres bakgrunn

Forhold til friluftsliv

- Hva er friluftsliv for deg?
- Hva betyr friluftsliv for deg?
- Hva slags aktiviteter og turer driver du med til vanlig?
- Hva liker du å gjøre?
 - Sammen med hvem?
 - Hvor?
 - Hvor ofte?
- Hvordan vil du selv beskrive ditt erfarings og ferdighetsnivå i forhold til å ferdes i naturen?
- Har du deltatt på kurs eller annen form for opplæring i friluftsliv?

Bakgrunn for valg av område og turdeltakelse

- Hva førte deg til det bestemte området?
- Hva var motivasjonen for å dra på tur denne gangen?
- Har du hatt andre motiv for å dra på tur til fjells?
- Kan du beskrive hva som er den sterkeste drivkraften bak det å dra til fjells?
- Drar du helst alene eller sammen med andre?
- Hvis du ikke hadde blitt med på den aktuelle turen, hva hadde du gjort i stedet?
- Vurderte du andre turalternativ?
 - Hvilke?
 - Hvorfor?

Føringsturen

- Var deltakingen på føringsturen en impuls eller en planlagt handling?

- Hadde du noen motforestillinger mot å bli med?
- Hvilke forventninger hadde du til turen?
- Hvordan opplevde du turfølgert?
- Var det andre i følget du følte du kunne identifisere deg med? På hvilken måte?
- Hvordan vil du beskrive det første møtet med føreren?
 - Hva gjorde du?
 - Tenkte du?
 - Følte du?
- Kan du beskrive turen og hvordan du opplevde den?
- Gjorde du noen erfaringer eller lærte du noe i løpet av turen?
- Hva var den beste opplevelsen på turen?
 - Den viktigste opplevelsen?
 - Den flotteste opplevelsen?
 - Den mest spennende opplevelsen?

I etterkant

- Kan du kort beskrive hvordan turen svarte til dine forventninger?
- Hendte det noen spesielle episoder underveis som du har tenkt mye på i ettertid?
- Var det noe som overasket deg?
- Hva syntes du om måten føreren arbeidet på?
 - Følte du deg i trygge hender?
 - Hadde føreren din tillit?
 - Hvilken støtte trengte du av føreren?
 - Hva forventet du av føreren?
- Hvilken rolle tror du føreren har hatt for din opplevelse?
- Hvilket forhold har du til fjellet etter turen?
- Tror du turen har endret deg på noe vis? I så fall på hvilken måte?
- Tror du de andre i turfølgert har hatt en betydning for din opplevelse?
- Er en slik tur for deg rangert høyere enn andre friluftslivsopplevelser eller turer?
- Hvor mye var du i forkant villig til å betale for turen?
- Hvor mye ville du betalt for turen nå?
- Kunne du tenke deg å delta på flere slike turer? Hvorfor/hvorfor ikke?

Vedlegg 5. Brev fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagre gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Kirsti Pedersen Gurholt
Seksjon for kroppsøving og pedagogikk
Norges idretthøgskole
Postboks 4014 Ullevål stadion
0806 OSLO

Vår dato: 10.07.2009

Vår ref: 22195 / 2 / IBH

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 18.06.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

22195	<i>I trygge hender - på ville veier. En studie av fjellføring i Jotunheimen</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Norges idretthøgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kirsti Pedersen Gurholt</i>
Student	<i>Frøde Hallandvik</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.11.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen
Bjørn Henrichsen

Ingvild Bergan Hordvik
Ingvild Bergan Hordvik

Kontaktperson: Ingvild Bergan Hordvik tlf: 55 58 32 32
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Frøde Hallandvik, Tåsenveien 92, 0873 OSLO

Avdelingskontoret / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uib.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarve@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uib.no

Utvalget består av ca 40 personer, alle deltakere på føringsturer i Jotunheimen. Førstegangskontakt opprettes av studenten.

Det gis skriftlig informasjon til, og innhentes skriftlig samtykke fra utvalget. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende, gitt at det informeres om tidspunkt for prosjektslutt og hva som da skjer med datamaterialet (anonymisering). Vi ber om at revidert informasjonsskriv ettersendes før det opprettes kontakt med utvalget.

Personvernombudet finner at behandlingen av personopplysninger kan hjemles i personopplysningsloven § 8 første alternativ (samtykke).

Innen prosjektslutt 30. november 2010 anonymiseres datamaterialet. Ombudet minner om at med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken direkte, indirekte gjennom bakgrunnsvariabler eller gjennom navneliste/koblingsnøkkel eller kode. Lydopptak slettes.